

METODINIS RINKINYS
KLASĖS VADOVUI

**DEBATŲ METODIKOS INTEGRAVIMAS
Į FORMALIOJO ŠVIETIMO
SISTEMĄ**

MOKSLAS • EKONOMIKA • SANGLAUDA

EUROPOS SĄJUNGA
EUROPOS SOCIALINIS FONDAS

Kuriame Lietuvos ateitį

**Debatų metodikos integravimas į
formaliojo švietimo sistemą**

**Metodinis rinkinys
klasės vadovui**

Sudarė
Živilė Meškėlienė
Zoja Rudak
Redagavo
Živilė Meškėlienė
Viršelis
Virginijaus Sutkaus
Spaustuvė
UAB „FRISKAS“

AUTORĖS

Ilona Balčiukynienė	Prienu „Revuonos“ vidurinės mokyklos direktorė, matematikos vyresnioji mokytoja
Ramutė Balčiūtė	Vilniaus Pilaitės gimnazijos anglų kalbos mokytoja metodininkė
Jurgita Borusienė	Šiaulių Didždvario gimnazijos III klasių kuratorė
Nijolė Braukylienė	Utenos r. Užpalių gimnazijos istorijos mokytoja metodininkė
Virginija Čelkonienė	Šiaulių Didždvario gimnazijos anglų kalbos mokytoja metodininkė
Audronė Domarkienė	Palangos senosios gimnazijos matematikos mokytoja metodininkė
Alina Dubietienė	Vilniaus „Santaros“ vidurinės mokyklos rusų kalbos mokytoja ekspertė
Danutė Jarmalavičienė	Kauno „Santaros“ gimnazijos, VU partnerės, anglų kalbos mokytoja ekspertė
Teresa Krul	Vilniaus Jono Pauliaus II gimnazijos lenkų kalbos ir literatūros mokytoja ekspertė
Asta Klydžienė	Panevėžio r. Velžio gimnazijos istorijos mokytoja metodininkė
Alė Krinickienė	Švenčionių r. Švenčionėlių Mindaugo gimnazijos lietuvių kalbos mokytoja ekspertė
Audra Lenkauskienė	Klaipėdos „Ažuolyno“ gimnazijos teatro mokytoja ekspertė
Živilė Meškėlienė	Vilniaus Martyno Mažvydo progimnazijos lietuvių kalbos mokytoja ekspertė
Julija Muningienė	Šiaulių Didždvario gimnazijos IV klasių kuratorė
Genė Pečiukevičienė	Palangos senosios gimnazijos anglų kalbos mokytoja ekspertė
Dalia Rakauskienė	Palangos senosios gimnazijos kūno kultūros mokytoja ekspertė
Irina Rovda	Vilniaus „Santaros“ vidurinės mokyklos anglų kalbos mokytoja ekspertė
Zoja Rudak	Vilniaus Martyno Mažvydo progimnazijos rusų kalbos mokytoja ekspertė
Giedrė Širinskienė	Trakų r. Lentvario Motiejaus Šimelionio gimnazijos lietuvių kalbos mokytoja metodininkė
Daiva Trijonienė	Šiaulių Didždvario gimnazijos neformaliojo švietimo ir pagalbos skyriaus vedėja
Vaiva Urbelionienė	Trakų r. Lentvario Motiejaus Šimelionio gimnazijos istorijos mokytoja metodininkė
Irena Varnienė	Rokiškio Juozo Tūbelio gimnazijos lietuvių kalbos mokytoja metodininkė
Virginija Pakšienė	Koordinatorė VŠĮ Neformaliojo švietimo debatų centro direktorė, anglų kalbos mokytoja ekspertė
Alina Gutauskienė	Konsultantė Kauno Jėzuitų gimnazijos anglų kalbos mokytoja ekspertė
Alma Juozaitienė	Panevėžio 5-osios gimnazijos anglų kalbos mokytoja ekspertė

TURINYS

Įvadas	5
I. KLASĖS VALANDĖLIŲ PLANAI	7
1. Savęs pažinimas	7
Susipažinkime.....	8
Klasės portretas.....	11
Priimk mane tokį, koks esu.....	13
Mokymosi stiliai.....	14
Išėjimo tema poezijoje ir gyvenime.....	18
2. Savo šalies pažinimas	21
Valstybė ir jos simboliai.....	22
Gyvenamosios vietovės ir mokyklos simboliai.....	23
Kaip giedame Lietuvos himną?.....	27
Man įdomu, kaip dirba LR Seimas.....	32
3. Mokinių savivaldos kūrimas	35
Mokinių savivaldos institucijos.....	36
Kaip atpažinti lyderius?.....	39
Balotiruojuosi per rinkimus.....	40
Aš galiu.....	42
Klasės valandėlė lyderiams.....	44
Klasės darbo planavimas. Idėjų mugė.....	46
Veiklos planavimas, kai „nieko nenorim daryti“.....	48
4. Aktyvi pilietinė pozicija	50
Ar esu pilietis?	51
Vaikų teisės ir laisvės.....	53
Pareiga ir atsakomybė.....	55
Visuomeninė veikla ir savanoriškumas.....	58
Savo tyliu abejingumu skatiname blogio plitimą.....	60
Donorystė - viltis gyventi, viltis pasveikti.....	62
Teisė mirti (eutanazija).....	66
Ar dvasingumas senamadiškas.....	68
Imigrantai. Emigrantai.....	70
5. Bendravimas	72
Aš mokausi bendradarbiauti su mokytojais.....	73
Mano klasės draugas pasielgė netinkamai. Teismas.....	74
Mano ir tėvų kartos idealai.....	76
Proceso drama.....	78
Tolerancijos ribos.....	86
Vienas už visus - visi už vieną (valandėlė rusų kalba).....	90
Ypatingi žmonės tarp mūsų.....	95
Nacionaliniai stereotipai.....	96
Vaikų privatumo apsauga internete.....	99
Linksmintis smagu ir be alkoholio.....	100
II. KLASĖS VALANDĖLIŲ METODŲ APRAŠAI	102
III. PAMOKŲ, KLASĖS VALANDĖLIŲ VAIZDO ĮRAŠAI	127

IVADAS

Pokyčiai yra privalomi; augimas neprivalomas.
Jūs negalite pokyčių pasirinkti - jie vis tiek įvyks.
Pasirinkti galima tik tai, kaip su jais susidorosite,
kad galėtumėte kontroliuoti, įskaitant ir sėkmingą jų atmetimą.

Michael Fullan
švietimo reformos specialistas
Toronto universitetas

Pokyčius išgyvenančiai šiandieninei mokyklai Debatų centras siūlo pagalbą - projekto „Debatų metodikos integravimas į formaliojo švietimo sistemą“ produktą, centro ekspertų bei šalies mokytojų, dalyvavusių projekto veiklose, sukurtą metodinį rinkinį klasių vadovams.

Kodėl klasės vadovams?

Mokykloje mokiniui reikia dėmesio ne tik per pamoką. Todėl klasės vadovui tenka sunkus vaidmuo - prakalbinti jauną žmogų, įkvėpti, pamatyti jį įvairiapusi. Tam reikia būti autoritetu, turėti kuo dalintis su mokiniais. Todėl idėjos, metodinės rekomendacijos klasės vadovui yra reikalingos. Dar praktiškiau - jei viskas vienoje knygoje.

Kitas metodinio rinkinio privalumas, kad medžiaga sukaupta iš įvairių Lietuvos mokyklų klasių vadovų patirties, todėl rekomendacijos taikytinos plačiai auditorijai: skirtingo amžiaus mokiniams iš didmiesčio ar provincijos, iš aktyvios ar pasyvios klasės. Taigi klasės vadovui belieka gebėti apimti visą mokinių socialinę įvairovę.

Siūloma metodinė medžiaga pravarti ir dalykų mokytojams. Metodų aprašymuose ir nufilmuotose pamokose su integruota debatų metodika galima rasti idėjų ir jas kūrybiškai pritaikyti pamokose.

Kodėl debatai?

Šis metodas naudingas ir *mokiniams*, ir *klasės vadovams*, ir *mokyklos bendruomenei*.

Išmokęs debatuoti *mokinys* suvoks, kad negali būti vienos nuomonės, argumentuotai bei logiškai kalbės, kritiškai mąstys, gerbs priešingą nuomonę. Įgijęs komunikavimo ir kritinio mąstymo įgūdžių, ugdytinis lengviau suvoks visuomenėje vykstančius pokyčius ir atsakingai spręs rūpimus klausimus. Taigi klasės valandėlės - puiki galimybė išmokyti mokinius turėti nuomonę, ją viešai išsakyti, priimti sprendimus.

Naudodamas debatų metodiką *klasės vadovas* lengviau prakalbins pasyvią klasę arba griežčiau reglamentuos aktyvios klasės diskusijas, palaiapsniui formuos kalbantį, taikiai problemas sprendžiantį kolektyvą. Klasės valandėlės taps struktūruotos, vietoj klasės vadovo monologo, atsiras mokinių dialogas. Kita ne itin lengvai įkvepiama auditorija - mokinių tėvai. Debatai per tėvų susirinkimus gali padėti tėvams-mokytojams-mokiniams bendrauti, spręsti konfliktines situacijas, nepasitenkinimą keisti į kompromisą, sprendimus, iniciatyvą.

Mokyklos bendruomenei debatų metodika bus naudinga diegiant demokratinius principus bei formuojant mokinių savivaldą. Debatuodami bendruomenės nariai įpras neformaliai dalyvauti mokyklos savivaldos institucijų veikloje, planuos ir organizuos mokslo metų veiklą, diskutuos konstruktyviai priimant mokyklai svarbius sprendimus. Tai puiki proga mokyklose diegti demokratiškumo tradicijas.

Kaip sudaryta knyga?

Metodinis rinkinys suskirstytas į tris dalis.

1. Klasės valandėlių planai. Klasės valandėlės lyg ir nėra būtinos, bet gyvenimas rodo, kad vaikai noriai kalbasi jiems aktualiomis temomis. Be to, kaip ugdyti dvasines vertybes apie jas nekalbant, kaip mokyti spręsti problemas, dėl jų nesiginčijant? Žinoma, jaunimas turi savo nuomonę daugeliu klausimų ir stengiasi būti išgirstas. Tik šiandien mokyklai tenka konkuruoti su kitomis socialinėmis viešos diskusijos aplinkomis (gatve, internetu, televizija ir kt.). Todėl manome, kad teminės klasės valandėlės tiesiog būtinos. Jei jos bus gerai suplanuotos, įdomios, klasės vadovas prakalbins kiekvieną savo auklėtinį. Tikėdamiesi palengvinti klasės vadovui šią užduotį, pirmoje rinkinio dalyje pateikiame 32 klasės valandėles, sąlyginai sugrupuotas į 5 teminius skyrius. Kiekvienai klasės valandėlei siūloma medžiaga yra išdėstyta pagal vienodą schemą: ugdomos kompetencijos, uždaviniai, priemonės, detalus eigos aprašymas, prieduose pateikiama dalomoji medžiaga. Taip valandėlę galima būtų vesti papildomai nesiruošiant. Be abejo, siūloma programa yra rekomendacinio pobūdžio, lanksčiai pritaikoma pagal klasės vadovo ir mokinių poreikius. Galima naudoti ir visus skyrius, ir atskiras temas ar valandėlių elementus. Autorių tikslas - įkvėpti. Linkėtume klasės vadovams suvokti, jog vertybinės nuostatos neišugdomos per vieną klasės valandėlę. Norint pakeisti mokinių požiūrį, reikia ilgesnės veiklos: valandėlių ciklo, tėvų bendradarbiavimo, pokalbių su kviestiniais svečiais. Taigi mūsų siūlomos valandėlės tebūna įvadas į tolesnę veiklą.

2. Metodų aprašai. Šioje dalyje pateikiame metodų, siūlomų klasės valandėlių planuose, detalius aprašymus. Kadangi debatų formatui nelabai užtenka pamokos laiko, siūlome debatinius metodus, komunikavimo pratimus, mąstymo, skaitymo strategijas. Visi šie veiklos būdai padeda ruošiantis viešam kalbėjimui, diskutuojant, klausantis ir apmąstant pokalbį, priimant sprendimus. Dauguma metodų yra išbandyti debatų veikla, o žaidimai ir pratybos sukaupti debatų stovyklose. Tikimės, kad klasės vadovams toks metodų rinkinys pravers savarankiškai ruošiant klasės valandėlių ar pamokų planus.

3. Pamokų ir klasės valandėlių vaizdo įrašai. Projekto metu buvo nufilmuota 20 klasės valandėlių ir pamokų su integruota debatų metodika. Sėkmingiausios jų įdėtos į video diską. Nufilmuota mokytojų patirtis rodo, kad debatų metodika taikytina ne tik per klasės valandėles, tėvų susirinkimus, bet ir per įvairių dalykų pamokas: anglų, lietuvių kalbos, istorijos, matematikos, biologijos ir kt. Debatai ir jų elementai padeda pamokos medžiagą susieti su asmeniškai patirtimi, pagyvina bet kurio dalyko pamoką, nes dalyviams betarpiškai diskutuojant mokymo procesas tampa neformalus, aktualus.

Viliamės, kad kuklia patirtimi palengvinsime sudėtingą ir atsakingą klasės vadovo misiją, ugdant sąmoningą šalies pilietį. Džiaugsimės, jei nors kelios valandėlės atitiks Jūsų poreikius. Linkime kūrybingai pritaikyti šią medžiagą. Būsime dėkingi už pateiktas pastabas, siūlymus, idėjas.

Pagarbiai autorių grupė

KLASĖS VALANDĖLIŲ PLANAI

1 skyrius SAVĖS PAŽINIMAS

Efektyvus mokinio ir mokytojo arba mokinių tarpusavio bendravimas priklauso nuo to, kaip gerai pažįstame vienas kitą. Vaikui būtina mokytis pažinti save, įsivertinti savo galimybes, suvokti savo vietą klasės bendruomenėje. Ir jam reikia pagalbos. Tam skirtos kelios šio skyriaus valandėlės.

Susipažinimo anketą rekomenduojame išdalinti per pirmuosius susitikimus rugsėjo mėnesį. Vaikai paprastai klausimų nesureikšmina, atsako į juos spontaniškai - to mes ir siekiame. Visi šios anketos klausimai paimti iš pusiau struktūruotų interviu mokyklinio amžiaus vaikams, pritaikyti mūsų šalies realijoms. Manytume, kad klasės vadovas turėtų pasirinkti, kiek ir kokių klausimų iš siūlomos anketos derėtų pateikti savo auklėtiniams.

Prieš pradėdant *Klasės portretą*, būtina pažinti klasę (kiek mokiniai sąmoningi, ar pajėgūs paisyti draugiško šaržo taisyklių). Net gerai parengus klasę, siekiant išvengti patyčių, valandėlės metu patartina atidžiai stebėti moksleivius. Štai vienos klasės vadovės patirtis:

„Pratimo metu netikėtai pastebėjau vieno mokinio kviečiantį žvilgsnį. Priėjusi pamačiau piktybiškai sugadintą šaržą (mergaitėi nupaišyti ūsai, tyčia subjaurotas veidas). Kitiems negirdint padėkojau vaikui už supratingumą ir padaviau švarų lapą. Jis tyliai nupiešė naują šaržą. Seną piešinį be komentarų, neviešindama įvykio pasiėmiau. Kai iškabinome ant lentos portretus, iškart susižvalgydami išsidavė tie mokiniai, kurių ketinimai buvo netinkami. Iš nustebusių žvilgsnių buvo aišku, kad jie tikėjosi gardžiai pasijuokti iš viešai iškabinto šaržo, o jo nepamatė. Džiaugiuosi, kad skaudžių patyčių neįvyko - konfliktui užbėgome už akių.“

Valandėlė *Priimk mane tokį, koks esu...* tinka pradinių ir V-VII klasių mokiniams. Rekomenduojama šią veiklą organizuoti mokslo metų pradžioje, kad vaikai greičiau susidraugautų. Pristatymus gali skaityti pakaitom mokytojas ir mokiniai, svarbu stebėti, ar vaikai nenuobodžiauja. Ši valandėlė yra nufilmuota ir jos ištraukos įdėtos į DVD diską.

Valandėlė *Mokymosi stiliai* skirta vyresnio amžiaus moksleiviams, kurie sąmoningai gali reguliuoti savo ugdymo procesą.

Išėjimo tema poezijoje ir gyvenime - paskutiniam skambučiui skirta valandėlė. Ji nufilmuota ir įdėta į DVD diską. Įdomus variantas, kaip debatų metodus panaudoti klasės šventėje, o pristigusiems idėjų mokytojams - gražus paskutinės pamokos scenarijus.

Susipažinkime

Autorė Dalia Rakauskienė (Palangos senoji gimnazija)

Tikslinė grupė 5-12 klasės

Ugdomos kompetencijos

MOKYMOŠI MOKYTIS		INICIATYVUMO, KŪRYBINGUMO	
KOMUNIKAVIMO		ASMENINĖ	
PAŽINIMO		KULTŪRINĖ	
SOCIALINĖ PILIETINĖ			

Uždavinys

(numato klasės vadovas)

Priemonės

Anketos atsakymų paaiškinimas mokytojui (1 PRIEDAS)
Anketa (2 PRIEDAS)

Rekomendacijos

1. Anketa pateikiama per pirmąją klasės valandėlę (Rugsėjo 1–ąją).
2. Rekomenduojama paaiškinti mokiniams apie klausimų anonimiškumą.
3. Klasės vadovui paliekama galimybė pateikti ar nepateikti ginčytinus klausimus.
4. Atsakymus naudoti tik vaiko pažinimui ir gerovei.

Eiga

Etapai/ veiklos aprašymas	Pastabos
Įvadinė kalba	
Mokytojui patartina nuteikti mokinius anketavimui. Kalbos pavyzdys: <i>Susitikome pirmą kartą. Aš Jūsų nepažįstu, o Jūs mane... (Mokytojas prisistato). Dabar apie mane šį bei tą sužinojote... Jūsų daug, o pamoka trumpa, todėl pateikiu anketą, kuri padės jus pažinti. Šie anketiniai duomenys skirti man ir tik man. Būtų malonu, kad nuoširdžiai atsakytumėte į visus klausimus.</i>	Patarimai, kaip iš anketos pažinti mokinius (1 PRIEDAS)
Anketavimas	
Mokytojas išdalina anketą ir paskatina ją pildyti visiems kartu, klausantis mokytojo komentarų.	Anketa (2 PRIEDAS)
Anketos surinkimas	
Mokytojas pasiūlo sulankstyti ar suglamžyti anketą taip, kad atspindėtų savijautą, emocijas, kilusias atsakinėjant į klausimus. Panašiai sulankstę anketas mokiniai eina į grupes ir aptaria, kokius išgyvenimus kiekvienas išlankstė. Kuo jų mintys panašios? Anketos neskaitomos , atiduodamos klasės vadovui.	Mokytojas turėtų įspėti mokinius, kad anketos neplėšytų, nekarpytų.

Refleksija

Mokiniai kviečiami įvertinti klasės valandėlės veiklą ir atsakyti ne žodžiu, bet rankos judesiu. Mokytojas supažindina su gestų reikšmėmis:

kumštis, jei manote, kad anketa visiškai bereikšmė;

vienas pirštas, jei manote, kad bent vienas klausimas anketoje sudomino;

du pirštai, jei manote, kad iš pateiktų klausimų net patys apie save daug sužinojote;

trys pirštai, jei manote, kad auklėtoja labai stengėsi anketą kurdama;

keturi pirštai, jei manote, kad smagiau būtų kalbėti žodžiu apie save;

penki pirštai, jei manote, kad ši anketa geriausia pasaulyje.

Mokiniamis skiriama minutė pamąstyti, kiek klasės veikla padėjo pažinti save. Tuomet sutartu metu visi pakelia rankas.

1 PRIEDAS

Anketos analizė mokytojui

Analizuodamas spontaniškus atsakymus į anketos klausimus, mokytojas gauna ne tik formalią informaciją apie mokinį, bet ir nagrinėtinus faktus, iš kurių galima suprasti apie mokinių drąsą, aktyvumą, socialinį gyvenimą. Pateiktoje anketoje yra klausimų, kurių atsakymai gali suteikti informacijos apie mokinio asmenybę. Pateikiame kelis pavyzdžius.

Kas gyvena kartu su tavimi namuose?

Į šį klausimą mokiniai gali atsakyti dvejopai: vieni papasakos, kad gyvena kartu su tėvais, močiute, sese, o kiti parašys, kad kartu gyvena šuo, katė ar pan. Iš šių atsakymų galima spręsti apie vaiko psichologinį saugumą namuose bei santykius šeimoje.

Ar tavo tėvai išsiskyrę?

Drąsiai atsakydamas į šį klausimą, mokinys parodo, jog jaučiasi ramiai, saugiai. Jei neatsako, galima įtarti susikaupusią įtampą.

Koks gyvūnas patinka?

Įvardindamas augintinius, mokinys atskleidžia savo būdo savybes. Pavyzdžiui, jei vaikas prižiūri (arba norėtų laikyti) pelytę - galima įtarti, kad jis nesaugus aplinkoje ir turi bent vieną gyvą daiktą, kuris nuo jo priklauso. Jei vaikas augina (arba norėtų auginti) vilkšunį - siekia būti saugus.

Jei galėtum pasirinkti, kur norėtum nuvykti?

Atsakydamas į klausimą, mokinys atskleidžia savo pomėgius, išprusimą, akiratį.

Jei galėtum išpildyti savo tris norus, kokie jie būtų?

Klasės vadovas gali spręsti apie auklėtinio vidinę būseną, socialinę ramybę, vidinio pasaulio turtingumą.

Pateiktos anketos klausimai gali būti keičiami, koreguojami, pritaikomi konkrečiai klasei ar tikslinei grupei.

1 PRIEDAS

Anketa

Jei Tu atsakysi, aš Tave pažinsiu	
Vardas, pavardė	Ar žaidi kokius nors sportinius žaidimus?
Tavo amžius?	Ar tavo tėvai išsiskyre?
Kada Tavo gimtadienis?	Ar Tu turi savo kambarį?
Koks Tavo adresas?	Kas gyvena kartu su Tavimi namuose?
Koks Tavo telefono numeris?	Kokių taisyklių privalai laikytis namuose?
Mamos vardas..... Kada jos gimtadienis?.....	Kai Tu turi problemą, su kuo apie tai pasišneki?
Tėvo vardas..... Kada jo gimtadienis?.....	Kada paskutinį kartą gėrei vaistus – sirgai?
Kodėl, tavo manymu, Tu esi čia? ☐ Tėvai liepė. ☐ Pats norėjau. ☐ Atėjau, nes draugai ėjo.	Beveik visi žmonės kartais jaučia pyktį. Kokie dalykai Tave supykdo?
Ar turi draugų gimnazijoje? Išvardink.	Ar kas nors Tave baugina gimnazijoje?
Kas buvo Tavo mylimiausia mokytoja sen- joje mokykloje? Ką ji dėstė?	Jeį galėtum išpildyti savo tris norus, kokie jie būtų?
Kokius dalykus (pamokas) tu mėgsti mažiausiai? Kodėl?	
Kokia užklasine veikla užsiimi?	Ką planuoji veikti, kai baigsi gimnaziją?
Ką Tu veiki po pamokų?	Kaip manai, ar Tavo svajonė reali ir pasiekiamo?
Kaip leidi laiką vakarais?	Jeį galėtum pasirinkti, kur norėtum nuvykti?
Ką dažniausiai veiki savaitgaliais?	Kokie gyvūnai Tau labiausiai patinka?
Ką Tau labiausiai patinka veikti?	Ko norėtum manęs paklausti?
Ko nemėgsti daryti?

Ačiū, kad atsakei. Jei turėsi kokių nors klausimų arba norėsi su manimi pasikalbėti, ateik (..... kabinetas), paskambink (telefono numeris:.....), parašyk (elektroninis paštas:.....)

Mano klasės portretas

Autorė Zoja Rudak (Vilniaus Martyno Mažvydo progimnazija)

Tikslinė grupė 6-12 klasės

Ugdomos kompetencijos

MOKYMOŠI MOKYTIS		INICIATYVUMO, KŪRYBINGUMO	
KOMUNIKAVIMO		ASMENINĖ	
PAŽINIMO		KULTŪRINĖ	
SOCIALINĖ PILIETINĖ			

Uždavinys

(numato klasės vadovas)

Priemonės

Šaržų pavyzdžiai (1 PRIEDAS)

Rekomendacijos

Prieš pradėdant darbą būtina pakalbėti su vaikais apie draugiško šaržo taisykles.

Paruošti įvairių spalvų pieštukų, flomasterių, A4 baltų lapų, spalvoto popieriaus, kelias žirkles, klijų tūbeles, linksmos muzikos.

Eiga

Etapai/ veiklos aprašymas	Pastabos
Įvadinė dalis	
Trumpas įvadas apie darbo taisykles, priemonių dalinimas.	
Šaržo piešimas	
Lapo viršuje mokiniai užsirašo savo vardą. Lapas perlenkiamas pusiau ir skambant muzikai perduodamas iš rankų į rankas. Muzikai nutilus, liaujamasi perdavinti sulenktus lapus. Kiekvienas mokiniš išvynioja gautą lapą, perskaito jo viršuje užrašytą vardą, tada nupiešia to žmogaus veido liniją ir perlenkia pusiau. Muzikai skambant vėl lapai keliauja per rankas, kol duodamas ženklas sustoti. Dabar kiekvienas dalyvis turi jau naujo žmogaus veido kontūrus ir nupiešia jam plaukus. Perlenkti pusiau lapai vėl keliauja skambant muzikai. Jai nutilus piešiamos gautame lape akys. Tuo pačiu būdu kuriamos lūpos, nosis, ausys ir t.t.	
Šaržų įteikimas	
Portreto užbaigimui skiriama užduotis - patobulinti šaržą (Gal vėjas šukuoseną sugadino?). Dalyviai, koreguodami paskutines detales, mąsto, kaip įteiks šaržą lapo šeimininkui (pasakys komplimentą, palinkėjimą, gal atsiprašys ...) Įteikiami šaržai.	Ypač svarbu, kad šiame etape mokiniai perspėtų mokytoją apie nedraugiškus šaržus, kol portreto „šeimininkas“ dar nepamatė.
Šaržų aplikacija	
Gavęs savo portretą, šeimininkas iškerpa kepurę, palaidinę, kelnes ir papildo savo šaržą.	

<p>Ant priklijuotų „rūbų“ užrašo komentarus: ant kepurės - pageidavimai, lūkesčiai; ant palaidinės - įnašas, kuo galėčiau būti naudingas; ant kelnių - ko norėčiau išvengti.</p>	<p>Šaržų pavyzdžiai (1 PRIEDAS)</p>
Aptarimas	
<p>Visų mokinių portretai iškabinami. Pasidžiaugiama, kokia graži klasė. Mokiniai individualiai bendrauja prie portretų, dalinasi įspūdžiais. Mokytojas apibendrina portretų įrašus: <i>Ko mes tikimės?</i> <i>Ko mes bijome?</i> <i>Nerimą įveiksime, nes turime ... („palaidinių“ įrašai)</i></p>	<p>Darbus galima eksponuoti klasės stende, pasilikti išleistuvėms ar pan.</p>

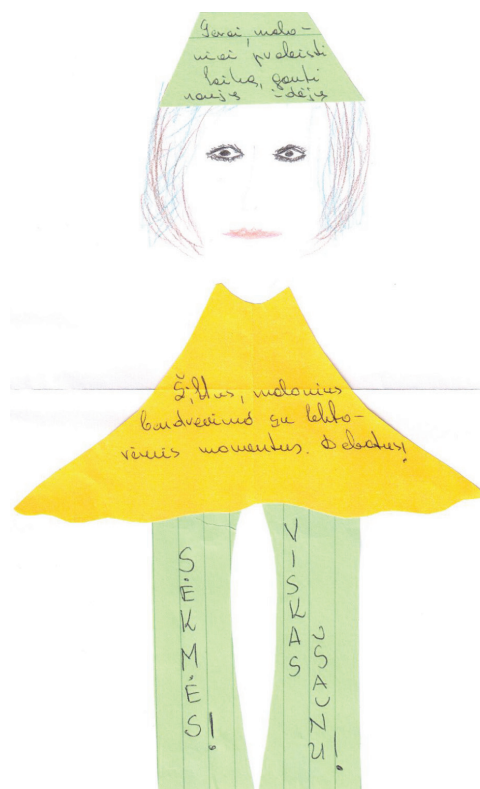
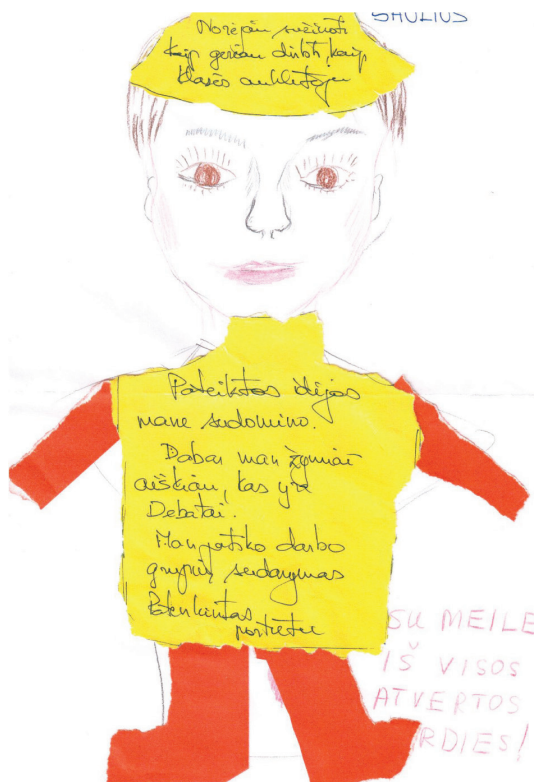
Refleksija

Apibendrinti vienu sakiniu:

- ko norime išvengti?
- ko tikimės?
- kokia mūsų klasė?
- koks aš trokštu būti?

1 PRIEDAS

Šaržų pavyzdžiai

Susipažinkime

Autorė Asta Klydžienė (Panevėžio r. Velžio gimnazija)
Tikslinė grupė 5-11 klasės
Ugdomos kompetencijos

MOKYMOŠI MOKYTIS		INICIATYVUMO, KŪRYBINGUMO	
KOMUNIKAVIMO		ASMENINĖ	
PAŽINIMO		KULTŪRINĖ	
SOCIALINĖ PILIETINĖ			

Uždavinys
 (numato klasės vadovas)

Priemonės Nufilmuota klasės valandėlė (žr. DVD diską)

Eiga

Etapai/ veiklos aprašymas	Pastabos
Pasiruošimas valandėlei	
Mokiniam pasiūloma žmogeliuko metodu parengti pristatymą apie save. (Šią užduotį galima atlikti ir namuose). Įspėjama, kad iki kitos klasės valandėlės pristatymai nebūtų rodomi.	Žmogeliukas (žr. „Metodų aprašymuose“ Nr. 17)
Įvadas	
Mokytojas primena valandėlės temą, supažindina su veikla. Surenkami mokinių paruošti darbai.	Pageidautina, kad klasės vadovas irgi paruoštų savo žmogeliuką .
Žmogeliukų pristatymas	
Klasės vadovas (ar pasirinktas mokinys) iš surinktų darbų traukia vieną ir, neįvardindamas autoriaus, pradeda pristatinti žmogeliuką . Mokiniai stengiasi atpažinti apibūdinamą žmogų, pateikia savo argumentus (pvz.: „ Manau, kad tai Paulius, nes jis mėgsta žaisti krepšinį “). Mokinys, pristatantis žmogeliuką , klasei informaciją pateikia palaipsniui, atskleidžia po vieną bruožą iš piešinio, palikdamas laiko „įminti mįslę“.	
Pabaiga	
Darbai sukabinami klasės lentoje. Aptariama, kokių naujų dalykų sužinota apie klasės draugus.	

Refleksija

Naudojamas metodas **komplimentų ratas** (žr. „Metodų aprašymuose“ Nr. 62) arba **reklama** (žr. „Metodų aprašymuose“ Nr. 61)

Mokymosi stiliai

Autorė Ramutė Balčiūtė (Vilniaus Pilaitės gimnazija)

Tikslinė grupė 9-12 klasės

Ugdomos kompetencijos

MOKYMOŠI MOKYTIS		INICIATYVUMO, KŪRYBINGUMO	
KOMUNIKAVIMO		ASMENINĖ	
PAŽINIMO		KULTŪRINĖ	
SOCIALINĖ PILIETINĖ			

Uždaviniai Surasti geriausią mokymosi būdą.
Suprasti, kad klasės draugų mokymosi būdai yra skirtingi.
Išmokti dirbti klasėje netrukdant vieni kitiems.

Priemonės Anketa „Koks jūsų mokymosi stilius“ (1 PRIEDAS)
Mokymosi rekomendacijos (2 PRIEDAS)
 <http://www.youtube.com/watch?v=ooqvgcY5VKU&feature=related> (vaizdo įrašas apie mokymosi stilius)

Eiga

Etapai/ veiklos aprašymas	Pastabos
Įvadinis pokalbis	
Trumpas pokalbis apie mokinių mokymosi būdus: <i>Ką darote, kad geriau suprastumėte ir įsisąmonintumėte pamoką? Ar turite kokią nors ypatingą mokymosi būdą? Kada daugiau išmokstate: kai patys skaitote, kai klausotės mokytojo, stebite filmuotą medžiagą ar kai diskutuojate grupėse?</i>	Nuomonės klasėje bus įvairios ir visi atsakymai yra teisingi.
Mokymosi stilių anketa	
Išdalinamos anketos. Mokiniai individualiai skaito, atsakinėja į klausimus ir susumuoja tuščiuose langeliuose įrašytus skaičius: I stulpelis - informacija priimama pasitelkiant regėjimą. II stulpelis - informacija priimama pasitelkiant klausą. III stulpelis - informacija priimama pasitelkiant judesį. Mokytojas paaiškina gautus rezultatus. Kiekvienas klausimas yra skirtas vienam iš trijų informacijos priėmimo būdų (vaizdiniam, garsiniam, kinestetiniam). Taškų kiekis rodo, kaip išlavintas atitinkamas informacijos priėmimo gebėjimas: 10-15 taškų - neišlavintas, 15-20 taškų - išlavintas vidutiniškai, 20-25 taškai - gerai išlavintas.	Anketa „Koks jūsų mokymosi stilius?“ (1 PRIEDAS)
Rekomendacijų skaitymas ir aptarimas	
Mokiniam išdalinamos rekomendacijos, kaip mokytis.	

Perskaityk jas, grupėse diskutuoja, ar šios rekomendacijos jiems tinka, ką ketina pabandyti, ko niekada nedaro ir nedarys.
Galima pasiūlyti patiems mokiniams sukurti situacijų, kai mokomasi skirtingais stiliais.

Mokymosi rekomendacijos
(2 PRIEDAS)

Refleksija

Su vyresniais mokiniais per klasės valandėlę arba anglų kalbos pamoką galima pažiūrėti vaizdo įrašus internete. Įdomesnių filmų adresai:

<http://www.youtube.com/watch?v=ooqvgcY5VKU&feature=related>

<http://www.videojug.com/interview/middle-school-studying-for-your-learning-style>

1 PRIEDAS

Koks jūsų mokymosi stilius?

Atidžiai perskaitykite kiekvieną teiginį ir pasirinkite dažnumo prieveiksmį.

Skaičių įrašykite į tuščią langelį:

3 – dažnai, 2 – kartais, 1- retai.

1. Aš ilgai prisimenu girdėtas juokingas istorijas, nutikimus, anekdotus. Vaizdžiai galiu visa tai perpasakoti draugams.	X		X
2. Kai skaitau, aš įsivaizduoju, kaip mano galvoje skamba skaitomi žodžiai, arba garsiai skaitau.	X		X
3. Kai su kuo nors pasikalbu arba padiskutuoju apie sudėtingą mokymosi medžiagą, aš geriau ją suprantu ir prisimenu.	X		X
4. Aš neskaitau vadovėlyje ir neklausau mokytojos paaiškinimų, kaip atlikti užduotį. Aš iš karto pradėdau ją atlikti.	X	X	
5. Aš galiu lengvai įsivaizduoti įvairius vaizdus. Tai padeda man geriau suprasti tai, ko aš mokausi.		X	X
6. Man geriau pasiseka išmokti pamokas, kai tai darau grojant muzikai.	X	X	
7. Kai mokausi, man dažnai reikia daryti pertraukėles.	X	X	
8. Geriau suprantu ir išmokstu, kai turiu galimybę vaikščioti ir kitaip judėti. Mokytis ramiai sėdint prie stalo man nepatinka.	X	X	
9. Aš dažnai užsirašinėju tai, ką skaitau ar klausau.		X	X
10. Kai žiūriu į kalbantį asmenį, aš lengviau suprantu, ką jis sako. Tai padeda man susikaupti.		X	X
11. Triukšmingoje aplinkoje man sunku susikaupti ir suprasti, ką mokytojas pasakoja.		X	X
12. Man patinka, kai mokytojas pasako, kaip reikia atlikti užduotį. Aš pats nemėgstu skaityti vadovėlyje esančių užduoties instrukcijų.	X		X

13. Man labiau patinka klausytis mokytojo ar įrašo, o ne skaityti tekstą vadovėlyje.	X		X
14. Kai nežinau kokio nors specifinio žodžio, aš pradėdau gestikuliuoti rankomis ir sakau: „Na, tas... Kaip jis ten vadinasi...”	X	X	
15. Aš girdžiu, ką sako mokytojas, nors mano galva nuleista žemyn ar aš žiūriu pro langą.	X		X
16. Man geriau sekasi mokytis tyloje.		X	X
17. Aš lengvai suprantu, kas vaizduojama žemėlapiuose, diagramose ir grafikuose.		X	X
18. Man patinka, kai mokytojas namų darbams užduoda ką nors pagaminti, pataisyti, suklijuoti, sukonstruoti ir t.t. Tokias užduotis aš atlieku puikiai.	X	X	
19. Aš labiau atsimenu, ką žmogus sakė, o ne kaip jis atrodė ar buvo apsirengęs.	X		X
20. Rašydamas kontrolinį darbą, aš „matau” reikalingą puslapį ir tą vietą, kur yra parašytas teisingas atsakymas.		X	X
21. Mokydamasis aš pastoviai judu: spragsiu savo rašikliu, braižau ką nors knygoje, sukinėjuosi, siūbuoju kojas ir t.t.	X	X	
22. Kai man reikia ką nors perskaityti ar parašyti, įjungtas radijas man trukdo.		X	X
23. Kol man kas nors nepaaiškina, aš sunkiai suprantu, kas vaizduojama diagramose, schemose, grafikuose, žemėlapiuose ir t.t.	X		X
24. Namų darbų žodines užduotis aš išmokstu geriau, jeigu garsiai sau viską papasakoju.	X		X
25. Mano sąsiuviniai, knygos ir darbo stalas yra netvarkingi, bet aš žinau, kur yra tai, ko man reikia.	X	X	
26. Aš atsimenu geriau, kai kelis kartus informaciją perrašau arba nusibraižau lentelę, diagramą ir t.t.		X	X
27. Kai reikia išsiminti informaciją, pavyzdžiui, telefono numerį, mintyse aš matau vaizdą.		X	X
28. Kai reikia išmokti naują informaciją, aš noriu pirmiausiai pasiklausyti pasakojant, tada paskaityti ir tik tada galiu atlikti praktiškai.	X		X
29. Skaičiuodamas aš naudojuosi rankų pirštais, o kai skaitau, mano lūpos juda.	X	X	
30. Klasėje aš dažnai svajoju.	X	X	
Iš viso :			

2 PRIEDAS

Mokymosi rekomendacijos

Mokiniam, kurie informaciją priima pasitelkdami regėjimą, rekomenduojamos šios mokymosi strategijos

Prieš pradėdami skaityti tekstą apžiūrėkite paveikslėlius. Informaciją užsirašinėkite, palikite vietos papildymams.

Nusibraižykite įvairias diagramas, lenteles, schemas.

Informaciją užsirašykite ant kortelių. Jas dažnai peržiūrėkite.

Žiūrėkite į mokytoją, kai jis aiškina pamoką.

Mokykitės vienas tylioje aplinkoje.

Jeigu nesupratote mokytojo aiškinimo, paprašykite pakartoti.

Spalvotais pieštukais pasibraukite svarbiausius žodžius.

Klasėje nesėskite prie lango ar durų – mažiau bus blaškomas jūsų dėmesys.

Mokiniam, kurie informaciją priima pasitelkdami klausą, rekomenduojamos šios mokymosi strategijos

Mokykitės kartu su draugu, papasakokite, ko išmokote, paklauskite, ką ji/jis pasakos.

Prieš pamokas su draugais aptarkite išminktą informaciją. Per pamoką dalyvaukite diskusijose.

Skaitykite tekstą tardami žodžius.

Balsu kartokite informaciją, kurią jūs turite atsiminti.

Paprašykite mokytojos, kad leistų įrašyti jos pasakojimą/aiškinimą.

Įrašykite tekstą, kurį reikia išmokti, ir kelis kartus paklauskite.

Prieš skaitydamas tekstą peržiūrėkite paveikslėlius, garsiai pakomentuokite tai, ką matote.

Informaciją užsirašykite ant kortelių. Jas dažnai peržiūrėkite ir balsu perskaitykite.

Mokiniam, kurie informaciją priima pasitelkdami lytėjimą ir judesį, rekomenduojamos šios mokymosi strategijos

Mokydami informaciją, vaikščiokite po kambarį.

Kai laukiate autobuso, važiuojate, bėgiojate ar sportuojate, kartokite tai, ką turite išmokti.

Prieš pradėdami skaityti, susidarykite bendrą išpūdį apie tai, ką skaitysite: peržiūrėkite paveikslėlius, antraštes, kursyvu paryškintus žodžius, teksto pabaigoje esančius klausimus.

Mokyklos suole sėdėkite taip, kad galėtumėte siūbuoti kojas. Pamėginkite ką nors gniaužyti rankoje (kamuoliuką, trintuką), tik tyliai, kad netrukdytumėte kitiems.

Namuose galite mokytis gulėdamas ant pilvo ar nugaros.

Fone grojanti muzika jums padės mokytis, bet televizorius blaškys jūsų dėmesį.

Ekspertimentuodami su spalvomis suraskite sau tinkamą dėmesio išlaikymo būdą. Į knygas įsidėkite įvairių spalvų popierinius žymeklius, naudokite įvairių spalvų segtuvus, rašiklius.

Kai reikia įsiminti informaciją, užsimerkite ir ore ar ant stalo pirštu rašykite tai, ką sakote.

Išėjimo tema poezijoje ir gyvenime (Paskutinio skambučio šventei)**Autorė** Alė Krinickienė (Švenčionių r. Švenčionėlių Mindaugo gimnazija)**Tikslinė grupė** 12 (4) klasė**Ugdomos kompetencijos**

MOKYMOŠI MOKYTIS		INICIATYVUMO, KŪRYBINGUMO	
KOMUNIKAVIMO		ASMENINĖ	
PAŽINIMO		KULTŪRINĖ	
SOCIALINĖ PILIETINĖ			

Uždavinys

(numato klasės vadovas)

Priemonės

1. Poezijos tekstai (1 PRIEDAS).
2. Daiktai - simboliai (akmuo, kriauklė, kaukė, citrina, knyga, pintinė, raktas, svogūnas, taurė, trimitas).
3. Tekstas - mokytojo palinkėjimas (3 PRIEDAS).
4. Nufilmuota klasės valandėlė (žr. DVD).

Rekomendacijos

Valandėlė, skirta Paskutinio skambučio šventei.

Literatūra:

Eitminavičius Stepas. Atodūsis. - V., ŠMM, 1996

Lapinskienė L. Simbolinių reikšmių žodynas. - Magilė, 2004

Eiga

Etapai/ veiklos aprašymas	Pastabos
Ižangos žodis	
Skelbiama tema. Mokytojo diskursas: <i>„Skrenda gervės, skrenda mano dienos,-/ Kad galėčiau ranką joms paduoti!“ Šiame S.Nėries eilivime skausmingas žmogaus santykis su laiku. Nenutrūkstantis atsiveikinimas su tuo, kas patirta, dėl ko džiaugtasi, liūdėta, - nuolatinis žmogaus ėjimas iš praeties į ateitį.</i>	
„Taip, ir...“ - „taip, bet...“	
Išdalijami tekstai. Užduotis: <i>Kuriame posmelyje pavaizduota situacija atspindi Tavo vidinę būseną? Kodėl? Nurodyk autorių. Mokiniai pasirenka posmelį, argumentuoja „Taip, ir... - taip, bet...“ metodu.</i>	Tekstai (1 PRIEDAS) „Taip, ir... - taip, bet...“ (žr. „Metodų aprašuose“ Nr. 41)
Argumentų grandinė	
Mokytojo diskursas: <i>Žmogaus gyvenimas – tainuolatinė, dažniausiai neišvengiama kaita ir rinkimosi situacija. Pirmiausia žmogus renkasi dvasines vertybes. O ką pasirinktumėte jūs?</i> Mokiniai pasirenka po daiktą. Pasirinkimą argumentuoja, bando apibūdinti pasirinkto daikto simbolinę reikšmę.	Daiktų reikšmės (2 PRIEDAS)

Palinkėjimų pilies statymas	
Mokytojas ragina mokinius parašyti palinkėjimus: <i>Išeidami vis tiek paliekame dalelę savęs. Tegul tai būna Jūsų palinkėjimai liekantiems, ateisiantiems.</i> Iš parašytų palinkėjimų lentoje <i>statoma</i> palinkėjimų pilis.	Skirtingų spalvų popierius, skirtingų spalvų rašikliai, lipdukai.
Pabaigos žodis - palinkėjimas	
Mokytojas dalija pienės pūko paveiksluką ir sako eilėraščių - palinkėjimą.	Palinkėjimas - eilėraštis (3 PRIEDAS)

Refleksija

Paskutinis žodis priklauso man... (žr. „Metodų aprašymuose“ Nr. 57) Kiekvienas mokins žodžiu pratęsia sakinį: „*Išeidamas/a palieku/pasiimu...*“

1 PRIEDAS

Poezijos tekstai

1.

Ko gi trokšti, nesoti dvasia?
Paslaptینگais sparnais kur lakioji?
<...>
Nenutildo tavęs nei ramioji
Sidabrinė žvaigždė vakare.

3.

Pasikalbėjau su dievais
Ir vėl į žemę sugrižau,
Ir vaikštau skersgatviais kreivais,
Ir vėl eilėraščius rašau.

5.

Einu, bet nežinau, į kur nueisiu,
Ir gyvenu, bet palaidai ir be prasmės:
Ragaudamas gyvenimą kaip vaisių
Ir vėl jį nešdamas kaip naštą ant peties.

Aš klausiau kunigų ir filosofų -
Atsakė jie, išdėstė viską išsamiai.
Bet man širdis ir šiandien lygiai sopa:
Kodėl pasaulis ir žmogus, ir visa tai?

7.

Pasiėmė mane laukai.
Aš negalėjau nepaklusti.
Ėjau ir dainavau be žodžių:
Žaliai, melsvai, rausvai, pilkai.

2.

Ne ėjau, o skridau...
Miestai driekės po mano sparnais, <...>
Pažiūrėki giliau: ten pro medžių lapus pamačiau
Baltą kerintį sodą, paukščius nuostabius, vienaragi...
Aš gyvensiu pily. Nebegrišiu į žemę daugiau...

4.

Ir ėjau aš, viešpaties palikęs rūmus,
Į naujos buities nežinomą kelionę,
Tiktai vieną žodį širdyje kartodams:
Aš nei vergas, nei karalius, tik žmogus.

6.

Kaip muilo burbulus
Aš išpučiu įvairiaspalves saules
ir paperku gatves
vos girdimu pakimusi niūniavimu...
iš surūdijusio fontano
tik atsigeriu iš saujos
ir, be išaušusios šiltos dienos,
į kelią nieko neimu...

8.

Ji bėgo be tako, be kelio.
Jai šaukėm: „Ar tu patrakai?“
Ir matėm, kaip linko berželiai, -
Kaip tiesės jai lygūs laukai.

Atsakymai: 1 - Maironis, 2 - A.Marčėnas, 3 - H.Radauskas, 4 - V.M.Putinas, 5 - V.Mačernis,
6 – J.Vaičiūnaitė, 7 - Just.Marcinkevičius, 8 - S.Nėris.

2 PRIEDAS

Daiktų - simbolių reikšmės

Akmuo – amžinumo, tvirtybės simbolis.

Kriauklė – sėkmingos kelionės ir laimės ženklas.

Kaukė – savojo „aš“ jausmų, nuomonės slėpimas po dirbtiniu veidu.

Citrina – tyrumo, ištikimybės simbolis, apivalymo nuo priešišku jėgų simbolis.

Knyga – žinių, pasaulio vienovės simbolis.

Atversta knyga – pažinimo ir visatos išminties simbolis.

Užversta knyga – paslaptis, dar neįgyvendinta galimybė.

Pintinė – keturių metų laikų simbolis.

Pintinė, pilna gėlių, - vilties simbolis.

Raktas – galimybės įžengti į kitą pasaulį, išminties, brandos ir sėkmės simbolis.

Daug raktų vienoje vietoje simbolizuoja turta.

Svogūnas – nemirtingumo simbolis. Nulupti svogūną – atskleisti tiesą.

Taurė – besiliejančios gausos simbolis. Gerti iš vienos taurės – pripažinti vieną idėją.

Trititas – mūšio, šlovės simbolis.

3 PRIEDAS

Pienės pūko paveikslukas ir mokytojo palinkėjimas - eilėraštis

2023 M. 1502 R. 05.06. 05.30

Meilė pasauliui trapi - it pienės pūkas

Mokytojo palinkėjimas

Neužpūsk pienės pūko
Kaip žiburio neužpūsk
Tą besaulį vidudienį
Dulsvas pienės pūkas
Lieka vienas
Nuūžus vėtrai
Lieka vienas
Didelėj sunkiai
Alsuojančioj žemėj
Neužpūsk pienės pūko
Pritilusiame dideliame lauke

2 skyrius SAVO ŠALIES PAŽINIMAS

Šiandien dažniau girdime nuogąstavimus apie mūsų šalies problemas, o pasididžiavimo šūksniai dažniausiai palydi tik sportininkų pavardes. Emigracija tampa kasdienybe. Atostogauti madinga tik užsienyje, vertinamos ekskursijos tik į tolimus kraštus. Šio skyriaus valandėlių bendras tikslas - skatinti mokinių norą suvokti savo valstybės vertę, pažinti savo kraštą, pamatyti savo gimtojo miesto grožį, puoselėti jį ir jausti pasididžiavimą bei atsakomybę už savo tėviškę.

Valandėlės apie valstybės valdymą, tikimės, nebus nuobodžios. Veiksmingos ir įdomios vaikams yra tiesioginės ekskursijos į Seimą, Prezidentūrą, savivaldybes, seniūnijas, bet neturintiems galimybių organizuoti tokias ekskursijas į valstybės institucijas, rekomenduojame pasinaudoti virtualiomis ekskursijomis (ieškokite nuorodų planuose).

Gyvenamos vietovės ir mokyklos simboliai - šioje valandėlėje siūloma anketa yra pritaikyta konkrečiai vietai, bet tai pavyzdys, kaip galima sudaryti anketą apie savo regioną.

Kaip aš giedu Lietuvos himną? - šią valandėlę siūlome organizuoti tokiu metu, kad pokalbis apie himną būtų aktualus: galbūt artėja valstybinė šventė, o gal šventė tik ką buvo ir klasės auklėtojas nematė pagarbaus mokinių elgesio.

Valstybė ir jos simboliai

Autorė Teresa Krul (Vilniaus Jono Pauliaus II gimnazija)

Tikslinė grupė 6-8 klasės

Ugdomos kompetencijos

MOKYMOŠI MOKYTIS		INICIATYVUMO, KŪRYBINGUMO	
KOMUNIKAVIMO		ASMENINĖ	
PAŽINIMO		KULTŪRINĖ	
SOCIALINĖ PILIETINĖ			

Uždavinys

(numato klasės vadovas)

Eiga

Etapai/ veiklos aprašymas	Pastabos
Įvadinė diskusija	
Mokytojas užduoda klausimus: <i>Kokius žinote valstybės simbolius? Kaip suprantate žodį „pagarba“?</i> Mokiniai atsako į klausimus dirbdami minčių lietaus metodu. Mokytojas atsakymus užrašo lentoje.	Minčių lietus (žr. „Metodų aprašymuose“ Nr. 19)
Sniego kamuolio ridenimas	
Mokytojas kiekvienam mokiniui išdalija lapelius su klausimais. 1) <i>Kas pavaizduota Lietuvos herbe? Kada jis naudojamas?</i> 2) <i>Kokia Lietuvos vėliavos spalvų reikšmė? Kur ir kokia proga vėliava keliama?</i> 3) <i>Ką žinai apie Lietuvos himną? Kada jis skamba?</i> 4) <i>Kam reikalingi valstybės simboliai?</i> 5) <i>Ką tau reiškia žodis „tauta“?</i> Siūloma šiuos klausimus aptarti sniego kamuolį rideniant .	Sniego kamuolio ridenimas (žr. „Metodų aprašymuose“ Nr. 20)
Kūrybinis darbas	
Kiekviena grupė susigalvoja šūkį ir emblemą. Grupės kūrybingai pristato savo darbą.	
Apibendrinimas	
Mokytojas užduoda klausimus kiekvienos grupės nariams: • <i>Kodėl būtent tokį šūkį ir emblemą grupė pasirinko?</i> • <i>Kokios iškilo problemos formuluojant šūkį ir kuriant emblemą?</i> Iš grupių simbolikos bendrybių galima sukurti klasės herbą.	Mokytojas apibendrina, stengdamasis pabrėžti panašumus tarp grupės moksleivių ir tautos.

Refleksija

Kasdienų refleksijų dienoraštyje (žr. „Metodų aprašymuose“ Nr. 55) mokiniai atsako į klausimą: *Ką aš jaučiu valstybės simboliams?* Atsakymus į šį klausimą galima aptarti per kitą klasės valandėlę.

Valstybė ir jos simboliai

Autorė Nijolė Braukylienė (Utenos r. Užpalių gimnazija)

Tikslinė grupė 5, 9, 11 klasės

Ugdomos kompetencijos

MOKYMOŠI MOKYTIS		INICIATYVUMO, KŪRYBINGUMO	
KOMUNIKAVIMO		ASMENINĖ	
PAŽINIMO		KULTŪRINĖ	
SOCIALINĖ PILIETINĖ			

Uždavinys

(numato klasės vadovas)

Priemonės

Anketa (1 PRIEDAS)
Anketų analizės kriterijai (2 PRIEDAS)
Mokytojo apibendrinamosios kalbos pavyzdys (3 PRIEDAS)
LR Valstybės vėliavos ir kitų vėliavų įstatymas (4 PRIEDAS)

Rekomendacijos

Dvi klasės valandėlės naujai suformuotoms klasėms vedamos po žiemos atostogų, prieš valstybines šventes.
Klasės vadovai pateiktą valandėlės medžiagą turėtų pritaikyti savo kraštui ir mokyklai.
Rekomenduojami šaltiniai:
Lietuvos miestų herbai.
<http://www.laikas.lt/forumas/download/file.php?id=29599&sid=14467488bd05755aa7b6367aa9eb6b5c&mode=view> [žiūrėta 2008-08-15].
Lietuvos miestų herbai 1791-1792 m.
<http://www.archyvai.lt/exhibitions/herbai/herbai3.htm> [žiūrėta 2008-08-15].
LR valstybės vėliavos ir kitų vėliavų įstatymas. Žin., 2004-07- 24.
Mokyklinė kraštotyra. V. 2007.
E. Jovaiša. Gimtoji istorija. CD

Eiga

Etapai/ veiklos aprašymas	Pastabos
Įžanginis auklėtojo žodis	
Mokytojas supažindina mokinius su klasės valandėlės tema ir uždaviniais. Pateikia savo mokiniams klausimus: <i>Kuo brangi jums gyvenamoji vietovė? Kuo ji skiriasi nuo kitų Lietuvos vietų?</i> Iš atsakymų sužinosite, ar mokiniai sąmoningai suvokia, kas yra gimtinė.	
Anketavimas	
Mokiniams pasiūloma individualiai užpildyti anketą.	Anketa (1 PRIEDAS)

Anketų analizė	Pastabos
Mokiniai grupėse įvertina anketas pagal pateiktus kriterijus. Po to klasei pristato grupės rezultatus, ką jie žino apie savo kraštą, mokyklos simboliką. Išsako savo požiūrį į simbolius, jų reikšmę. Klausytojai pildo ŽNS lentelę (žinau skiltį).	Anketų analizės kriterijai (2 PRIEDAS)
Apibendrinimas	
Mokytojas drauge su mokiniais nusprendžia, ką ir kodėl norės sužinoti kitos valandėlės metu, pvz.: susipažins su rajono, seniūnijos ir mokyklos simboliais, jų istorija. Pildoma ŽNS lentelė (noriu sužinoti skiltis).	

Antra klasės valandėlė

Etapai/ veiklos aprašymas	Pastabos
Užduočių pasiskirstymas ir atlikimas	
Mokiniai dirba grupėmis: naudodamiesi šaltiniais internete ir bibliotekoje rengia mokyklos, miestelio, rajono simbolikos pristatymą. (Kiekviena grupė pasirenka atskirą temą.)	
Darbų pristatymas	
Mokinių grupė pristato rajono, seniūnijos, mokyklos simboliką, jos istoriją, prasmingumą, grupės požiūrį į šiuos dalykus. Baigiama pildyti ŽNS lentelė (sužinojau skiltis).	
Diskusija apie simbolius	
Aptariama pagarbos simboliams situacija mokykloje: pateikiami teigiami ir neigiami pavyzdžiai. Mokiniai apibendrina, kuo svarbi simbolika šaliai, regionams, mokykloms: <i>Simbolika yra bendravimo, pranešimo apie save ženklas, liudijantis tautinę tapatybę, bet pabrėžiantis ir savitumą. 203 seniūnijų miesteliai, 60 miestų ir rajonų centrų turi savo herbų, daugiau nei 250 vėliavų, kurios plevėsuodamos šalia trispalvių simbolizuoja Lietuvos vienybę. Herbai ir vėliavos visada žadino tautinio išdidumo jausmą.</i>	
Pažintis su dokumentais, jų pristatymas	
Grupėms padalinami dokumentų fragmentai. Susipažinama su valstybiniais reikalavimais, kaip reikia elgtis ir gerbti įvairaus lygmens simboliką, kaip ja naudotis.	Dokumentų fragmentai (3 PRIEDAS)
Apsilankymas mokyklos/miestelio muziejuje/galerijoje	
Tikslas - pamatyti, ar simboliai (vėliavos, herbai, atributika, prezidentų portretai, himnas) eksponuojami pagal valstybės dokumentuose reglamentuojamus reikalavimus. Aptariama, kada ir kaip mokykla turėtų naudoti valstybės simbolius, ar pakanka juos tik eksponuoti.	

Refleksija: pokalbis su mokiniais, ar jie patys gerbia simbolius, ar mokykla tinkamai juos naudoja.
Patirtos refleksijos pavyzdys. Mokiniai nustebė, kad viena vėliava buvo nešvari. Pasidalino išpūdžiais, kad pažįsta žmogų, kuris visur keliauja su LR vėliava, bet ji tvarkinga, jis pats pasiuvo idėklą, kad ji būtų saugi.

1 PRIEDAS

Anketa (pritaikyta Užpalių gimnazijos mokiniams)

1. Sunumeruok prioritetine tvarka:

Užpalių gimnazijos mokinys _____

lietuvis _____

uteniškis _____

aukštaitis _____

Paašškink savo pasirinkimą. _____

2. Kokiais simboliais iliustruotum šiuos vaidmenis (pvz.: herbu, vėliava, atributika, himnu, prezidentų portretais):

Užpalių gimnazijos mokinys _____

lietuvis _____

uteniškis _____

aukštaitis _____

3. Paašškink Utenos, Užpalių, Užpalių gimnazijos simboliką. Ką ji vaizduoja?

4. Ar tokia simbolika reikalinga? Kodėl?

5. Kodėl simbolius reikia gerbti?

6. Kaip mūsų mokykloje gerbiama simbolika? Pateik pagarbos ar nepagarbos pavyzdį.

2 PRIEDAS

Anketos analizės kriterijai

- Mokinių požiūris į savo gyvenamąją vietovę ir jos simbolius.
- Mokinių pilietinė pozicija.
- Žinios apie vietovės, mokyklos simbolių turinį, istoriją.
- Mokyklos požiūris į simboliką. Kaip tai vertina mokiniai?

3 PRIEDAS

Lietuvos Respublikos Valstybės vėliavos ir kitų vėliavų įstatymas

I grupė - 1 straipsnis. Įstatymo paskirtis

1. Šis įstatymas reglamentuoja Lietuvos valstybės vėliavą, kitas vėliavas, jų aprašymus, oficialaus naudojimo Lietuvos Respublikoje principus ir tvarką, atsakomybę už vėliavų iškėlimo tvarkos pažeidimus ar vėliavų išniekinimą, vėliavų gamybą ir priežiūrą.
2. Lietuvos Respublikos teritorijoje oficialiai gali būti naudojamos Lietuvos valstybės vėliava, Lietuvos valstybės istorinė vėliava, užsienio valstybių vėliavos, Europos Sąjungos vėliava, tarptautinių viešųjų organizacijų vėliavos, kitų tarptautinių organizacijų vėliavos, Respublikos Prezidento vėliava, apskričių ir savivaldybių vėliavos, standartai, kitos vėliavos, stalo ir automobilio vėliavėlės (toliau – vėliavos).

II grupė - 1 straipsnis. Įstatymo paskirtis (tęsinys)

3. Lietuvos valstybės vėliavos etalonas negali būti naudojamas kaip heraldikos pagrindas kitoms vėliavoms. Kitos vėliavos negali būti identiškos Lietuvos valstybės vėliavai.
4. Valstybės institucijos, išskyrus Respublikos Prezidentą, negali turėti savo vėliavų. Respublikos Prezidento vėliavai šio įstatymo nuostatos taikomos tiek, kiek jos nereglamentuoja kiti įstatymai.
5. Vėliavų etalonuose, atvaizduose negali būti simbolių ar kitokių ženklų, kurie yra susiję su tautinės, rasinės, religinės, socialinės ar kitokios nesantaikos skleidimu, neapykantos kurstymu, taip pat prieštarauja moralei ar viešajai tvarkai, visuomenės dorovės normoms.

III grupė - 4 straipsnis. Vėliavų naudojimo principai

1. Lietuvos Respublikos piliečiai, kiti asmenys privalo gerbti vėliavas.
2. Vėliavos turi atitikti šio įstatymo 3 straipsnyje nustatytus reikalavimus, būti tvarkingos ir nenublukusios.
3. Iškeliamai ar pastatomai Lietuvos valstybės vėliavai turi būti skirta garbingiausia pagal heraldikos principus vieta.
4. Kai Lietuvos valstybės vėliava iškeliamą vertikaliai, heraldinėje dešinėje pusėje turi būti geltona juosta, viduryje – žalia, kairėje – raudona.
5. Vėliavos gali būti keliamos prie pastatų (ant stiebų, įrengtų priešais pastato fasadą), virš ar ant pastatų, aikštėse, laivuose, pastatomos posėdžių salėse, darbo kabinetuose ar oficialių ceremonijų vietose, tvirtinamos prie automobilio.

IV grupė - 4 straipsnis. Vėliavų naudojimo principai (tęsinys)

6. Jeigu kartu iškeliamos kelios vėliavos, jos turi būti viename aukštyje, kiek tai įmanoma, panašaus dydžio, taip pat laikomasi šio eiliškumo:
 1. Lietuvos valstybės vėliava;
 2. Lietuvos valstybės istorinė vėliava;
 3. užsienio valstybių vėliavos;
 4. Europos Sąjungos vėliava;
 5. tarptautinių viešųjų organizacijų vėliavos;
 6. Respublikos Prezidento vėliava;
 7. standartai;
 8. apskričių vėliavos;
 9. savivaldybių vėliavos;
 10. kitos vėliavos.

Vėliavų kėlimo laiką nustato Lietuvos Respublikos Vyriausybė.

Kaip aš giedu Lietuvos himną?

Autorė Živilė Meškėlienė (Vilniaus Martyno Mažvydo progimnazija)
Tikslinė grupė 5-10 klasės
Ugdomos kompetencijos

MOKYMOŠI MOKYTIS		INICIATYVUMO, KŪRYBINGUMO	
KOMUNIKAVIMO		ASMENINĖ	
PAŽINIMO		KULTŪRINĖ	
SOCIALINĖ PILIETINĖ			

Uždavinys Išnagrinės „Tautiškos giesmės“ tekstą ir įvardins Lietuvos himno vertę palyginę su kitų šalių himnais.

Priemonės Pratimo „Aklas susirašinėjimas“ aprašymas (1 PRIEDAS)
 Lietuvos himno tekstas ir klausimai diskusijai (2 PRIEDAS)
 Kitų šalių himnus galima rasti:
 - Europos tautų nacionalinių himnų tekstai, natos, kilmės ir raidos istorija. - Versus aureus, 2006.
 - tekstai <http://lt.wikisource.org/wiki/Kategorija:Himnai>
 - garso įrašai iš svetainės penki:medijos centras
<http://www.filmstudio.lt/default.aspx?Element=Audio&Action=Report&ReportID=7890>

Eiga

Etapai/ veiklos aprašymas	Pastabos
Sužadinimas	
<p>Parodoma vaizdo medžiaga, kaip lietuviai (per šventes, sporto varžybas) arba patys mokiniai (per mokyklos renginius) elgiasi skambant himnui.</p> <p>Jeigu vaizdo medžiagos nėra, organizuojamas pokalbis remiantis asmenine mokinių patirtimi: <i>Kodėl dauguma mokinių negieda himno ir net nepagerbia jo tyla?</i> Kai kurie galimi atsakymai: - <i>Himnas nuobodus.</i> - <i>Per daug žodžių/ neįdomus/ nemoku.</i> - <i>Kiti mokiniai (gal net ir mokytojai!) negieda.</i> - <i>Yra mokinių, gimusių ne Lietuvoje, jie turi savo himną.</i> - <i>Himno nemadinga šiais laikais giedoti (tik minėjimuose, pvz., seimo nariai).</i></p> <p>Mokytojas apibendrina, jog visas iškilusias kliūtis galima įveikti: - <i>Jeigu himnas man nuobodus, gal įsigilinti į jo teksto prasmę?</i> - <i>Jeigu man himnas per ilgas, gal turėčiau palyginti jį su trumpiausiu pasaulio himnu?</i> - <i>Jeigu priimtinesnis šiuolaikiškas „Trys milijonai“, gal turėčiau Lietuvos himną panagrinėti šiandienos kontekste?</i></p>	<p>Paveikūs tie vaizdo įrašai, kuriuose skambant himnui žmonės jo negieda, kalbasi ir pan.</p> <p>Galima palyginti dvi nuotraukas, vaizduojančias skirtingą žmonių požiūrį į himną.</p>

Pratimas „Aklas susirašinėjimas“

1. Mokiniai paskirstomi į kelias grupes ir žaidžia **Aklą susirašinėjimą**.

2. Po pratimo mokiniams pasiūloma pasidalinti išpūdžiais, organizuojamas pokalbis, nuteikiant tolesniam darbui:

- Perskaitykite sakinius, kurių žodžiai prasmingai susiję. (Jei paskaitomi tos pačios temos sakiniai, mokytojas atkreipia dėmesį į skirtingas asociacijas, kitokius veikėjus, laikmetį, situaciją). Pvz., *Darbas - ARKLYS PER BULVIAKASĮ MOKYKLOJE ARĖ*. Kodėl to paties amžiaus ir panašios patirties žmonėms darbas asocijuojasi su skirtingais dalykais - fiziniu žemdirbio darbu ir protiniu mokinio darbu? O jei tokį pratimą toje pačioje grupėje atliktų vaikai su tėvais ir seneliais? Kaip susietų žodžius į sakinių skirtingų kartų atstovai?
- Kodėl dalyviai tuos pačius teminius žodžius supranta kitaip?
- Ar įmanoma sukurti tekstą/dainą, kuri patiktų 3 mln. žmonių?

3. Mokytojas pasiūlo įsivaizduoti, jog šiame **Aklo susirašinėjimo** pratime dalyvauja „Tautiškos giesmės“ autorius V.Kudirka. *Ką jis prirašytų lapeliuose prie raktinių žodžių? Kaip jis suprato DARBĄ, ŠVIESĄ, DORYBĘ?*

4. Mokytojas pasiūlo, kad pirmasis svarbus žingsnis mokantis gerbti Lietuvos himną turėtų būti tinkamas požiūris. Dabar dauguma mūsų į himną žiūrime vartotojiškai, kaip į muzikinį kūrinių iš pageidavimų koncerto. Tai rodo mūsų komentarai: „himnas neįdomus, nešiuolaikiškas, nemadingas“. Bet ar galima oficialų šalies ženklą „užsisakyti“ pagal savo meninį skonį? Lietuvos Respublikos Valstybės himno įstatymas aiškiai nurodo: „*Lietuvos valstybės himnas negali būti naudojamas kaip taikomoji muzika – fonui, reklamai, pramoginiuose montažuose ir analogiškiems tikslams. Viešas pasityčiojimas iš Lietuvos valstybės himno baudžiamas įstatymų nustatyta tvarka.*“

Pratimo aprašymas
(1 PRIEDAS)

Pažaiskime ☺

Kas?	Didvyriškumas
↓	Vienybė
Kada?	Praeitis
↓	Gėrybė
Kur?	Darbas
↓	Tiesa
Ką veikė?	Stiprybė
	Meilė
	Dorybė
	Šviesa

Aptarkime

- Perskaitykite sakinius, kurių žodžiai prasmingai susiję.
- Kodėl buvo sunku suderinti žodžius?
- Kas žodžius sieja į sakinį?
- Ar įmanoma sukurti tekstą, artimą 3 mln. žmonių?
- Kodėl skirtingi žmonės tuos pačius žodžius supranta kitaip?

Vincas Kudirka

“Testamentinė „Tautiška giesmė“ liko kaip Vinco Kudirkos „Dešimt Išakymų Lietuviams“. Jei nors dešimtąjį dalimi būtume jų klause, jais seke, šiandien jaustumės laimingesni ir gyventume kitaip. Nors ką gali žinoti, jei ne Tautos giesmė, kuria vis giedame, kartais klausomės, patirdami kad ir pusiau sąmoningą poveikį, gal būtume ir visai išsigimę”.

V.Lansbergis

Himno teksto analizė

1. Mokiniai pasiskirsto į 6 grupes. Išdalijamas „Tautiškos giesmės“ tekstas su paryškintais raktiniais žodžiais ir problemineis klausimais. Klausimai skatina himno žodžius patikrinti šiandienai. Kiek V.Kudirkos mintys aktualios dabartinei Lietuvai?

Atlikdami užduotį mokiniai turėtų paremti savo atsakymą argumentais ir konkrečiais pavyzdžiais iš asmeninio ar visuomeninio gyvenimo.

2. Kai viena grupė pristato savo nuomonę, kitos grupės ruošiasi oponuoti arba pritarti naujais argumentais.

„Tautiškos giesmės“
tekstas
(2 PRIEDAS)

<p>3. Mokytojas apibendrina grupių mintis: <i>Iš pirmo žvilgsnio nuobodus kūrinys - unikali formulė valstybės gerovei. V.Kudirka siūlo vertybes, kurių turi laikytis lietuviai. Galbūt tik kiekviena karta sava prioritetine tvarka susidėlioja šias vertybes.</i></p> <p>Mokiniam siūloma grupėse sunumeruoti himno raktinius žodžius prioritetine tvarka ir savo sprendimą pagrįsti.</p> <p>4. Mokytojas paaikškina, kokią svarbiausią vertybę siūlo himno tekstas: <i>Himno tekstas akcentuoja šeimyniškumą: <u>mūsų</u>, <u>sūnūs</u>, <u>vaikai</u>, <u>mūs</u>. Kalbama apie mus, kaip vieną, glaudžiais ryšiais susijusią tautą. Tie ryšiai, jungiantys mus tarpusavyje, tai bendra <u>istorija</u>, <u>darbas</u> galvojant ne tik apie save, bet ir apie kitą šalį, <u>pasitikėjimas</u>, savo kultūros <u>išmanymas</u> ir vertinimas visko, kas yra <u>mums bendra</u>, visiems sava - lietuviška. Vienu žodžiu, tai - <u>vienybė</u>. Suvokimas savęs, ne kaip vieno, atskiro asmens, o lietuvių tarp lietuvių Lietuvoje.</i></p>	<p>Tautos vertybės</p> <hr/> <p>☐ Didžiavimasis praeitimi ☐ Dorybė ☐ Darbas ☐ Tiesa ☐ Patriotizmas ☐ Vienybė</p> <p>Lietuvos himnas</p> <hr/> <p>Lietuva, Tėvyne mūsų, Tegul saulė Lietuvoj Tu didvyrių žeme, Tamsumas prašalina, Iš praeities Tavo sūnūs, Ir šviesa, ir tiesa Te stiprybę semia. Mūs žingsnius telydi.</p> <p>Tegul Tavo vaikai eina Tegul meilė Lietuvos Vien takais dorybės, Dega mūsų širdyse, Tegul dirba Tavo naudai Vardan tos Lietuvos Ir žmonių gėrybei. Vienybė težydi!</p>
Palyginimas su kitų šalių himnais	
<p>Norėdami įsitikinti „Tautiškos giesmės“ išskirtinumu, galime palyginti su kitų šalių himnais. Pvz., artimiausių kaimynų latvių ir trumpiausiu pasaulio himnu - japonų.</p> <p>Iš pradžių aptarti, ką apie tautą sako himnų tekstai. Koks meninis stilius, motyvai. Po to pasiklausyti melodijų: kokia nuotaika, ritmas.</p> <p>Pabaigti veiksminga Lietuvos himnu - tada jis skamba išskirtinai šviesiai, mušamieji instrumentai atkartoja himno žodžių raginimą eiti į geresnę Lietuvos ateitį, siekti, nestovėti vietoje, melodija dinamiška, stiprėjanti, įkvepianti.</p>	

Refleksija

Mokiniam pasiūloma pakomentuoti formulę, apmąstant savo situaciją, kai giedamas himnas:

Vienybės formulė

$$AŠ + X = MES$$

$$X = TU, JIS, JI, JŪS, JIE$$

Trumpas mokytojo komentaras:

Himnas - vienas bendras oficialus kūrinys visai valstybei. Jo funkcija - vienyti, skambėti visu Lietuvos žmonių lūpose. Skambant himnui išgirstame, kaip skambame „MES“, kiek esame vieningi, jaučiantys vienas kitą. Kaip tas MES suskambės, labai priklauso nuo asmeninio žmogaus apsisprendimo - giedoti, tylą pagerbti, įsiklausyti. Vieningumas visada prasideda nuo individualaus pasirinkimo. Nuo „aš“ galime pradėti vienybės formulę - lietuvių „sumą“. O kiti prisijungs savaime įvairiomis formomis (x - kintamasis).

1 PRIEDAS

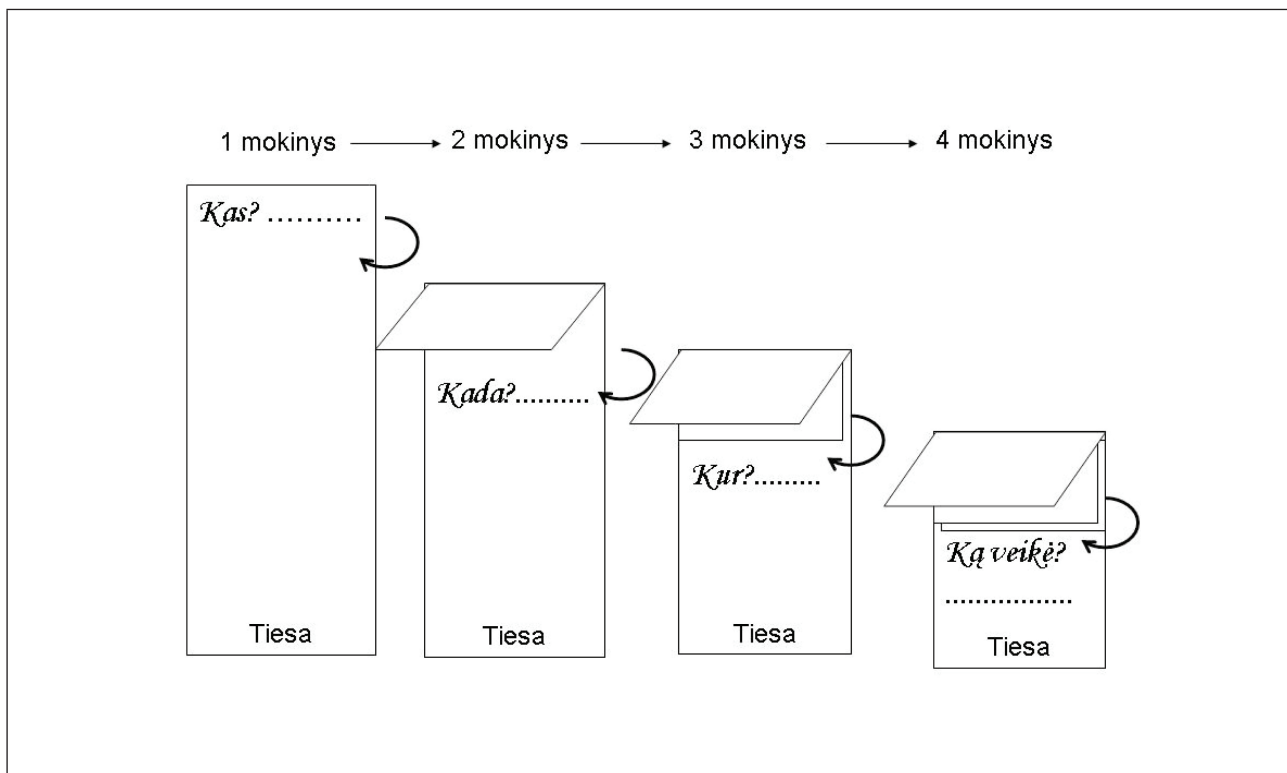
Pratimas „Aklas susirašinėjimas“

Mokiniam išdalijama po vieną siaurą lapo juostelę. Kiekvienos juostelės apačioje iš anksto užrašyta skirtinga tema (jei šis žaidimas žaidžiamas prieš pokalbį apie himną, siūlomos tokios temos: *didvyriškumas, vienybė, praeitis, gėrybė, darbas, tiesa, stiprybė, meilė, dorybė, šviesa*).

Žaidimo taisyklės (mokiniam galima parodyti schemą):

- Pagalvoti, kokia konkreči situacija iliustruotų lapelyje užrašytą temą. Viršuje užrašyti konkretų veikėją (kas?). Pvz., tema – tiesa, veikėjas – teisėjas/melagis/mitingo dalyvis... Parašius veikėją, lapelis užlenkiamas ir perduodamas draugui iš dešinės.
- Gavus naują užlenktą lapelį, jo neatlenkti, tik perskaityti naują temą, užrašytą apačioje, ir sugalvoti ją iliustruojančią situaciją. O į lapelį užrašyti konkretų laiką (kada?). Pvz., tema – meilė, laikas – pavasaris/naktis/Valentino diena.... Lapelis užlenkiamas ir perduodamas draugui iš dešinės.
- Dabar gautas lapelis užlenktas jau kelis kartus, o jo apačioje dar viena nauja tema. Į lapelį užrašyti sugalvotos konkrečios situacijos vietą (kur?). Pvz., tema – didvyriškumas, vieta – mūšio laukas/gaisras/miškas partizanų laikais... Lapelis užlenkiamas ir perduodamas draugui iš dešinės.
- Gautame lapelyje perskaitoma dar viena nauja tema. Pagalvojama, kokią situaciją ji sužadina vaizduotėje. Į lapelį užrašomas tos situacijos veiksmas (ką veikė?). Pvz., tema – praeitis, įvykis – kovojo su kryžiuočiais/pasirašė Nepriklausomybės aktą/mirė... Lapelis užlenkiamas ir perduodamas draugui iš dešinės.
- Gautas lapelis išvyniojamas, perskaitomas visas sakiny grupėi.

Pratimo schema:

2 PRIEDAS

„Tautiškos giesmės” tekstas ir klausimai diskusijai

Lietuvos himnas

Lietuva, Tėvyne mūsų,
Tu *didvyrių* žeme,
Iš *praetis* Tavo sūnūs
Te *stiprybę* semia.

Tegul *saulė* Lietuvoj
Tamsumas prašalina,
Ir šviesa, ir *tiesa*
Mūs *žingsnius* telydi.

Tegul Tavo vaikai eina
Vien takais *dorybės*,
Tegul *dirba* Tavo naudai
Ir žmonių gėrybei.

Tegul *meilė* Lietuvos
Dega *mūsų* širdyse,
Vardan tos Lietuvos
Vienybė težydi!

1 GRUPĖ: „Tu *didvyrių žeme*“. Ar šiandien Lietuvoje yra didvyrių? Ar jie įkvepia lietuvius? Kokiais šiandienos didvyriais galime pasidžiaugti? Kuo jie svarbūs šiandienos Lietuvai? Kuo jie skiriasi/panašūs su mūsų istoriniais didvyriais? Kodėl sunku būti didvyriu?

2 GRUPĖ: „Iš *praetis Tavo sūnūs/Te stiprybę semia*“. Ar šiandien lietuviams praeitis reikalinga? Kurie istoriniai įvykiai mane įkvepia? Kodėl? Ar šiandienos žmogui tautos istorinė praeitis yra reikšminga? Kodėl?

3 GRUPĖ: „Vien takais *dorybės*“. Kaip šiandien suprantame sąvoką dorybė? Kuo ji skiriasi nuo žodžių *vertybė, dora*? Papasakokite apie sutiktą dorą žmogų - kokie išskirtiniai jo bruožai.

„Tegul *dirba Tavo naudai*“. Kuo darbas, kaip vertybė, yra išskirtinis žmonijos klestėjimui? Kodėl šiandien lietuviams sunku dirbti ne sau? Kodėl kol kas nepopuliarus Lietuvoje savanoriavimas? Kokiu darbu šalies labui užsiimate? Gal galite pasidžiaugti kitų pavyzdžiais? **Kaip susietumėte darbą su dora. Ar šiandien svarbu dirbti dorai?**

4 GRUPĖ: „Tegul *saulė Lietuvoj/Tamsumas prašalina*“. Ar šiandien svarbu būti išsilavinusiam? Himnas kalba apie išsilavinimo reikšmę. Kokias „tamsumas“ Lietuvoje „prašalintų“ išsilavinę žmonės? Kodėl inteligentija turėtų būti aktyvesnė, labiau girdima Lietuvoje? Kaip vertinate studentų pasirinkimą studijuoti užsienyje?

„...ir *tiesa/Mūs žingsnius telydi*“. Kas šiandien Lietuvoje yra tiesa? Kaip ją atsirenki žiūrėdamas TV ar skaitydamas laikraščius? Ar tavo pilietinius „žingsnius“, bandymus kažką daryti gera dėl Lietuvos, visada lydi tiesa? Kokiais žmonėmis šiandien pasitiki?

5 GRUPĖ: „Tegul *meilė Lietuvos/ Dega mūsų širdyse*“. Ar šiandien reikia patriotų? Kas yra patriotizmas? Kokius žmones laikai patriotais? Ką ir kaip reikia mylėti Lietuvoje, kad save drąsiai laikytum patriotu? Ar gyvenantys ne Lietuvoje lietuviai yra patriotai?

6 GRUPĖ: „Vardan tos Lietuvos/ *Vienybė težydi!*“ Ar šiandien lietuviai yra vieninga tauta? Kada pastebėjai mūsų vienybę? Kodėl tautai svarbu veikti išvien? Ar žinai istorinių pavyzdžių, kai lietuviai, būdami vieningi, pasiekė pergalių?

Man įdomu, kaip dirba Seimas

Autorė Teresa Krul (Vilniaus Jono Pauliaus II gimnazija)

Tikslinė grupė 9-12 klasės

Ugdomos kompetencijos

MOKYMOŠI MOKYTIS		INICIATYVUMO, KŪRYBINGUMO	
KOMUNIKAVIMO		ASMENINĖ	
PAŽINIMO		KULTŪRINĖ	
SOCIALINĖ PILIETINĖ			

Uždavinys

(numato klasės vadovas)

Priemonės

Teiginių apie LR Seimą sąrašas (1 PRIEDAS)

Tekstai apie LR Seimą (2 PRIEDAS)

Rekomendacijos

Daugiau informacijos literatūroje:

Lietuvos Respublikos Seimas. Įstatymų leidyba. -

Vilnius: AB „Spauda“, 2004.

Klasės valandėlę vesti prieš apsilankymą LR Seime arba lankantis

Seime. Virtuali ekskursija po LR Seimą: www.lrs.lt/vt/new/vt1.htm

Eiga

Etapai/ veiklos aprašymas	Pastabos
Dalijimasis mintimis	
Mokiniam pasiūloma atsakyti į klausimą: <i>Ką norėčiau sužinoti apie LR Seimą?</i> Pasiūlymus mokytojas užrašo lentoje arba kompiuterio ekrane. Išsakius lūkesčius, mokiniams išdalijamas teiginių apie LR Seimą sąrašas. Poroje dirbama išankstinio orientyro metodu.	Teiginių sąrašas (1 PRIEDAS) Išankstinis orientyras (žr. „Metodų aprašymuose“ Nr. 23)
Durstinys	
Klasė padalijama į 4 grupes. Kiekviena grupė gauna po dalį informacinio teksto apie LR Seimą. Grupėms siūloma dirbti durstinio metodu.	Dalomoji medžiaga (2 PRIEDAS) Durstinys (žr. „Metodų aprašymuose“ Nr. 30)
Spaudos konferencijos simuliacija	
Klasė grįžta į ekspertų grupes. Mokiniam pasiūloma dirbti spaudos konferencijos simuliacijos metodu. Atstovai ir žurnalistai aptaria rūpimus klausimus.	Spaudos konferencija (žr. „Metodų aprašymuose“ Nr. 28)

Refleksija

Popieriaus lapas vienos minutės refleksijai (žr. „Metodų aprašymuose“ Nr. 53)

Koks mano įspūdis apie darbą Lietuvos Respublikos Seime?

Ką aš norėčiau nuveikti Lietuvos Respublikos Seime?

1 PRIEDAS

Teiginių apie LR Seimą sąrašas

- LR Seimas renkamas demokratiškai ir slaptu balsavimu.
- Lietuvoje įstatymai leidžiami vadovaujantis LR Konstitucija.
- LR Seimas įstatymų rengimui ir jų nagrinėjimui iš savo narių sudaro partijas.
- LR Seimas kasmet renkasi į keturias eilines sesijas.
- LR Seimo nariai kasdien renkasi į plenarinius posėdžius, kurių metu priimami arba atmetami įstatymai.

2 PRIEDAS

Informaciniai tekstai ekspertų grupėms

1. LR Seimo rinkimai

LR Seimas renkamas visuotiniuose rinkimuose. Rinkti ar būti renkami gali tik Lietuvos piliečiai. Seimą renka Lietuvos piliečiai, kuriems yra sukakę 18 metų. Rinkimuose gali dalyvauti pavieniai asmenys arba partijos, skelbiančios kandidatų į Seimą sąrašus. Kuo daugiau balsų partija laimi per rinkimus, tuo daugiau ji turi vietų Seime. Tautai atstovauja 141 Seimo narys. Seimas išrenkamas 4 metų laikotarpiui. Kai artėja jo kadencijos pabaiga, Prezidentas skelbia naujus Seimo rinkimus. Prezidentas gali ir anksčiau laiko paleisti Seimą, kai Seimo nariams nesiseka susikalbėti - sudaryti Vyriausybę.

2. LR Seimo istorija

Nuo seniausių laikų žmonės kariaudavo, ginklais sprendavo problemas, kol Europoje atsirado žodis parlamentarizmas, reiškiantis susikalbėjimą.

Lietuvoje irgi iš pradžių visuomenė vadovavosi tik tradicijomis, papročiais ir privilegijomis. O Lietuvos parlamentas, vadinamas Seimu, atsirado iš didikų sueigų, į kurias jie rinkdavosi patarti Didžiajam Kunigaikščiui arba jį išrinkti. Suvažiavusiųjų į tokias sueigas tartis bajorų patarimai virsdavo sprendimais. Didysis Lietuvos Kunigaikštis Žygimantas 1520 m. pavedė LDK Kancleriui Albertui Goštautui parengti valstybės teisiną - Statutą. Pirmoji Statuto redakcija, šiandien pasakytume - projektas, buvo svarstyta Seime jau 1522 metais. 1529 m. Vilniuje Seimas priėmė I Lietuvos Statutą.

1918 m. Lietuvos Taryba Vilniuje paskelbė apie atkuriamą nepriklausomą Lietuvos valstybę. Vasario 16 dienos nutarime Taryba pabrėžė, kad valstybės santvarką ir santykius su kitomis šalimis turės nustatyti Steigiamasis Seimas. Pirmą kartą Lietuvos valstybės istorijoje turėjo būti išrinktas tiesiogiai visiems gyventojų sluoksniams atstovaujantis parlamentas. Rinkimuose 1920 metais dalyvavo daugiau kaip 90 proc. rinkėjų.

1920 m. gegužės 15 d. Kaune susirinko 112 atstovų į Lietuvos Steigiamojo Seimo pirmąjį posėdį. Prasidėjo mūsų šiuolaikinio parlamentarizmo istorija. 1922 m. Steigiamasis Seimas parengė ir priėmė pirmąją nuolatinę Konstituciją - pamatinę valstybės įstatymą. Dabar Lietuvoje įstatymai leidžiami vadovaujantis 1992 metais priimta Konstitucija.

3. Seimo komitetai

Seimas įstatymų rengimui ir jų nagrinėjimui iš savo narių sudaro komitetus. Jų yra penkiolika:

Aplinkos apsaugos,
 Audito,
 Biudžeto ir finansų,
 Ekonomikos,
 Europos reikalų,
 Informacinės visuomenės plėtros,
 Kaimo reikalų,
 Nacionalinio saugumo ir gynybos,
 Socialinių reikalų ir darbo,
 Sveikatos reikalų,
 Švietimo, mokslo ir kultūros,
 Teisės ir teisėtvarkos,
 Užsienio reikalų,
 Valstybės valdymo ir savivaldybių,
 Žmogaus teisių.

Išskyrus Seimo Pirmininką, kiekvienas parlamentaras turi priklausyti kuriam nors komitetui.

Būtent komitete vyksta pagrindinis darbas. Seimo komitetas rengia įstatymų, kitų Seimo priimamų teisės aktų projektus, analizuoja pasiūlymus dėl naujų įstatymų ir jų pataisų. Savo politiniams tikslams įgyvendinti Seimo nariai gali jungtis į frakcijas. Frakciją gali sudaryti ne mažiau kaip 7 nariai. Kuo didesnė frakcija, tuo ji turi daugiau įtakos priimant teisės aktus.

Didžiausia frakcija arba jų sudaryta sąjunga-koalicija gali vadintis valdančiąja. Prieštaraujantieji valdančiajai daugumai - opozicija.

4. Seimo darbo tvarka

Seimas kasmet renkasi į dvi eilines sesijas. Pavasario sesija pradedama kovo 10 dieną ir baigiamą birželio 30 dieną. Rudens sesija pradedama rugsėjo 10 dieną ir baigiamą gruodžio 23 dieną. Jei Seimas nespėja atlikti būtino darbo, tuomet jis gali pratęsti sesiją arba susirinkti į neeilinę sesiją.

Į plenarinius posėdžius, kuriuose įstatymai priimami arba atmetami, Seimo nariai renkasi antra-dieniais ir ketvirtadieniais, o kitomis dienomis posėdžiauja komitetuose. Savaitės ir dienos posėdžių darbotvarkių projektus svarsto ir jiems pritaria Seimo seniūnų sueiga.

Seimo nariai balsuoja dėl svarstyto projekto po to, kai įvyksta bendra diskusija. Seimo plenari-niame posėdyje vykstančioje bendroje diskusijoje, be Seimo narių, dalyvauja ir Vyriausybės nariai. Po įstatymo projekto priėmimo Seime, įstatymą per dešimt dienų pasirašo Lietuvos Respublikos Prezidentas. Jeigu Prezidentas atmeta įstatymą ir grąžina jį Seimui, pastarasis jį gali pataisyti arba vėl priimti tokį, koks buvo priimtas prieš tai. Po to, kai įstatymo projektą pasirašo Lietuvos Respublikos Prezidentas, įstatymo tekstas išspausdinamas „Valstybės žinių“ laikraštyje.

3 skyrius MOKINIŲ SAVIVALDOS KŪRIMAS

Būti išrinktam į klasės ar mokyklos mokinių tarybą - garbė, bet kartu ir atsakomybė. Į tarybą mokiniai patenka per visuotinius mokyklos rinkimus. Dažniausiai išrenkami labiausiai tinkami šioms pareigoms, paruošę įtikinamą ir geriausiai atspindinčią moksleivių lūkesčius rinkiminę programą. Mokinių tarybos nariai - išskirtinės asmenybės, tikinčios, jog gali inicijuoti teigiamus pokyčius, žinančios jaunų žmonių teises ir pasiruošusios jas ginti. Šie lyderiai kartu sprendžia mokiniams aktualias problemas, kuria projektus, ieško konstruktyvaus dialogo su mokyklos administracija, atstovauja mokyklai respublikinėse bei tarptautinėse jaunimo institucijose. Tarybos nariai išklauso mokinių nuomonės prieš priimdami sprendimus ir gauna pritarimą vėliau pristatydami juos mokyklos administracijai. Mokinių taryba užtikrina dialogą tarp kartų.

Taip viskas turi atrodyti kiekvienoje Lietuvos mokykloje. Tačiau tenka nusivilti kai kur matant apleistas ir tik „iš reikalo“ gyvuojančias mokinių tarybas. Šio skyriaus valandėlės skirtos padėti tiems, kurie nori pagyvinti mokinių savivaldos darbą, ugdyti vadovavimo, organizavimo ir viešojo kalbėjimo įgūdžius. Tiems, kurie siekia suplanuoti klasės bendruomenės veiklą pačių mokinių rankomis. Informacija apie jaunimo savivaldos institucijas pateikta minimali (tik kaip pavyzdys), bet duotos nuorodos, kur galima surasti išsamesnės informacijos apie šių institucijų veiklą.

Mokinių savivaldos institucijos

Autorė Zoja Rudak (Vilniaus Martyno Mažvydo progimnazija)

Tikslinė grupė 8-10 klasės

Ugdomos kompetencijos

MOKYMOŠI MOKYTIS		INICIATYVUMO, KŪRYBINGUMO	
KOMUNIKAVIMO		ASMENINĖ	
PAŽINIMO		KULTŪRINĖ	
SOCIALINĖ PILIETINĖ			

Uždavinys Ugdyti komandinio darbo, argumentacijos įgūdžius, kurie reikalingi aktyviai ir efektyviai atstovaujant moksleivių pozicijai bei interesams mokyklos bendruomenėje ir už jos ribų.
Generuoti idėjas ir žinias apie moksleivių organizacijas

Priemonės Informacija apie jaunimo organizacijas (1 PRIEDAS)

Rekomendacijos Išsamesnė informacija apie jaunimo organizacijas:
<http://www.jrd.lt/mokiniu-savivalda>
http://www.jrd.lt/uploads/dokumentai/savivaldos_gidas_2009.pdf
<http://www.moksleiviai.lt/apie-lms>
www.lmp.lt

Eiga

Etapai/ veiklos aprašymas	Pastabos
Mokytojas supažindina su veikla, skelbia uždavinius	
<p>1. Kampelių metodu mokiniai panaudodami savo turimas žinias generuoja idėjas šiomis temomis: I grupė - <i>Lietuvos mokinių sąjunga</i>; II grupė - <i>Lietuvos mokinių parlamentas</i>; III grupė - <i>Mokyklos mokinių taryba</i>; IV grupė - <i>Klasės taryba</i>.</p> <p>2. Po 10 min. išdalijama ta pačia tema informacinė medžiaga.</p> <p>3. Išstudijavusios informaciją, grupės papildo savo lapus.</p> <p>4. Grupės performuojamos į naujas taip, kad kiekvienoje naujoje grupėje būtų po atstovą iš kiekvienos pradinės grupės (pvz. į vieną grupę sueis visi pirmieji, į kitą - antrieji ir t.t.)</p> <p>5. Grupės eina ratu per kampus. Atitinkamo kampo „šeimininkas“ pristato pradinės grupės darbą visiems.</p>	<p>Kampeliai (žr. „Metodų aprašymuose“ Nr. 31)</p> <p>Informacija apie mokinių institucijas (1 PRIEDAS)</p>
Užduotis kitai klasės valandėlei	
Pasiruošti rinkimams: parengti rinkiminę kalbą, organizuoti rinkiminę agitaciją.	

Refleksija

Grįžusių į vietas vaikų galime paklausti, kas iš jų galėtų/tiktų atstovauti klasei.

1 PRIEDAS

Informacija apie jaunimo organizacijas

I. LMS (Lietuvos moksleivių sąjunga)

Tai savarankiška, savanoriška nevyriausybinė organizacija, vienijanti mokinius - savo narius bendroms iniciatyvoms bei problemų sprendimui. Lietuvos moksleivių sąjungos vizija: tapti aktyvia organizacija, kuri vienytų ir visapusiškai atstovautų saugiems, pilietiškiems, nepriklausomiems nuo socialinės aplinkos, aktyviai dalyvaujantiems visuomenės gyvenime, vientisos žinių ir ekonomikos visuomenės dalyviams, kūrybingiems ir savarankiškiems mokiniams.

Lietuvos moksleivių sąjunga (LMS) siekia savo veiklos metu užvis geriausiai atstovauti visiems Lietuvos mokiniams bei ginti jų interesus. Skatina mokinių iniciatyvą, tarpusavio supratimą ir bendradarbiavimą. Formuoja jaunimo ir švietimo politiką bei bendrauja su valstybinėmis ir nevalstybinėmis institucijomis. Vienija Lietuvos mokinius bendroms problemoms spręsti. Renka, analizuoja ir propaguoja mokinių savivaldų veiklos gaires Lietuvoje ir užsienyje. Skatina konstruktyvią mokinių savivaldų veiklą, naudingą valstybei ir visuomenei. Plėtoja tarptautinius Lietuvos ir užsienio mokinių ryšius. Organizuoja susirinkimus, diskusijas bei konferencijas mokslieviams aktualiomis temomis.

II. LMP (Lietuvos moksleivių parlamentas)

Tai Lietuvos mokinių demokratiškai kas dvejus metus renkama 95 mokinių, atstovaujančių visų Lietuvos miestų ir rajonų moksleivių interesams, organizacija. Ji konstruktyviai formuoja vaikų ir jaunimo politiką. Tai ryšys su Lietuvos valdžia, Jūsų idėjų įgyvendinimas. LMP renkamas kas dveji metai, remiantis demokratinių rinkimų procedūromis. Moksleivių parlamentas svarsto Lietuvos moksleiviams aktualius klausimus, problemas, teikia siūlymus valstybinėms institucijoms, inicijuoja diskusijas, įgyvendina projektus. Pagrindinės moksleivių parlamento funkcijos:

- atstovauti Lietuvos moksleivių interesams,
- analizuoti aktualius moksleiviams įstatymus,
- svarstyti aktualias moksleiviams problemas,
- reaguoti į aktualijas.

LMP regioninių skyrių sąrašas: Alytaus skyrius – 6, Kauno skyrius – 18, Klaipėdos skyrius – 11, Marijampolės skyrius – 5, Panevėžio skyrius - 9, Šiaulių skyrius - 10, Tauragės skyrius - 4, Telšių skyrius - 6, Utenos skyrius - 6, Vilniaus skyrius - 20.

III. Mokyklos moksleivių parlamentas (seniūnų taryba, mokyklos mokinių komitetas, mokyklos mokinių taryba)

Tai savanoriškai įsteigta moksleivių organizacija, siekianti bendro tikslo – atstovauti moksleivių bendruomenei.

5-6 klasių komitetas	7-8 klasių komitetas	9-10 klasių komitetas	11-12 klasių komitetas
KURATORIAI (komitetų vadovai)			
Susitikimai su moksleiviais	Valdybos posėdžiai		Susitikimai su administracija

Mokinių taryba - konkurso būdu sudaryta 8-12 klasių moksleivių organizacija (10-25 žmonės), siekianti moksleiviams palankių pokyčių mokyklos bendruomenėje ir besirūpinanti bendraamžių reikalais.

Kiekvienas mokinių tarybos *narys* rūpinasi jam pavesta *sritimi* - bendrauja su moksleiviais, domisi atitinkamos srities problemomis, teikia su tuo susijusius pasiūlymus administracijai ir pačiai mokyklos tarybai.

Svarbiausi veiklos klausimai balsų dauguma sprendžiami posėdžiuose, kuriems vadovauja išrinktas *pirmininkas*. Čia nariai teikia savo pasiūlymus dėl moksleivių tarybos veiklos, atkreipia dėmesį į mokyklai svarbias problemas, pristato pasiektus rezultatus srities, už kurią jis yra atsakingas.

Moksleivių tarybos pirmininkas šaukia tarybos posėdžius ir jiems vadovauja, atstovauja tarybai susitikimuose su mokyklos administracija.

IV. Klasės taryba

- Skatina konstruktyvią klasės bendruomenės veiklą
- Sudaro 3-5 nariai
- Vienas jų atstovauja klasei mokyklos mokinių taryboje
- Praneša klasės bendruomenei mokyklos mokinių tarybos nutarimus ir užduotis
- Vadovauja veiklos plano sudarymui
- Koordinuoja veiklos plano vykdymą
- Organizuoja renginius moksleiviams aktualiomis temomis
- Analizuoja ir vertina klasės situaciją
- Vienija klasės mokinius bendroms problemoms spręsti
- Svarsto aktualias moksleiviams problemas
- Reaguoja į aktualijas

Kaip atpažinti lyderius?

Autorė Zoja Rudak (Vilniaus Martyno Mažvydo progimnazija)

Tikslinė grupė 7-8 klasės

Ugdomos kompetencijos

MOKYMOŠI MOKYTIS		INICIATYVUMO, KŪRYBINGUMO	
KOMUNIKAVIMO		ASMENINĖ	
PAŽINIMO		KULTŪRINĖ	
SOCIALINĖ PILIETINĖ			

Uždavinys Išsiaiškinsime, kokių lyderio savybių turime, kokie žmonės galėtų atstovauti klasei /mokyklai.

Eiga

Etapai/ veiklos aprašymas	Pastabos
Sužadinimas	
<p>Žaidimas Akla abėcėlė. Grupės nariai užsiriša akis (arba užsimerkia), sustoja į ratą, abiem rankom paima už virvės (arba susikabina rankomis). Vadovas pasako grupei raidę ar figūrą, kurią visi kartu turi sudaryti iš virvės. Dalyviai nemato, bet gali kalbėtis. Patys nusprendžia, kada užduotis atlikta. Pratimas kartojamas, skelbiamos kitos raidės ar figūros. Pabaigus veikla aptariama: <i>Ar ši užduotis buvo lengvai įvykdoma? Kodėl?</i> <i>Kaip įveikėte negebėjimą matyti? Ar tai buvo kliūtis? Kodėl?</i> <i>Kas (kokie lyderiai) išryškėjo atliekant užduotį?</i></p>	Galimos priemonės: raištis kiekvienam dalyviui, virvė.
Užduotis kitai klasei valandėlei	
<p>Mokiniai siūlo, kokių bruožų reikia lyderiui (draugiškas, gerbiamas, autoritetingas, protingas, turintis savo nuomonę, tolerantiškas, supratingas, mokantis išklausti, mėgstamas, iškalbingas, gebantis įtikinti, gerai besimokantis, t.t.). Pasiūlymai surašomi į semantinį žemėlapi. Remdamiesi surinkta informacija, mokiniai suformuluoja lyderio apibrėžimą. Diskusija grupėse: <i>Kokių lyderio bruožų turi tu? Galėtum/norėtum būti lyderiu?</i> <i>Kokių žinai teigiamos ir neigiamos lyderystės pavyzdžių (istorinių ar šiandienos visuomenės asmenybių)?</i> <i>Kokiu lyderiu sektumei tu?</i></p>	
Sinkveinas	
<p>Mokiniam pasiūloma apibendrinti per valandėlę įgytas žinias poroje/individualiai/grupėje sukuriant sinkveiną apie lyderį. Tekstai perskaitomi.</p>	Sinkveinas (žr. „Metodų aprašymuose“ Nr. 58)

Refleksija

Valandėlė įvertinama **De‘Bono kepuraitėmis** (žr. „Metodų aprašymuose“ Nr. 51).

Mokinių savivaldos institucijos

Autorė Zoja Rudak (Vilniaus Martyno Mažvydo progimnazija)

Tikslinė grupė 8-11 klasės

Ugdomos kompetencijos

MOKYMOŠI MOKYTIS		INICIATYVUMO, KŪRYBINGUMO	
KOMUNIKAVIMO		ASMENINĖ	
PAŽINIMO		KULTŪRINĖ	
SOCIALINĖ PILIETINĖ			

Uždavinys Ugdyti arba skatinti moksleivių pilietiškumą, kūrybiškumą ir aktyvumą;
Formuoti ryšį tarp švietimo procesų bei moksleivių savivaldos (Švietimo įstatymo 62 str.)

Priemonės Kalbos schema (1 PRIEDAS)
Balsavimo biuletenis (2 PRIEDAS)

Rekomendacijos Rekomenduojami šaltiniai:
Europos sąjungos pagrindinių teisių chartija (2007/C 303/01)
Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencija.

Eiga

Etapai/ veiklos aprašymas	Pastabos
Įvadinis pokalbis	
Mokiniai pokalbio metu svarsto, <i>kaip pradėti efektyvios mokyklos tarybos veiklą.</i>	Siekama išvados, kad reikia išrinkti mokinių komitetą.
Ryšys su valandėle „Kaip atpažinti lyderius?“	
Per ankstesnę klasės valandėlę „Kaip atpažinti lyderius?“ buvo aptarti lyderio bruožai. Prisimenama, koks žmogus gali atstovauti klasei/mokyklai. Mokiniai prieina išvadą, jog vadovauti rinkimams gali mokytojas arba tam pasiruošęs mokinys.	Klasės valandėlė „Kaip atpažinti lyderius?“ (žr. 39 psl.)
Kandidatų siūlymas	
Klasė siūlo 3 - 4 kandidatus (arba kandidatai siūlosi patys).	
Pasiruošimas rinkiminei kalbai. Rinkimų kampanija	
Kandidatai ruošiasi kalbai - pagal duotą planą pratęsia sakinius. Kol jie ruošiasi, vedėjas kviečia savanorius (3 mokinius) į balsų skaičiavimo komisiją. Komisija paruošia balsavimo biuletenius. Likusieji pasiskirsto į kiekvieno kandidato palaikymo grupes ir ruošia rinkiminę reklamą.	Kalbos schema (1 PRIEDAS) Balsavimo biuletenis (2 PRIEDAS)

Kalbų sakymas. Agitacinė kampanija	Pastabos
Kandidatai pasako savo kalbas (iki 3min). Palaikymo grupės agituoja auditoriją balsuoti už savo kandidatą (po 3min.): šūkiškai, dainos, piešiniai, plakatai...	
Balsavimas	
Balsų skaičiavimo komisija išdalija balsavimo biuletenius. Vyksta slaptas balsavimas.	
Rezultatai	
Balsų skaičiavimo komisija skaičiuoja rezultatus. Tuo metu galimas trumpas saviveiklos numeris. Rezultatų paskelbimas, sveikinimai. Išrinktojo trumpa kalba auditorijai.	

Refleksija

Mokiniams siūloma (individualiai, poroje ar grupėje) vienu sakiniu atsakyti į kiekvieną klausimą iš 7K metodo (žr. skyrių „Metodų aprašymai“ Nr. 49).

1 PRIEDAS

Rinkiminė kalba

Pratęskite sakinius:

ESU ... (prisistatymas), balsuokite už mane ...

Aš neabejingas tam, kas vyksta klasėje/mokykloje ...

Tokia situacija manęs netenkina, nes ...

Žinau problemos priežastis ...

Galiu pasiūlyti problemos sprendimo būdus ...

Apibendrinimas – turite balsuoti už mane, nes ... (numatomas rezultatas)

2 PRIEDAS

Balsavimo biuletenis

	Kandidato vardas, pavardė	Padėkite ženklą X prie jūsų pasirinkto kandidato pavardės
1.	Greta Gretutė	
2.	Vaidas Vaidutis	
3.	Petras Petraitis	
4.	Vaida Vaidutė	

Aš galiu**Autorė** Zoja Rudak (Vilniaus Martyno Mažvydo progimnazija)**Tikslinė grupė** 7-11 klasės**Ugdomos kompetencijos**

MOKYMOŠI MOKYTIS		INICIATYVUMO, KŪRYBINGUMO	
KOMUNIKAVIMO		ASMENINĖ	
PAŽINIMO		KULTŪRINĖ	
SOCIALINĖ PILIETINĖ			

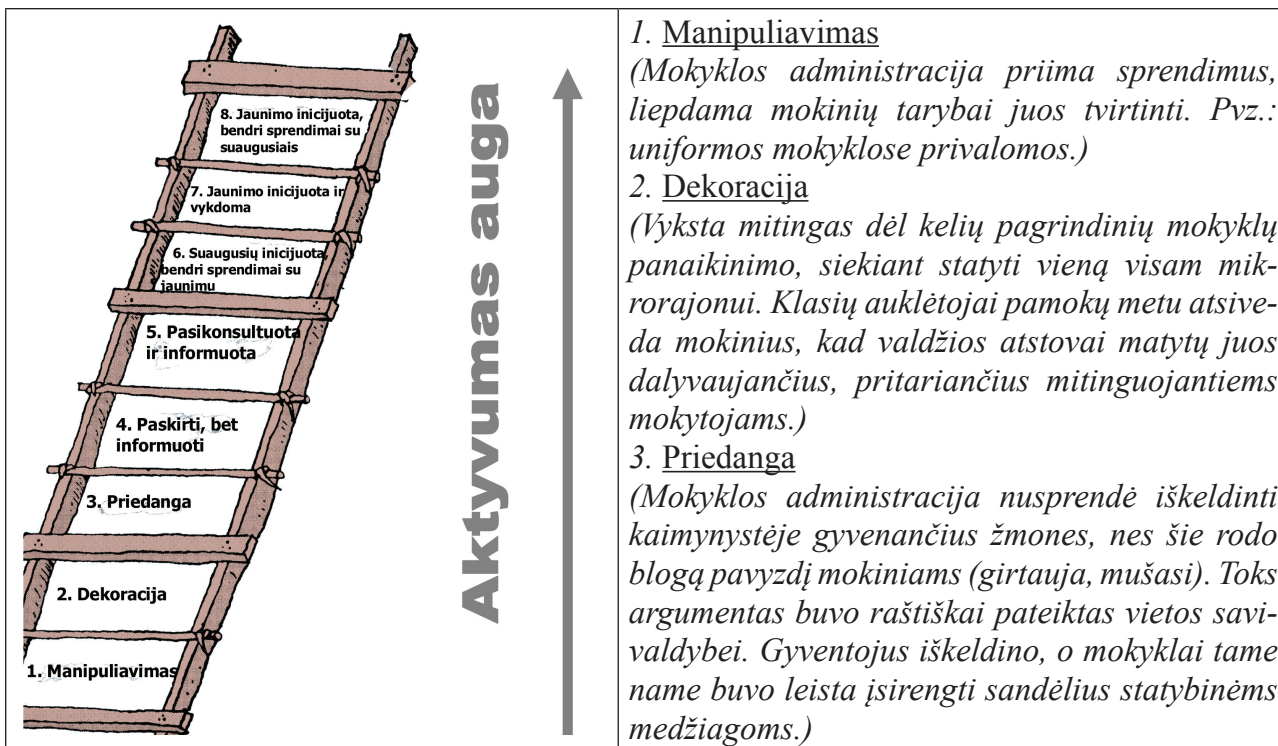
Uždavinys Skatinant vaikų aktyvų dalyvavimą klasės bendruomenės gyvenime, siekiant parodyti kiekvieno nario svarbą, suteikti galimybę pateikti savo pasiūlymus, kaip gerinti klasės narių bendravimą.**Priemonės** Jaunimo veiklos kopėčios (1 PRIEDAS)
Kalbos schema (2 PRIEDAS)**Eiga**

Etapai/ veiklos aprašymas	Pastabos
Jaunimo veiklos kopėčios	
Poroje ar individualiai nagrinėjamos <i>Jaunimo veiklos kopėčios</i> . Trumpas aptarimas: <i>Kaip jaučiatės? Ar patyrėte panašių situacijų?</i> <i>Kokiame lygmenyje jaučiatės jūs? Kodėl?</i> <i>Ką reikia pakeisti, kad jaustumėtės kitaip?</i>	Jaunimo veiklos kopėčios (1 PRIEDAS)
Imitacinis žaidimas „Kuriu savo kolektyvą“	
Situacija: <i>Tu esi lyderis. Pagal siūlomą schemą sukurk veiksmų planą, ką darysi, kad klasė būtų draugiška, vieninga, įdomi, saugi?</i> Grupėse pagal duotą schemą mokiniai ruošia kalbą ir ją pristato.	Schema (2 PRIEDAS) Galima dirbti poromis, tada pasiūlymų bus daugiau.
Kalbų aptarimas	
Mokiniam pasiūloma klausimais sužinoti konkrečios informacijos, kurios kalbantieji neapsakė pristatydami savo siūlymus. Vertinant kalbas svarbus kriterijus: <i>Kaip veiksmingai šie planai pakeis klasės atmosferą?</i>	
Kontinuumo linija	
Mokiniam pasiūloma apibendrinti klasės valandėlės veiklą kontinuumo linijoje argumentuotai išsakant savo poziciją: <i>Ar vienas lyderis pajėgus suvienyti visą klasę?</i>	Kontinuumas (žr. „Metodų aprašymuose“ Nr. 47)

RefleksijaMokiniam pasiūloma užbaigti sakinį:
Labiausiai man patiko ... pasiūlymas, nes ...

1 PRIEDAS

Jaunimo veiklos kopėčios

1. Manipuliacija
(Mokyklos administracija priima sprendimus, liepdama mokinių tarybai juos tvirtinti. Pvz.: uniformos mokyklose privalomos.)

2. Dekoracija
(Vyksta mitingas dėl kelių pagrindinių mokyklų panaikinimo, siekiant statyti vieną visam mikrorajonui. Klasių auklėtojai pamokų metu atsiveda mokinius, kad valdžios atstovai matytų juos dalyvaujančius, pritariančius mitinguojantiems mokytojams.)

3. Priedanga
(Mokyklos administracija nusprendė iškeldinti kaimynystėje gyvenančius žmones, nes jie rodo blogą pavyzdį mokiniams (girtauja, mušasi). Toks argumentas buvo raštiškai pateiktas vietos savivaldybei. Gyventojus iškeldino, o mokyklai tame name buvo leista įsirengti sandėlius statybinėms medžiagoms.)

4. Paskirti, bet informuoti
(Prieš mitingą mokiniams buvo pasakyta, kad jie turės dalyvauti eitynėse, paprašyta nupiešti plakatus.)

5. Pasikonsultuota ir informuota
(Mokyklos administracija, svarstydamą apie galimybę į mitingą kvieštis moksleivius, paklausė jų nuomonės. Mokiniams buvo leista rinktis, ar jie nori eiti į pamokas, ar dalyvauti mitinge.)

6. Suaugusiųjų inicijuota, bet sprendimai bendri su jaunu
(Iškart po žinios apie mokyklos panaikinimą į posėdį buvo pakviesti mokinių tarybos atstovai. Buvo klausiamą jų nuomonės, veiklos pasiūlymų.)

7. Jaunimo inicijuojama ir vykdoma
(Pernai vasarą savivaldybė paskelbė, jog nebesubsidijuos maisto miesto mokyklose. Mokiniai savarankiškai suorganizavo protesto eiseną prie savivaldybės, plakatus „Norim valgyti!“)

8. Jaunimo inicijuota, bendri sprendimai su suaugusiais
(Artėjant Kalėdoms mokiniai sugalvojo surinkti iš mokinių senus žaislus vaikų namams. Projektą mokinių taryba pristatė mokyklos tarybos posėdyje. Administracija idėjai pritarė ir suorganizavo rinkliavą iš mokinių tėvų.)

2 PRIEDAS

Kalbos schema

Problema yra... → ji svarbi mums, nes...		
Problemos priežastys yra... <ul style="list-style-type: none"> • pagrindinė priežastis... • kita priežastis... • dar smulkių priežasčių... 	Tokia situacija mūsų netenkina, nes... <ul style="list-style-type: none"> • ji kenkia štai taip... • štai kam... • pasekmės bus... 	Keli problemos sprendimo būdai: <ul style="list-style-type: none"> • mano pirmasis pasiūlymas... • antra, mes galėtume išbandyti... • trečia, mes galėtume sėkmingai...
Apibendrinimas – numatomas rezultatas		

Klasės valandėlė, skirta lyderių klasei**Autorė** Daiva Trijonienė (Šiaulių Didždvario gimnazija)**Tikslinė grupė** 9-12 klasės**Ugdomos kompetencijos**

MOKYMO SI MOKYTIS		INICIATYVUMO, KŪRYBINGUMO	
KOMUNIKAVIMO		ASMENINĖ	
PAŽINIMO		KULTŪRINĖ	
SOCIALINĖ PILIETINĖ			

Uždavinys Išsiaiškinti lyderių stipriąsias savybes.
Suburti komandas, kurioms vadovautų vieningai išrinkti lyderiai.**Priemonės** Darbų planavimo lentelė (1 PRIEDAS)**Rekomendacijos** 1. Mokinių lyderių savybes panaudoti efektyviai klasės veiklai.
2. Planas įgyvendinamas per 2-3 klasės valandėles.**Eiga**

Etapai/ veiklos aprašymas	Pastabos
Įvadinė diskusija	
<p>1. Valandėlė prasideda mokytojo pasakyta Viljamso Džeimso citata: „<i>Kai susitinka du, iš tikrųjų susitinka šeši, nes...</i>“. Mokiniai sėdėdami po du turi pasitarti, ką reiškia šita mintis, kaip ją paaiškinti, pratesti.</p> <p>Išklausiusi visų nuomonių, mokytoja paaiškina, kad Viljamsas Džeimsas teigia: „<i>Kai susitinka du, iš tikrųjų susitinka šeši, nes kiekvienas yra toks, koks įsivaizduoja esąs, kokį jį įsivaizduoja kitas ir koks jis iš tikrųjų yra</i>“. Ši filosofinė mintis padės geriau suprasti vieniems kitus.</p> <p>2. Išsiaiškinti, kad klasėje yra mokiniai lyderiai, padės žaidimas žurnalistų spaudos konferencija.</p>	<p>Žurnalistų spaudos konferencija (žr. „Metodų aprašymuose“ Nr. 8)</p> <p>Žaidimo metu, klasės vadovas turi galimybę stebėdamas susipažinti su mokinių savybėmis, o mokiniai – pažinti vienas kitą.</p>
Darbas grupėse	
<p>Po konferencijos išsiaiškinus, kokie mokiniai yra šioje klasėje, reikėtų įtraukti mokinius į klasės veiklą. Susiskirstoma į šešias grupes. Žaidžiamas sūkurys.</p> <p>Kiekviena grupė gauna lapą su užrašyta klasės veikla. Pvz.: pramoginiai renginiai; tėvų susirinkimai ir tėvų dienos; ekskursijos; valandėlės; akcijos; susitikimai.</p> <p>Grupė užrašo savo pasiūlymus dėl šių renginių. Lapai eina ratu, kiekviena grupė papildo savo mintimis, pasiūlymais, kol grįžta jų lapas. Tada grupė pasirengia pristatymui ir pristato savo veiklą.</p>	<p>Mokiniai suskirstomi į šešias grupes (pagal pasiruoštas spalvotas korteles arba pagal gėlių, filmukų pavadinimus ir kt.)</p> <p>Sūkurys (žr. „Metodų aprašymuose“ Nr. 27)</p>

Veiklos planavimas	Pastabos
Jei lapuose pasiūlytai veiklai pritaria visos grupės, tada komandos rengia veiksmų planą. Kiekviena grupė po pristatymo ir diskusijų išsirenka grupės lyderį, bet darbus skirstosi vienodai pagal pateiktą formą (mokytoja parengia iš anksto).	Darbų planavimo lentelė (1 PRIEDAS) Mokinių veikla turi būti labai pamatuota, įveikiama ir numatomi visi žingsniai.
Per kitą klasės valandėlę grupių lyderiai pristato savo veiklos žingsnius, reklamą, sąmatą ir pradeda įgyvendinti savo planus, konsultuodamiesi su klasės auklėtoja.	Po renginio, akcijos, susitikimų organizavimo, mokiniai yra įvertinami pagyrimais, tėvai - padėkomis ir t.t. (pagal auklėtojo sugalvotus vertinimo kriterijus, aptartus klasėje).

Refleksija

Kiekviena grupė pristato savo grupės refleksiją:

- Kaip jums sekėsi dirbti grupėse?
- Kokius patyrėte jausmus ir emocijas ?
- Kodėl išsirinkote būtent šiuos grupės lyderius?

Per refleksiją atsiskleis:

nuveikto darbo rezultatas; pasisekimo aplinkybės; patirti jausmai ir emocijos; nesėkmės.

1 PRIEDAS

Darbų planavimo lentelė

Renginio, veiklos pavadinimas	Veiklos etapai	Data	Atsakingi

Klasės darbo planavimas. Idėjų mugė**Autorė** Zoja Rudak (Vilniaus Martyno Mažvydo progimnazija)**Tikslinė grupė** 5-12 klasės**Ugdomos kompetencijos**

MOKYMOŠI MOKYTIS		INICIATYVUMO, KŪRYBINGUMO	
KOMUNIKAVIMO		ASMENINĖ	
PAŽINIMO		KULTŪRINĖ	
SOCIALINĖ PILIETINĖ			

Uždavinys Skatinti aktyvesnę dalyvavimą klasės, mokyklos bendruomenės gyvenime. Sukurti renginių planą ir jį pristatyti.**Rekomendacijos** Valandėlė vedama mokslo metų pradžioje.**Eiga**

Etapai/ veiklos aprašymas	Pastabos
Trumpa diskusija pagal situaciją	
Pokalbis: <i>Kodėl svarbu visiems klasės mokiniams kartu planuoti mokslo metų veiklą? Kodėl svarbu klasei veikti, dirbti kartu? Kokios posakio „nieko nenorime“ priežastys (jei tokių komentarų būtų)?</i>	
Idėjų medis	
Mokiniams išdalunami lapeliai. Ant jų mokiniai užrašo, ką konkrečiai siūlytų veikti klasės ar mokyklos komitetui, kokio renginio norėtų, kokią renginį patartų organizuoti. (Parašyti veiklos rūšį ir pavadinimą arba bent veiklos kryptį. Pvz.: labdaros akcija, veiklių mokinių skatinimo sistema, „mėnesio žmogaus“ rinkimai, vakaronė, skirta madoms, ...) Lapeliai su mokinių idėjomis klijuojami ant nupiešto <i>idėjų medžio</i> atitinkamoje vietoje (jei pasiūlymas visiems turėtų būti gyvybiškai svarbus, klijuojamas prie medžio šaknų, jei renginį galima organizuoti vėliau, pavyzdžiui, mokslo metų pabaigoje, klijuojamas prie šakų).	<i>Idėjų medį galima nupiešti ant lentos ar didelio lapo.</i>
Veiklos medis	
Mokiniams siūloma pasvarstyti, kiek jų idėjas įmanoma įgyvendinti. <i>O jei tektų organizuoti pačiam? Visos idėjos peržiūrimos dar kartą. Kriterijai: ar bus lėšų, ar sutiks tėvai, klasės vadovas, ar bus dalyvių, ar pajėgi organizacinė grupė?</i> Lapeliai su pasiūlymais, kuriuos realu įgyvendinti, iš naujo klijuojami ant <i>veiklos medžio</i> . <i>Idėjų ir veiklos medžiai palyginami. Kodėl jie skiriasi?</i> Dar kartą perskaitomi <i>veiklos medžio</i> lapeliai ir išrenkami keli prioritetiniai veiklos pageidavimai arba sugrupuojamos/ apjungiamos panašios veiklos.	<i>Veiklos medį galima nupiešti ant lentos ar didelio lapo.</i>

Scenarijų kūrimas	Pastabos
<p>Mokiniai susėda į grupes pagal <i>veiklos medžio</i> pasirinktus prioritetinius pasiūlymus. Kiekviena grupė turi parengti savo renginio scenarijų/planą/schema.</p> <p>Numatyti laiką, vietą, organizatorius, išteklius, veiklos turinį. Apsvarstyti, kodėl toks renginys reikalingas klasei.</p>	
Scenarijų „mugė“	
<p>Kiekviena grupė jai tinkančiu pasirinktu būdu pristato savo scenarijų. Likusios grupės siūlo savo balus 10 balų skalėje ir trumpai argumentuoja savo įvertinimą.</p> <p>Ant lentos užrašomi scenarijų pavadinimai, renkamos prioritetinės veiklos. Daugiausia balų surinkęs scenarijus įgyvendinamas pirmiausiai.</p> <p>Mokytojas surenka paruoštus renginių „griaučius“. Artėjant numatytos veiklos laikui pakviečia autorius ir pradeda ruošti.</p>	Scenarijų reitingavimo lentelė (1 PRIEDAS)

Refleksija

Paruošti bendrus klasės pasiūlymus mokyklos mokinių komitetui.

1 PRIEDAS

Scenarijų reitingų lentelė

	I grupė	II grupė	III grupė	IV grupė	V grupė	Iš viso taškų
I grupės scenarijus						
II grupės scenarijus						
III grupės scenarijus						
IV grupės scenarijus						
V grupės scenarijus						

Veiklos planavimas, kai „nieko nenorim daryti“

Autorė Audronė Domarkienė (Palangos senoji gimnazija)
 Ilona Balčiukynienė (Prienu „Revuonos“ vidurinė mokykla)
 Virginija Čelkonienė (Šiaulių Didždvario gimnazija)
 Vaiva Urbelionienė (Lentvario Motiejaus Šimelionio gimnazija)

Tikslinė grupė 5-12 klasės

Ugdomos kompetencijos

MOKYMOŠI MOKYTIŠ		INICIATYVUMO, KŪRYBINGUMO	
KOMUNIKAVIMO		ASMENINĖ	
PAŽINIMO		KULTŪRINĖ	
SOCIALINĖ PILIETINĖ			

Uždavinys
 (numato klasės vadovas)

Priemonės Pasiūlymų pilies pavyzdys (1 PRIEDAS)

Rekomendacijos

1. Valandėlė skirta klasei, kurioje mokiniai nenori nieko daryti.
2. Jei trūksta laiko, gali būti vedamos ir dvi klasės valandėlės.
3. Vietoj **pilies statymo** gali būti klijuojamas **galimybių medis**.

Eiga

Etapai/ veiklos aprašymas	Pastabos
Organizacinė dalis	
Auklėtoja pasako, kad šios valandėlės metu turi būti sukurtas klasės metų veiklos planas. Laukiama mokinių reakcijos.	Gali būti, jog mokiniai nerodys noro dirbti. (<i>Jie skuba į papildomas pamokas, gal rytoj rašo kontrolinį darbą...</i>)
Provokacinė auklėtojo veikla	
Klasės auklėtoja užrašo lentoje: <i>„Mes nenorime nieko daryti“.</i> Mokinių paprašoma viską pasidėti ir nieko nedaryti. Klaseje turi būti tylą. Tylos pauzė gali užsitęsti.	Laukiama mokinių replikų, skatinančių veikti pozityviai (<i>„Padarykim, ką sako auklėtoja, ir eisim. Baikit kvailioti, juk mums patiems reikia...“</i>).
Mokinių veikla	
Atsiradus bent minimaliai vaikų iniciatyvai „kažką veikti“, auklėtoja organizuoja veiklą: 1. Ant 3 lapelių mokiniai užrašo savo tris dalykus, kurių nenorėtų daryti, su argumentais, ko ir kodėl nenori organizuoti per mokslo metus. 2. Išsirenka vieną „nenorą“ ir pratęsia: <i>„Nenoriu ..., nes ...“ + „bet vis dėlto galėčiau ...“.</i>	Būtinai pagirti už įdomias idėjas, už pastangas, kad vis dėlto gali „daryti“, įveikti savo tinginį ir t.t. Skatinti net pačias netikėčiausias idėjas.

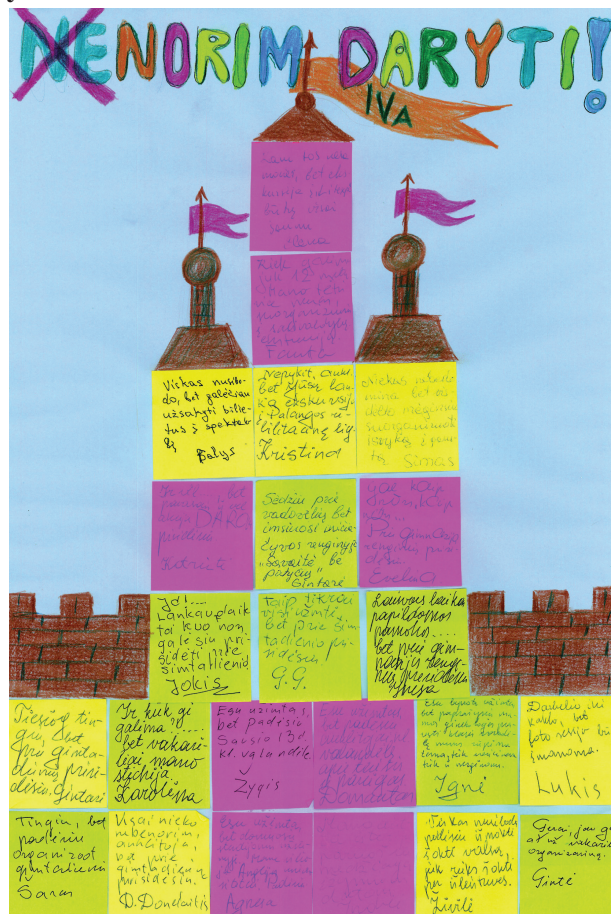
<p>(Pvz.: „Nenoriu valandėlių, nes neturiu laiko, bet vis dėlto galėčiau paprašyti mamos, kuri dirba bibliotekoje, kad suorganizuotų mums ekskursiją“.)</p> <p>3. Kiekvienas tokį savo sakinį pristato garsiai klasei ir klijuoja į Veiklos pasiūlymų pilį.</p> <p>4. Tokiame bendrame lape (pilyje) visi pasiūlymai sugrupuojami pagal panašias veiklas.</p> <p>Tai ir yra metų veiklos planas.</p>	<p>Pasiūlymų pilies pavyzdys (1 PRIEDAS)</p>
Veikla grupėse	
<p>Lentoje nutrinamas išanginio sakinio neiginys: „MES NENORIME DARYTI“.</p> <p>Grupės suformuojamos pagal pačių mokinių pasiūlytas panašias veiklos kryptis.</p> <p>Klasės auklėtoja duoda užduotis grupėms numatyti savo srities darbo kryptis ar konkretų planą ir išsirinkti atsakingus už kokią nors sritį.</p>	<p>Mokinių skaičius grupėse nevienodas.</p> <p>Jei pamoka baigiasi, darbas turi būti tęsiamas per kitą klasės valandėlę.</p>

Refleksija

Mokiniams pasiūloma pasakyti po vieną žodį, kaip jaučiasi pasibaigus klasės valandėlei, ką suprato. Padėkoti mokiniams už bendradarbiavimą.

1 PRIEDAS

Pasiūlymų pilies pavyzdys

4 skyrius

AKTYVI PILIETINĖ POZICIJA

Šiame skyriuje esančios valandėlės turėtų padėti prakalbinti jaunuolius apie jų užimamą poziciją visuomeniniame gyvenime. Aktyvus jaunimas – pilietiškumo bruožas. Mokykla - pirminė vieta, ugdanti jauno žmogaus pasaulėžiūrą, padedanti formuoti vertyboms, tolerancijai. Pradėti galima nuo atsakomybės mokyklos bendruomenei ugdymo, problemų sprendimo įgūdžių stiprinimo. Siekiama praktiškai supažindinti mokinius su jų teisėmis ir pareigomis bei atverti kelią jaunuolių kūrybai.

Klasės valandėlė *Ar esu pilietis* yra įvadinė valandėlė, bendras pokalbis apie pilietiškumą. Ji skirta visų bendruomenės nuomonių generavimui, bendros pozicijos įvardijimui. Po to natūraliai pereinama prie konkretesnių valandėlių apie piliečių-mokinių teises, laisves, pareigas ir atsakomybę. Kitos skyriaus valandėlės skirtos pagrindinėms aktyvaus piliečio vertyboms: atsakingas ir pareigingas žmogus rūpinasi aplinkinių gerove, pasiruošęs padėti kitam, mato ir nelieka abejingas blogiui. Donorystė, savanoriškumas – aktyvaus sąmoningo piliečio veikla. O gal tokie reiškiniai, kaip gailestingumas, empatija, emigracija šiandien neaktualūs? Pilietiškai aktyvūs mokiniai nepraleis progos šiomis temomis pasiginčyti, rasti sprendimų. Tokiems pokalbiams skirtos likusios skyriaus valandėlės.

Ar esu pilietis?**Autorė** Genė Pečiukevičienė (Palangos senoji gimnazija)**Tikslinė grupė** 7-11 klasės**Ugdomos kompetencijos**

MOKYMOŠI MOKYTIS		INICIATYVUMO, KŪRYBINGUMO	
KOMUNIKAVIMO		ASMENINĖ	
PAŽINIMO		KULTŪRINĖ	
SOCIALINĖ PILIETINĖ			

Uždavinys

(numato klasės vadovas)

Priemonės

Parengtų sąvokų pavyzdys (1 PRIEDAS)

Rekomendacijos

Patartina valandėlę vesti po oficialaus renginio arba prieš jį.

Eiga

Etapai/ veiklos aprašymas	Pastabos
Žaidimas „Spausdinimo mašinėlė”	
<p>Vaikams išdalinama po abėcėlės raidę. Papasakojama, kaip anksčiau žmonės spausdino tekstus, parodoma spausdinimo mašinėlė, jos veikimo principas. Klasei siūloma pabūti tokia mašinėle ir „atspausdinti” kelis žodžius. Sutariama dėl žaidimo taisyklių. Išsirinkus žodį, mokiniai pasitikrina, ar jame yra jų turima raidė. Mokytojas ritmingai ploja, o mokiniai tinkamu metu atsistoja ir ištaria savo raidę. „Spausdinant” sakinį tarp žodžių paliekama ilgesnė pauzė. Pavyzdžiui, sakiny s „Aš esu”. Mokytojui pradėjus ploti, atsistoja ir garsiai ištaria vienas po kito mokiniai, turintys raides a ir š. Tada palaukiamas vienas ar du mokytojo plojimai ir stojasi vienas po kito mokiniai, garsiai sakydami raides e, s, u.</p> <p>Pratimas aptariamas: <i>Kaip šį žaidimą galėtume susieti su pilietiškumo tema?</i> <i>Kas nutiko, kai raidė užstrigo? Kas būna, jei kai kurie žmonės nesielgia kaip piliečiai?</i> <i>Kas nutiktų, jei visos raidės užstrigtų? Koks būtų valstybės gyvenimas be pilietiškumo?</i> <i>Po kelių bandymų žaidimas pavyko geriausiai? Kodėl?</i> <i>Pilietiškumo reikia mokytis ar pilietiškas esi savaime?</i></p>	<p>Jeji padaroma klaida (mokiniai pamiršta, kad turi reikiama raidę, arba pasako ne laiku), mokytojas nenustoja ploti ritmo ir laukia, kol mokiniai patys susitars, kaip pabaigti spausdinimą (paprastai pradedama iš naujo ir bandoma tol, kol pavyksta).</p>
Darbas grupėse	
<p>Sūkurio metodu grupės ruošia pristatymus: I grupė - pilietiškumas, II - pilietis, III - piliečio ugdymas.</p>	<p>I grupes galima skirstyti pagal turimas raides: I gr.: A...F, II gr.: G...O, III gr. P...Ž.</p>

Darbų pristatymas	Pastabos
<p>Grupės paeiliui pristato savo darbą, atsako į klausimus, nepamiršta padėkoti visoms spalvoms už papildymus. Jei yra laiko, galima diskusija.</p> <p>Mokytojas vadovauja apibendrinimui:</p> <p><i>Gimiau ir gavau šalies pilietybę. BET piliečiu tampama ugdant atsakomybę, aktyviai veikiant. Valstybė man garantuoja tam tikras privilegijas arba teises. BET valstybė iš manęs irgi tikisi tam tikrų įsipareigojimų.</i></p>	<p>Apibendrinkime</p> <div style="display: flex; justify-content: space-between;"> <div style="border: 1px solid orange; padding: 5px; width: 45%;"> <p>☐ Gimiau ir gavau pilietybę.</p> <p>☐ Valstybė man garantuoja tam tikras privilegijas arba teises.</p> </div> <div style="text-align: center; width: 10%;"> <p>bet</p> </div> <div style="border: 1px solid orange; padding: 5px; width: 45%;"> <p>☐ Piliečiu tapsiu ugdydamasis atsakomybę, aktyviai veikdamas.</p> <p>☐ Valstybė iš manęs irgi tikisi tam tikrų įsipareigojimų.</p> </div> </div>

1 PRIEDAS

Parengtų sąvokų pavyzdžiai

PILIETIŠKUMAS

Neabejingumas:

žmonėms (šeima, mokykla, visuomenė), aplinkai, valstybės reikalams (rinkimai, NVO ir kitos organizacijos, įstatymų laikymasis).

Tolerancija:

- a) tautinėms mažumoms, imigrantams
- b) kitokiems nei aš
- c) kitokiai nuomonei, požiūriui.

Aktyvi pozicija:

- a) santykiai su žmonėmis (individais, bendruomene, visuomene)
- b) aplinkos stebėjimas, kalbėjimas apie problemas, sprendimų siūlymas, veiklos organizavimas.
- c) aktyvus domėjimasis aplinka ir dalyvavimas keičiant aplinką remiantis vertybėmis.

Aplinka: šeima, darbas, mokykla, gatvė, gyvenvietė, šalis ...

Vertybės: tolerancija, pagarba, šeima, meilė...

Pilietiškumas - vertybinė nuostata, gebėjimas identifikuoti problemas ir priimti atsakomybę jas sprendžiant

PILIETIS

Aktyvus, sąmoningas, veiklus, atsakingas visuomenės ir bendruomenės narys.

Žmogus, neabejingas kitiems, tolerantiškas, aktyviai dalyvaujantis visuomenės ir bendruomenės gyvenime, kritiškai vertinantis situaciją, gebantis priimti atsakingus sprendimus ir juos realizuoti, besivadovaujantis tam tikromis vertybėmis.

Mylintis ir gerbiantis savo aplinką žmogus, kuris geba ją keisti, remdamasis vertybėmis ir įgytomis žiniomis.

PILIEČIO UGDYMAS

KAS UGDO? Šeima, visuomenė (žiniasklaida, draugai, gatvė, gyvenvietė, valstybė), mokykla.

Šeima (savo pavyzdžiu, vertybinėmis nuostatomis ir principais).

Visuomenė (masinės informacijos priemonės, viešųjų institucijų veikla, aplinka.)

Mokykla (vertybės, kryptingas ugdymas).

KAIP ĮGYJAMOS ŽINIOS? (mokykla, šeima, draugai, žiniasklaida ...).

KAIP UGDOMI GEBĖJIMAI? (situacijų imitavimas, filmai, knygos, susitikimai, diskusijos, asmeniniai pavyzdžiai, kvietimas dalyvauti veikloje, projektuose, akcijose).

Vaikų teisės ir laisvės

Autorė Ramutė Balčiūtė (Vilniaus Pilaitės gimnazija)

Tikslinė grupė 5-8 klasės

Ugdomos kompetencijos

MOKYMOŠI MOKYTIŠ		INICIATYVUMO, KŪRYBINGUMO	
KOMUNIKAVIMO		ASMENINĖ	
PAŽINIMO		KULTŪRINĖ	
SOCIALINĖ PILIETINĖ			

Uždavinys

(numato klasės vadovas)

Priemonės

Vaiko teisių konvencijos straipsniai (1 PRIEDAS)

Rekomendacijos

Kita klasės valandėlė turėtų būti apie mokinių pareigas (žr. 55 psl.)

Eiga

Etapai/ veiklos aprašymas	Pastabos
Įvadas	
Mokinių klausama, ką jie žino apie savo teises ir laisves. Išsiaiškinama, ką jie yra girdėję apie Vaiko teisių konvenciją.	
Teksto skaitymas ir analizė	
Mokiniai paskirstomi į 4 grupes. Kiekvienai jų išdalijami Vaiko teisių konvencijos straipsniai, užrašyti ant atskirų popieriaus juostelių. Toliau dirbama kritinio skaitymo metodu: - grupė, perskaičiusi tekstą, išrenka 10 svarbiausių straipsnių ir sudėlioja juos pagal svarbą; - išrinkti 10 straipsnių perduodami kitai grupei, o ši išrenka 3, jų nuomone, svarbiausius; savo pasirinkimą argumentuoja.	Vaiko teisių konvencijos straipsniai (1 PRIEDAS) Kritinis skaitymas (žr. „Metodų aprašymuose“ Nr. 25)
Darbo pristatymas	
Grupės pristato savo nuomonę. Priklausomai nuo mokinių gebėjimų, mokytojas gali iš anksto numatyti pristatymo būdus: trumpa įtaigi kalba, plakatas, situacijos, atspindinčios jų pasirinkimą, inscenizavimas. Kiti klauso, stebi ir renka įtaigiau pristatytą Vaikų teisių konvencijos straipsnį. Visi balsuoja, kuris, jų klasės nuomone, straipsnis yra svarbiausias.	

Refleksija

Moksleiviams pasiūloma pateikti vaiko teisių pažeidimo pavyzdžių (jie turėtų būti ne apie konkretų asmenį, o apie įsivaizduojamą mokinį). Mokytoja pasirenka vieną mokinių pasiūlytą pavyzdį ir kartu su vaikais aptaria, ką įsivaizduojamas vaikas turėtų daryti šioje situacijoje. Vaikai siūlo įvairius problemos sprendimo būdus.

Mokytoja turėtų lentoje užrašyti Vaikų linijos telefono numerį ir svetainės adresą.

<http://www.vaikulinija.lt/index.php/kontaktai/>

1 PRIEDAS

Vaiko teisių konvencijos straipsniai

Tu turi teisę būti apsaugotas nuo diskriminacijos.	Visi suaugusieji turi daugiausia dėmesio skirti tavo interesams.
Tu turi teisę į tai, kad vyriausybė įgyvendintų tavo teises.	Tu turi teisę į deramą tėvų ir šeimos elgesį su tavim.
Tu turi teisę gyventi ir sveikai vystytis.	Tu turi teisę į individualybę.
Tu turi teisę gyventi su savo tėvais, jei tai neprieštarauja tavo interesams.	Niekas neturi teisės neteisėtai perkelti tave ir negražinti iš užsienio.
Tu turi teisę į savo nuomonę, kad ji būtų išklaudyta ir į ją atsižvelgta.	Tu turi teisę į minties ir religijos laisvę, tėvams tinkamai vadovaujant.
Tu turi teisę į tai, kad tave augintų tėvai.	Tu turi teisę būti apsaugotas nuo visų formų smurto.
Tu turi teisę į specialią pagalbą, jei negali gyventi kartu su tėvais.	Tu turi teisę į geriausią globą, jei esi įvaikintas ar gyveni vaikų namuose.
Jei esi neįgalus, tu turi teisę į specialią globą ir švietimą.	Tu turi teisę į geriausią sveikatos apsaugą, medicininę priežiūrą.
Tu turi teisę į vyriausybės paramą, jei tau ji reikalinga.	Tu turi teisę mokytis.
Tu turi teisę į poilsį ir laisvalaikį.	Tu turi teisę būti su draugais ir burtis į asociacijas, jei tai nepažeidžia kitų teisių.
Tu turi teisę būti apsaugotas nuo pavojingų narkotinių medžiagų.	Tu turi teisę būti apsaugotas nuo visų išnaudojimo formų.
Tu turi teisę nebūti žiauriai ir skaudžiai baudžiamas.	Tu turi teisę į pagalbą, jei tave išnaudojo, kankino ar ignoravo.
Tu turi teisę į pagalbą ginantis, jei tave kaltina pažeidus įstatymą.	
Tu turi teisę laisvai reikšti savo nuomonę žodine, rašytine ar meno kūrinijų forma, nebent tai pažeistų kitų teises.	
Tu turi teisę į lavinimąsi, kuris vysto tavo asmenybę ir gebėjimus, skatina tave gerbti kitų žmonių teises ir vertybes bei ugdo pagarbą gamtai.	
Tu turi teisę rinkti informaciją iš viso pasaulio žiniasklaidos. Tu taip pat turi būti apsaugotas nuo žalingos informacijos.	
Tu turi teisę į privatų gyvenimą. Pvz., gali turėti dienoraštį, kurio kiti negali skaityti.	
Tu turi teisę į pakankamai geras gyvenimo sąlygas. Tu privalai turėti maisto, drabužių ir gyvenamąją vietą.	
Jei esi mažumos atstovas, tu turi teisę naudotis savo kultūra, išpažinti savo religiją bei kalbėti gimtąja kalba.	
Tu turi teisę būti apsaugotas nuo bet kokio darbo, kuris daro žalą tavo sveikatai ar trukdo mokytis.	

Pareiga ir atsakomybė (Vaidybinis žaidimas)**Autorė** Ramutė Balčiūtė (Vilniaus Pilaitės gimnazija)**Tikslinė grupė** 5-7 klasės**Ugdomos kompetencijos**

MOKYMOŠI MOKYTIS		INICIATYVUMO, KŪRYBINGUMO	
KOMUNIKAVIMO		ASMENINĖ	
PAŽINIMO		KULTŪRINĖ	
SOCIALINĖ PILIETINĖ			

Uždavinys

(numato klasės vadovas)

Priemonės

Dalomoji medžiaga:
 lentelės grupių diskusijai (1 PRIEDAS)
 situacijos diskusijoms (2 PRIEDAS)

Rekomendacijos

Mokinius įspėti, kad jie pasakotų apie save tik tiek, kiek jie norėtų, kad kiti klasės draugai žinotų.

Eiga

Etapai/ veiklos aprašymas	Pastabos
Įvadas į temą	
Mokinių paprašoma išvardinti, kokios yra mokytojų ir tėvų pareigos, kokios yra mokinių pareigos mokykloje, namuose ir už mokyklos bei namų ribų.	
Teksto skaitymas ir analizė	
Moksleiviai paskirstomi į keturias grupes. Išdalinamos lentelės. Grupėms skiriama užduotis diskutuoti apie atsakingą arba neatsakingą mokinio elgesį ir užpildyti lentelę. Po diskusijos atstovai pristato klasei savo grupės nuomonę.	Lentelės grupių diskusijai (1 PRIEDAS) Kiekvienai grupei galima duoti abi lenteles arba dviem grupėms duoti vienos rūšies lenteles, o kitoms dviem - kitos rūšies.
Vaidybiniai žaidimai	
Perskaitomos arba suvaidinamos situacijos. Vaidinimą galima paruošti iš anksto. Savanoriai pasiruošia suvaidinti dialogus: 1. Tautvydas - draugas. 2. Tautvydas - klasės draugas. 3. Tautvydas - klasės draugas - mokytoja. 4. Tautvydas - tėvai - direktorius.	Situacijos diskusijoms (2 PRIEDAS)
Situacijų aptarimas	
Klasė padalinama į 3 grupes. Viena grupė atstovaus tėvų nuomonei , kita – mokytojų , trečia - mokinių . Po kiekvieno suvaidinto arba perskaityto epizodo tėvų, mokytojų ir klasės draugų grupės diskutuoja.	

Diskutuotini klausimai:

Kaip vertinamas toks mokinio elgesys?

Ką Tautvydui reikėtų padaryti, kad žmonių nuomonė apie jo elgesį pradėtų keistis?

Grupės nuomonės pristatymas

Grupių atstovai pristato savo diskusijos išvadas paisydami paskirto vaidmens (tėvų, mokytojų arba klasės draugų).

Refleksija

Mokiniam pasiūloma prisiminti ir pristatyti kokį nors savo poelgį bei jo vertinimą savo, tėvų bei mokytojų požiūriu, argumentuotai siūlyti sprendimo būdus.

1 PRIEDAS

Lentelės grupių diskusijai

Atsakingas mokinys

Atsakingo mokinio požymiai	Mokinių atsakingo elgesio pavyzdžiai	Ką mokytojai ir tėvai galvoja apie atsakingą mokinį? Kaip su juo elgiasi?
Tai, ką pažada, visada įvykdo		
Atsako už savo poelgius		
Jaučiasi atsakingas už savo pareigas ir patikėtus darbus		
Yra patikimas		
Prieš darydamas pagalvoja		
Neatidėlioja darbų		

Neatsakingas mokinys

Neatsakingo mokinio požymiai	Mokinių neatsakingo elgesio pavyzdžiai	Ką mokytojai ir tėvai galvoja apie neatsakingą mokinį? Kaip su juo elgiasi?
Pažada, bet neįvykdo		
Vengia atsakomybės už savo poelgius		
Mokytojams ir tėvams tenka priminti jo pareigas		
Yra nepatikimas		
Iš pradžių padaro, po to pagalvoja		
Atidėlioja darbus		

2 PRIEDAS

Situacijos diskusijoms

1

Tautvydas pažadėjo mamai po pamokų nedelsdamas grįžti namo, kur jo lauks šešiametis brolis. Bet grįžtantį namo klasės draugai pakvietė užėiti paklausti naujo muzikos įrašo. Tautvydas sutiko, nes pagalvojo, kad brolis tikriausiai žiūrės televizorių ir pusvalandį palauks vienas. **Ar atsakingai Tautvydas pasielgė? Kodėl? Kokios pasekmės?**

2

Mokyklos tinklinio komanda prieš savaitę susitarė, kad šįvakar treniruosis, nes savaitgalį vyks tarpmokyklinės tinklinio varžybos. Tautvydas pažadėjo ateiti. Bet kaip tik šiandien draugai pakvietė jį į klasės vakarėlį. Tautvydas sutiko, nes susirinks puiki kompanija, bus labai linksma. Vaikinas pamanė, kad nieko neatsitiks, jeigu tinklinio komanda pasitreniruos be jo, juk tai ne varžybos. **Ar atsakingai Tautvydas pasielgė? Kodėl? Kokios pasekmės?**

3

Tautvydas vijosi Eriką po klasę. Erikas ranka užkliudė ant mokytojos stalo pastatytą vazą. Ši nukrito ir sudužo. Kai įėjusi į klasę mokytoja paklausė, kas sudaužė vazą, Tautvydas pasakė, kad tai padarė Erikas. Mokytoja Eriką išbarė ir liepė nupirkti naują vazą. **Ar pritariate Tautvydo poelgiui? Kodėl? Kokios pasekmės?**

4

Tautvydas nepadarė namų darbų ir gavo dvejetą. Namuose tėvams paaiškino, kad mokytoja jo nemėgsta ir dažnai be reikalo rašo dvejetus. Tėvas juo patikėjo ir pranešė mokyklos direktoriui, kad mokytoja elgiasi nepedagogiškai. **Ar teisingai Tautvydas pasielgė? Kodėl? Kokios pasekmės?**

Visuomeninė veikla ir savanoriškumas**Autorė** Danutė Jarmalavičienė (Kauno „Santaros“ gimnazija, VU partnerė)**Tikslinė grupė** 9-12 klasės**Ugdomos kompetencijos**

MOKYMOŠI MOKYTIS		INICIATYVUMO, KŪRYBINGUMO	
KOMUNIKAVIMO		ASMENINĖ	
PAŽINIMO		KULTŪRINĖ	
SOCIALINĖ PILIETINĖ			

Uždavinys

(numato klasės vadovas)

Priemonės

Vaidmenų kortelės (1 PRIEDAS)

http://www.youtube.com/watch?v=qK_-cvf_RMs

(„Darom 2011“ Jašiūnų dvare)

Eiga

Etapai/ veiklos aprašymas	Pastabos
Siužeto peržiūra ir įvadinis pokalbis	
Siūloma peržiūrėti siužetą apie savanorišką darbą. Trumpas pokalbis: Kokiose savanoriškose akcijose esate dalyvavę? Kokiose norėtumėte dalyvauti? Ar savanorystė yra populiari Lietuvoje? Kodėl? Kodėl organizuojamos savanoriškos akcijos? Kas atsakingas už jų organizavimą?	„Darom 2011“ Jašiūnų dvare (žr. www.youtube nuorodą)
Kvietimų pristatymas	
Mokytojas, iš anksto pasirūpinęs įvairiais kvietimais į savanorystės akcijas, parodo juos mokiniams.	Akcijos „Darom“ kvietimas (1 PRIEDAS)
Skirstymas į grupes	
Mokiniai skirstomi į grupes po šešis. Kiekvienas narys gauna vaidmenį: <i>norintis dalyvauti akcijoje, akcijos organizatorius, skeptikas, mama, draugas, bandantis atkalbėti, Lietuvos patriotas.</i> Mokiniai apmąsto savo vaidmens požiūrį į akcijos „Darom“ kvietimą.	Rekomenduojama į grupes skirstyti vaikus mokytojui, kad mokiniai kaskart pabendrautų su skirtingais bendraklasiais. Vaidmenų kortelės (2 PRIEDAS)
Kūrybinis darbas grupėse	
Kiekvienas personažas sugalvoja tris svarius argumentus, kuriais norės paveikti/paremti norinčiojo dalyvauti akcijoje sprendimą. Mokiniai grupėse kuria vaidybinę situaciją - pokalbį, ruošiantis akcijai „Darom“.	

Grupių vaidybinių situacijų pristatymai	
Mokiniai suvaidina situacijas.	Vaidinimus galima nufilmuoti ir panaudoti kaip metodinę medžiagą arba saugoti klasės archyve.

Refleksija

Pokalbis apie klasės valandėlę: mokiniai įvertina veiklą, susitapatinę su savo personažais.

1 PRIEDAS

Akcijos „Darom“ kvietimas

2 PRIEDAS

Vaidmenų kortelės

NORINTIS DALYVAUTI AKCIJOJE	ORGANIZATORIUS	SKEPTIKAS
MAMA	DRAUGAS, NEPRITARIANTIS SAVANORYSTEI	LIETUVOS PATRIOTAS

Savo tyliu abejingumu skatiname blogio plitimą

Autorė Giedrė Širinskienė (Lentvario Motiejaus Šimelionio gimnazija)

Tikslinė grupė 9-12 klasės

Ugdomos kompetencijos

MOKYMOŠI MOKYTIS		INICIATYVUMO, KŪRYBINGUMO	
KOMUNIKAVIMO		ASMENINĖ	
PAŽINIMO		KULTŪRINĖ	
SOCIALINĖ PILIETINĖ			

Uždavinys

(numato klasės vadovas)

Rekomendacijos

Situaciją iš plane siūlomų pasirinkti pagal klasės poreikius.
Mokytojui rekomenduojama pačiam sukurti istoriją.

Eiga

Etapai/ veiklos aprašymas	Pastabos
Trumpas pokalbis. Sąvokų analizė	
Pokalbio klausimai: <i>Kas yra abejingumas?</i> <i>Kaip apibūdintumei abejingą žmogų šiandieninėje visuomenėje?</i> <i>Kokių žmogų norėtume matyti šalia savęs?</i> Diskutuojant analizuojama sąvoka <i>abejingas</i> , argumentuotai ieškoma antonimo. Skatinama papasakoti, kokių abejingumo arba neabejingumo pavyzdžių mokiniai yra matę ar patyrę.	
Įvadinis siužetas	
Mokiniais pateikiama situacija apie karą keliuose (arba kita pagal poreikius pasirinkta situacija). Keliamas klausimas: <i>kas pasikeistų, jei stebėtojas imtųsi iniciatyvos.</i>	Galimos situacijos (1 PRIEDAS) Situacija apie karą keliuose (2 PRIEDAS)
Situacijų analizė ir pristatymas	
Mokiniai skirstomi į grupes, grupėse jie kuria pasiūlytos situacijos pristatymą, ją apibendrina, atsako į klausimus. Siūlomi veiklos etapai: 1. Suvaidinti/papasakoti situaciją. 2. Diskusija apie galimus problemos sprendimo būdus. 3. Kas įvyktų, jei abejingą požiūrį pakeistume į atsakingo žmogaus sprendimus? 4. Keliamas klausimas: <i>ką aš, mokinys, galiu pakeisti?</i> Grupės pristato situacijas, sprendimo būdus, galimus pokyčius.	

Išvados	
<p>Mokytojas pakomentuoja, jog būti neabejingu nėra lengva, reikia vidinės stiprybės (pvz., užstojęs klasėje atstumtąjį mokinį, rizikuoja tapti irgi ignoruojamu atsiskyrėliu). Išklausomi mokinių argumentai „už“ ir „prieš“ aktyvaus piliečio poziciją, lentoje pildoma kryžminės diskusijos lentelė. Mokytojas apibendrina klasės poziciją nagrinėjamu klausimu.</p>	<p>Kryžminė diskusija (žr. „Metodų aprašymuose“ Nr. 38)</p>

Refleksija:

Apibendrinantis kiekvieno dalyvio sakiny/pastraipa šios valandėlės pabaigoje arba per kitą valandėlę apie potyrius, jausmus, mintis, kilusias šios veiklos metu:

Kaip jaučiausi diskusijos metu, ką supratau?

Ką norėčiau garsiai pasakyti?

1 PRIEDAS

Galimos situacijos

(Mokytojas, atsižvelgdamas į mokinių sąmoningumo lygį, pasirenka situaciją ir sukonkretina - pateikia gyvenimišką istoriją.)

- Priekabiavimas mokyklos koridoriuje.
- Psichologinis smurtas klasėje.
- Atstumtasis klasėje.
- Skriaudžiamas gyvūnas.
- Netinkamas elgesys gatvėje (tyčiojimas iš praeivių, bendramokslių, šiuokšlinimas, visuomeninio turto niokojimas ir pan.).
- Matyta vagystė.
-

2 PRIEDAS

Galima situacija apie karą keliuose

Pirmadienio vakarą kelyje Trakai-Alytus įvyko baisi tragedija. Avarijoje žuvo keturiasdešimtmetė moteris, jos aštuoniolikmetė dukra ir dukters draugė. Mirties per plauką išvengė dar viena moteris ir devynerių metų mergytė.

Vingiuotame ir siaurame kelyje ant moters vairuojamo automobilio tiesiog „užskrido“ dvidešimtmečio vaikiną vairuojama mašina. „Jis lėkė didžiuliu greičiu, susidūrimo jau nebuvo įmanoma išvengti“, – liudija gyva likusi keleivė.

Liudininkai pasakoja matę jaunuolį prieš įvykstant autoavarijai ir jautę nuo jo sklindantį alkoholio kvapą. Tačiau ekspertai vyriškio kraujyje alkoholio nerado. Be to, vietiniai gyventojai ir anksčiau yra pastebėję jaunuolį, gerokai viršijantį greitį.

„Tyrimas vyksta lėtai ir vangiai, o avarijos kaltininkas, žuvusiųjų artimiesiems net nepareiškęs užuojautos, šiandien gyvena įprastą gyvenimą ir dėl baisios nelaimės, regis, nesigaili“, - beveik visos šeimos netekęs piktinasi žuvusiųjų artimasis.

Donorystė - viltis gyventi, viltis pasveikti...**Autorė** Asta Klydžienė (Panevėžio r. Velžio gimnazija)**Tikslinė grupė** 9-11 klasės**Ugdomos kompetencijos**

MOKYMOŠI MOKYTIS		INICIATYVUMO, KŪRYBINGUMO	
KOMUNIKAVIMO		ASMENINĖ	
PAŽINIMO		KULTŪRINĖ	
SOCIALINĖ PILIETINĖ			

Uždavinys

(numato klasės vadovas)

Priemonės

„Himno donorystei“ tekstas (1 PRIEDAS)

Informacija mokytojui apie donorystės sąvokas (2 PRIEDAS)

Informaciniai tekstai grupiniam darbui (3 PRIEDAS)

Eiga

Etapai/ veiklos aprašymas	Pastabos
Įvadas	
Mokiniamis išdalunami lapai su „Himno donorystei“ žodžiais ir panagrinėjamas tekstas.	„Himno donorystei“ tekstas (1 PRIEDAS)
Minčių lietus	
Mokiniai siūlo raktinius žodžius, kurie asocijuojasi su sąvokomis <i>donoras</i> ir <i>recipientas</i> (dovanoja, supranta, aukojasi ...)	Informacija mokytojui (2 PRIEDAS)
Darbas grupėse	
Mokytojas paaiškina teksto skaitymo ir informacijos žymėjimo taisykles. Grupėms išdalunami tekstai apie donorystę. Mokiniai perskaito informaciją, grupėse aptaria, ką pasižymėjo lentelėje, parengia trumpą pristatymą, paaiškindami esminius dalykus apie donorystę. Grupės pristato klasei, ką sužinojo ir suprato.	Teksto skaitymas ir informacijos žymėjimas (žr. „Metodų aprašymuose“ Nr. 26) Tekstai apie donorystę (3 PRIEDAS)
Pabaiga	
Mokiniamis pasiūloma grupėse sukurti siužetą socialinės reklamos filmui apie donorystę, argumentuoti, kuo sugalvota istorija būtų paveiki. Filmų siužetai pristatomi klasei.	

RefleksijaMokiniai **kampų** metodu (žr. „Metodų aprašymuose“ Nr. 43) parodo savo poziciją - *už* ar *prieš* donorystę, sutiktų būti donoru ar ne. Savo nuomonę būtina argumentuoti.

1 PRIEDAS

Himnas donorystei

Kad prisimintų mane,
 atiduok mano regėjimą žmogui, kuris nė karto nematė patekančios saulės,
 kūdikio veido ar moters meilės žvilgsnio.
 Atiduok mano širdį tam, kurio širdis tebuvo nesibaigiančių skausmų šaltinis.
 Atiduok mano kraują šešiolikmečiui, ištrauktam iš sudaužytos mašinos,
 kad jis išvystų žaidžiančius savo vaikaičius.
 Atiduok mano inkstus tam, kuris priklauso nuo mašinos,
 padedančios jam išgyventi dar vieną savaitę.
 Pasiimk mano kaulus, kiekvieną kūno raumenį, skaidulą, nervą
 ir padėk žengti žingsnį suluošintam vaikui.
 Išstirk mano smegenų kerteles.
 Jei reikia, paimk mano ląsteles ir išaugink jas taip,
 kad vieną dieną nebylys berniukas sušuktų, išgirdęs plazdant šikšnosparnį,
 o kurčia mergaitė išgirstų lietu, barbenantį į jos langą.
 Sudegink tai, kas liks iš manęs, o pelenus išbarstyk pavėjui, kad geriau augtų gėlės.
 Jei privalai ką nors palaidoti, tebūnie tai mano ydos, mano silpnybės
 ir visi išankstiniai nusistatymai prieš kitus žmones.
 Atiduok mano nuodėmes velniui.
 Atiduok mano sielą Dievui.
 Jei kartais norėtum prisiminti mane, padaryk gerą darbą ar tarki žodį žmogui,
 kuriam esi reikalingas.
 Jei padarysi, ko tavęs prašau, **aš gyvensiu amžinai.**

Robertas N. Testas

2 PRIEDAS

Informacija mokytojui apie donorystės sąvokas

Donoras - tai žmogus, kuris dovanoja savo audinius, ląsteles ar organus kitam žmogui. Dažniausiai, išgirdę žodį *donoras*, žmonės pagalvoja apie kraujo donorystę. Tačiau yra ne tik kraujo, bet ir organų, ir audinių donorystė. Kraują žmonės per savo gyvenimą dovanoti gali daug kartų, taip išgelbėdami ne vieną gyvybę. Tačiau yra ir kitokie donorai - organų ir audinių donorai, kurie jau po savo mirties gali dovanoti gyvenimą sunkiai sergantiems ligoniams, laukiantiems organo transplantacijos. Tiesa, yra viena išimtis, kai organą gali dovanoti gyvas žmogus - sergančiam artimam žmogui (vaikui, broliui, seseriai, vyrui, žmonai) galima dovanoti inkstą arba dalį kepenų, kadangi žmogus ir su vienu inkstu gali normaliai gyventi, o kepenys atsistato. **Recipientas** - tai žmogus, kuriam reikalinga organo ar audinio transplantacija. Yra gyvybiškai svarbūs organai, kurių transplantacija ne tik pagerina recipientų gyvenimo kokybę, bet visų pirma gelbėja gyvybę (širdis, inkstai, kepenys, plaučiai, kasa, plonosios žarnos). Taip pat gyvybiškai svarbi yra kaulų čiulpų transplantacija (atliekama tik iš gyvo donoro). Ragenos nėra gyvybiškai svarbus audinys, tačiau žmogui gražintas regėjimas yra stebuklas, kurį gali dovanoti žmogaus meilė žmogui.

3 PRIEDAS

Tekstai apie donorystę grupiniam darbui

Kraujo donorystė

Kas gali duoti kraują?

Jūs galite duoti kraują, jeigu:

- esate sveikas
- esate ne jaunesnis nei 17 m.
- sveriate ne mažiau kaip 50 kg
- kraujo centro gydytojas jus įvertino kaip tinkamą donorystei.

Atrankos pradžioje jums bus pateiktas konfidencialus klausimynas. Atsakymai leis išsiaiškinti, ar priklausote žmonių grupei su padidinta rizika užsikrėsti krauju plintančiomis ligomis. Kraujo donorystės centro gydytojas objektyviai įvertins jūsų sveikatos būklę ir nuspręs, ar esate tinkamas duoti kraują. Tada iš piršto jums paims kelis kraujo lašus ir nustatys kraujo komponentų kiekį. Jeigu jūsų kraujo rodikliai bus normalūs, galite duoti kraują.

Kas vyksta, kai jūs duodate kraują?

Atsigulę į atlošiamą kėdę, jūs būsit paprašyti ištiesti ranką. Užveržus žastą, nuvalius dezinfekuojančiomis priemonėmis alkūnės sritį, smailia adata duriama į veną. Kraujas plastikiniiais vamzdeliais renkamas į specialų maišelį. Kad kraujas greičiau tekėtų, jūsų prašoma dažnai spausti ir atleisti kumštį. Po 10-20 minučių, kai maišelis pilnai užsipildo, adata ištraukiama, o žaizda sutvarstoma. Patariama tą dieną nedirbti sunkių fizinių darbų su ranka, iš kurios imtas kraujas.

Kokie yra atliekami kraujo tyrimai?

Po kraujo davimo yra ištiriama jūsų kraujo grupė ir Rh faktorius. Rh faktorius reiškia specifinio antigeno buvimą, kuris gali stimuliuoti imuninį atsaką. Jeigu jūs Rh teigiamas, vadinasi jūs turite Rh antigeną. Tai būtina žinoti, kadangi jūsų kraujo grupė ir Rh faktorius turi sutapti su asmens, kuriam bus perpilamas kraujas, kraujo grupe ir Rh faktoriumi.

Ko jūs galite tikėtis po kraujo davimo?

Po kraujo davimo būtina pasėdėti apie 15 min, išgerti šiltos arbatos, lengvai užkasti. Mažiausiai po 4 valandų galite nusiimti raištį nuo rankos. 24 valandas gerkite daug skysčių, venkite rankos kėlimo, intensyvių fizinių pratimų, medikamentų, skystinančių kraują. Po kraujo davimo Jūs galite pajusti skrandžio sutrikimą, galvos svaigulį. Šie simptomai dažniausiai praeina pavalgis ar išgėrus. Dūrio vietoje keletą savaičių galite stebėti mėlynę. Jeigu pastebėsite neįprastus ir ilgai trunkančius simptomus, nedelsiant kreipkitės į Kraujo donorystės centro gydytoją.

Kokia rizika?

Kraujo davimas yra saugus. Naujos, sterilios ir vienkartinės priemonės yra naudojamos kiekvienam donorui, todėl nėra rizikos užsikrėsti krauju pernešamomis infekcijomis. Kraujo donorystės centras griežtai kontroliuoja kraujo tyrimus ir laikosi reikalavimų, kad kraujo davimas nepakenktų donorui.

Kaip dažnai galima duoti kraują?

Jeigu jūs esate sveikas suaugęs žmogus, jūs galite duoti apie pusę litro kraujo be jokios žalos jūsų sveikatai. Per 24 valandas po kraujo davimo, jūsų organizmas atstato netektą kraujo kiekį. Kraują galima duoti kas 60 dienų.

Organų donorystė

Šiuo metu daugiau nei 5 tūkst. šalies gyventojų oficialiai pareiškė savo valią dėl donorystės, tačiau nė vienas, turintis donoro kortelę, iki šiol netapo donoru. Todėl, kad potencialių donorų organai galėjo būti panaudoti tik jų artimiesiems sutikus. Dažnai žmonės atsisako dovanoti artimojo organus dėl streso ar dėl to, kad nežino mirusiojo valios. Pasitaiko žmonių, nepasitikinčių medikais ir netikinčių, kad organai nukeliamas recipientui, kuriam jie tinka. Gydytojams tenka susidurti su abejingumu, kai žmonės nepriima jokių sprendimų - nei taip, nei ne. Vien dėl šios priežasties pernai per metus netekta 30 širdžių, 30 kepenų, 60 inkstų.

Lietuvoje yra apie 500 pacientų, laukiančių organų persodinimo operacijų. Pernai jų buvo atlikta 95. Priežastis paprasta - žmonių, sutinkančių po mirties paaukoti savo organus, trūksta. O tereikia dar būnant gyvam ir sveikam žmogui įsigyti donoro kortelę. Plastikinė donoro kortelė - tai tik pranešimas apie asmens sutikimo, kad jo organai po mirties būtų panaudojami transplantacijai, registravimą Žmogaus audinių, ląstelių ir organų donorų bei recipientų registre. Sutikimas yra dokumentas, nurodantis žmogaus valią, todėl mirties atveju artimųjų klausti nebereikėtų. Paklausus, kodėl žmonės nenoriai ima donorių korteles, paaiškėja, kad donorių kortelės jiems visų pirma asocijuojasi su savo mirtimi, bet ne su svetimos gyvybės gelbėjimu.

Apsisprendimas gelbėti gyvybę kitiems per artimo mirtį yra pati aukščiausia žmoniškumo apraiška, o ką kalbėti apie gyvus donorus, kurie atidavė dalelę savęs, kad gyventų jų artimieji. Suvokus, kokią didelę dovaną gauna būsimasis recipientas, netgi artimo žmogaus mirties nebegalima vadinti beprasme.

Kaulų čiulpų donorystė

Vaikams ir suaugusiesiems, susirgusiems piktybinėmis hematologinėmis ligomis (kraujo vėžiu), dažnai nepadeda gydymas vien vaistais - tik dalis jų gali būti gydomi chemoterapija. Kitiems gali padėti tik gyvo donoro kaulų čiulpų persodinimas, kai sergančios ląstelės pakeičiamos sveikomis, dažniausiai kito asmens, ląstelėmis. Donoro ieškoti pradama visų pirma tarp artimų giminių (tikrinami broliai ir seserys). Tikimybė surasti donorą priklauso nuo šeimos dydžio, mažose Lietuvos šeimose ji yra apie 20%. Kitiems ligoniams reikia rasti tinkamą donorą Lietuvos ir/ar užsienio negiminingų donorų registre. Registruotis į donorių banką gali asmenys nuo 18 iki 45 metų. Jie negali būti sirgę ar sergantys užkrečiamomis ligomis, negali būti įtraukti į didelės rizikos grupę (narkomanija, prostitucija, alkoholizmas).

Tikimybė pasveikti po kaulų čiulpų persodinimo siekia nuo 20 iki 90 procentų. Tai esą priklauso ne tiek nuo pačios transplantacijos, kiek nuo pačios kraujo ligos, jos eigos, nuo to, kaip ligą pavyksta gydyti tokiu metodu, netgi nuo ligonio amžiaus. Kaulų čiulpai dažniausiai persodinami jauniems žmonėms. Dažniausiai transplantacija atliekama tada, kai be jos žmogui grėstų šimtaprocentinė mirtis - tada ir 20 procentų išgyventi yra daug.

Kaulų čiulpų transplantacijos pasaulyje atliekamos jau 30 metų. Per tą laiką, medikų teigimu, įrodyta, kad donavimo procedūra žmogaus sveikatai yra visiškai nepavojinga. Tereikia duoti truputį kraujo, ir ne vienas ligonis bus išgelbėtas.

Informacijos šaltinis

<http://www.donoryste.lt/main.php/id/14/action/viewArticle/nID/60/lang/1>

Teisė numirti (eutanazija)**Autorė** Irina Rovda (Vilniaus „Santaros“ vidurinė mokykla)**Tikslinė grupė** 10-12 klasės**Ugdomos kompetencijos**

MOKYMOŠI MOKYTIS		INICIATYVUMO, KŪRYBINGUMO	
KOMUNIKAVIMO		ASMENINĖ	
PAŽINIMO		KULTŪRINĖ	
SOCIALINĖ PILIETINĖ			

Uždavinys

(numato klasės vadovas)

Priemonės

Dalomoji medžiaga:
 tekstai skaitymui (1 PRIEDAS),
 situacijų aprašai (2 PRIEDAS),
 eutanazijos įstatymas (3 PRIEDAS).

Eiga

Etapai/ veiklos aprašymas	Pastabos
Įvadinė diskusija	
Mokytojas užduoda bendro pobūdžio klausimus, skatinančius diskusiją, ir paaiškina terminus: savižudybė – apgalvotas savęs paties nužudymo aktas; eutanazija – paciento, sergančio nepagydoma liga ir kenčiančio skausmus, neskausmingas numarinimas; nužudymas – 1) apgalvotas gyvybės atėmimas kitam žmogui, 2) netyčinis gyvybės atėmimas (nelaimingas atsitikimas).	Prieš pradėdamas diskusiją mokytojas turėtų sugalvoti intriguojančią įžangą (pvz., atsinešti daiktą-žuomina, sergančio žmogaus laišką arba parodyti filmo ištrauką).
Teksto skaitymas ir analizė	
Mokytojas išdalina tekstus. Po skaitymo teksto suvokimas tikrinamas klausimais: <i>1 tekstas:</i> Ar medicinos sesuo įvykdė nusikaltimą? Gal atsakomybę dėl mirties turi prisiimti duktė? Kokios baudmės nusipelnė nusikaltėlis (jei toks, jūsų nuomone, yra)? <i>2 tekstas:</i> Kaip manote, kokių veiksmų imsis gydytojai? Ar Alisos artimieji turi teisę palaikyti jos gyvybę? Kodėl? <i>3 tekstas:</i> Kas teisūs – gydytojai ar artimieji? Kas turėtų priimti sprendimą – tėvai, gydytojai, teismas?	Dalomoji medžiaga - tekstai (1 PRIEDAS) Mokiniai aptaria klausimus poromis ar grupėse.
Gyvenimiškų situacijų aptarimas	
Mokytojas išdalina tekstus. Mokiniai, tardamiesi porose, rašo savo atsakymus į situacijų klausimus.	Situacijų tekstai (2 PRIEDAS)
Apibendrinimas	
Mokytojas pateikia Anglijos įstatymą dėl eutanazijos. Diskusija apie eutanaziją Lietuvoje: <i>Jūsų nuomone, toks įstatymas teisingas, reikalingas?</i> <i>Kokie mūsų šalies įstatymai dėl eutanazijos?</i>	Eutanazijos įstatymas (3 PRIEDAS)

1 PRIEDAS

Tekstai apie eutanaziją

I. 78-erių Džonas prieš tris savaites patyrė antrą infarktą. Dėl to jo smegenys buvo labai pakenktos, būklė blogėjo. Duktė nusprendė nutraukti tėvo kančias ir paprašė medicinos sesers pagalbos. Ši iš pradžių nedavė Džonui deguonies tol, kol jo širdis liovėsi plakti, vėliau vėl davė deguonies, todėl visiems atrodė, kad Džonas mirė natūraliai. Vėliau dukra viską papasakojo draugei, kuri buvo ištekėjusi už policininko. Rezultatas – medicinos sesuo buvo apkaltinta žmogžudyste.

II. 87-erių Alisa prieš metus susilaužė šlaunikaulį. Ją nuvežė į ligoninę. Operacijos metu moters širdis sustojo. Gydytojams pasisekė ją atgaivinti, bet Alisos smegenys buvo pakenktos. Gydytojų nuomone, moteris niekada nebeatgaus sąmonės, todėl jie rekomenduoja išjungti gyvybę palaikančius aparatus. Alisos šeima tam priešinasi, nes moteris buvo religinga, įsitikinusi, kad tik Dievas gali atimti gyvybę.

III. 24-erių metų Antonijai, prieš šešias savaites patekusiai į autoavariją, pažeistos smegenys. Ji neatgauna sąmonės. Mergina kvėpuoja pati, tačiau maitinama per zondą. Antonijos tėvai yra įsitikinę, jog toks dukters egzistavimas - tikras košmaras. Jie norėtų, kad gydytojai liautųsi ją maitinę, kad Antonija galėtų numirti. Gydytojai nesutinka, sakydami, kad maitinimas nėra gydymas, o tik fiziologinių funkcijų palaikymas.

2 PRIEDAS

Gyvenimiškos situacijos

Vyriškis laikomas įkalinimo įstaigoje 30 metų ir bus ten iki gyvenimo pabaigos. Jis atsisako valgyti, sakydamas, jog nori numirti. Ar galima jam tai leisti?

Numirė Jūsų artimo draugo žmona. Draugas negali susitaikyti su jos netektimi. Kalbėdamiesi suprantate, kad draugas galvoja apie savižudybę. Ką darysite?

Jūsų artimas draugas guli ligoninėje, nes serga nepagydoma liga ir kenčia skausmus. Jis prašo atnešti iš jo namų tablečių, padėsiančių oriai pasitraukti iš gyvenimo. Ką darysite?

Jūs apsistojote viešbutyje. Vieną rytą nuėjote prie baseino, esančio ant stogo, ir pamatėte moterį, pasiruošusią nušokti žemyn. Ką darysite?

Moterį-teroristę apkaltino susprogdinus 20 žmonių. Ją nuteisė 20 metų kalėti. Moteris atsisako maisto, tvirtindama, kad yra nekalta. Ar bus leista jai numirti?

3 PRIEDAS

Pagal Anglijos įstatymus, žmogus turi teisę atsisakyti gydymo, jei tokį sprendimą priima būdamas sąmoningas. Jeigu paciento būklė to neleidžia (jis yra komos būsenos, be sąmonės), gydytojai priima sprendimą nutraukti gydymą, prieš tai pasitarę su paciento artimaisiais.

Ar dvasingumas senamadiškas?

Autorė Danutė Jarmalavičienė (Kauno „Santaros“ gimnazija, VU partnerė)

Tikslinė grupė 10-11 klasės

Ugdomos kompetencijos

MOKYMOŠI MOKYTIS		INICIATYVUMO, KŪRYBINGUMO	
KOMUNIKAVIMO		ASMENINĖ	
PAŽINIMO		KULTŪRINĖ	
SOCIALINĖ PILIETINĖ			

Uždavinys

(numato klasės vadovas)

Priemonės

Rekomendacijos

Citatos apie dvasingumą (1 PRIEDAS), popieriaus lapai, rašikliai.

Prie susikurtų asmeninių saviugdų planų verta sugrįžti per paskutinę mokslo metų valandėlę ir aptarti, kiek jie buvo veiksmingi mokiniui.

Rekomenduojama literatūra apie dvasingumą:

Viktor E. Frankl. Žmogus prasmės akivaizdoje. V., 2010.

Krikščioniškosios vertybės moderniojoje visuomenėje

(red. ir sud. S. Vaitekūnas, A. Ramonas). Tiltai. 2004

Eiga

Etapai/ veiklos aprašymas	Pastabos
Įvadinis pokalbis	
Trumpa diskusija apie dvasingumą: <i>Kaip suprantate dvasingumą?</i> <i>Ar žmogui reikia dvasinių vertybių? Kodėl?</i> <i>Kaip dvasingumas padeda žmogui spręsti asmenybės problemas?</i>	Prieš valandėlę siūloma paskaityti ryškių asmenybių dvasines patirtis (pvz., Tomo Mertono, Teresės Akvilietės, Tomo Kempiečio)
Skirstymas į grupes	
Mokytojas išdalija lapelius su numeriais nuo 1 iki 4/5. Mokiniai, kurie gavo pirmąjį numerį, priklausys vienai grupei, kurie gavo antrąjį numerį, priklausys kitai grupei ir t.t.	
Citatų apie dvasingumą aptarimas grupėse. Pristatymas klasei	
Mokytojas išdalija įžymių žmonių citatas apie dvasingumą. Mokiniai jas perskaitę aptaria grupėje. Svarbu savais žodžiais paaiškinti aforizmą, ką jis reiškia, ir pakomentuoti, kiek duoti teiginiai yra aktualūs šiandien. Skatinti kalbėtojus savo išvadas paremti asmenine patirtimi. Mokiniai galėtų sugalvoti šiuolaikiškų dvasingumo pavyzdžių, kurie paaugliams neatrodytų senamadiški. Grupės savo nuomonę pristato klasei.	Dalomoji medžiaga - citatos (1 PRIEDAS)

Aforizmų kūrimas	
Mokiniam pasiūloma patiems sukurti po aforizmą apie dvasingumą - šiuolaikiškai, paremiant nūdienos jaunimo gyvenimo detalėmis. Grupėse sukurti aforizmai perskaitomi klasei.	
Perspektyvų/pokyčių numatymas	
Mokytojo komentaras: <i>Vertotojiškos kultūros laikais akivaizdžios visuomenės dvasinio gyvenimo permainos. Abejingumas, susvetimėjimas, agresijos protrūkiai - taip dabar dažnai apibūdinami žmonių tarpusavio santykiai. Būti dvasingu žmogumi darosi senamadiška. Kokios laukia pasekmės?</i> Mokiniam pasiūloma pamąstyti, kas ir ką turėtų daryti, kad dvasingumas būtų vertinamas. Grupės sprendimus mokiniai užrašo pokyčių scheme . Grupių darbai pakomentuojami garsiai.	Pokyčių schema (žr. „Metodų aprašymuose“ Nr. 24)
Asmenybės tobulinimo planas	
Pokyčius geriausia pradėti nuo savęs. Kiekvienas mokinys parašo savęs tobulinimo planą, kurį pasikabina namuose (matomoje vietoje) arba įteikia klasės auklėtojiui. Šis juos gali pasilikti ir po kelerių metų grąžinti mokiniam.	Popierius, rašikliai.

Refleksija

Mokiniam pasiūloma apmąstyti klasės valandėlę **nebaigtų sakinių** metodu (žr. „Metodų aprašymuose“ Nr. 56).

1 PRIEDAS

Citatos (rekomenduojamos)

Holivudas yra vieta, kur tau sumoka tūkstantį dolerių už bučinį, o už dvasią – penkiasdešimt centų.

(Merilina Monro)

Tas, kuris turi laiko tobulinti savo dvasios rūmą, gali mėgautis tikra laisve.

(Henris Deividas Toro)

Domėkis gyvenimu: žmonėmis, daiktais, knygomis, muzika. Pasaulis yra toks turtingas, pilnas lobių, gražių sielų ir įdomių žmonių. Užmiršk save.

(Henris Mileris)

Į dangų su pinigais neįsipirksi.

(Lietuvių liaudies patarlė)

Imigrantai. Emigrantai**Autorė** Irina Rovda (Vilniaus „Santaros“ vidurinė mokykla)**Tikslinė grupė** 9-10 klasės**Ugdomos kompetencijos**

MOKYMOŠI MOKYTIS		INICIATYVUMO, KŪRYBINGUMO	
KOMUNIKAVIMO		ASMENINĖ	
PAŽINIMO		KULTŪRINĖ	
SOCIALINĖ PILIETINĖ			

Uždavinys

(numato klasės vadovas)

Priemonės

Televizijos laidos apie emigraciją anotacija (1 PRIEDAS)

Eiga

Etapai/ veiklos aprašymas	Pastabos
TV laidos inscenizacija	
<p>Mokytojas praneša: <i>Šiandien mūsų mokykloje už 10 min. bus transliuojama pokalbių laida apie migraciją. Laidos anotaciją galima perskaityti mokiniams išdalintuose lapuose.</i></p> <p>Mokiniai grupelėse perskaito būsimos laidos anotaciją.</p> <p>Mokytojas kiekvienai grupei atsitiktine tvarka paskiria po vaidmenį: <i>žurnalistas, emigrantų vaikai, emigrantų tėvai, vaikus prižiūrintys seneliai, mokytojas, psichologas.</i></p> <p>Skiriama užduotis: per 5 minutes kiekviena grupė pasiruošia laidai (apgalvoja gauto vaidmens situaciją, lūkesčius, problemas, rūpimus klausimus, numato, kokius klausimus gaus laidos metu ir kt.).</p> <p>Mokytojas iš kiekvienos grupės pasirenka po vieną dalyvį į laidą, kiti – žiūrovai.</p> <p>Inscenizuojama laida.</p> <p>Trumpas laidos aptarimas.</p>	<p>Dalomoji medžiaga - laidos anotacija (1 PRIEDAS)</p>
Temos nagrinėjimas (sūkurio metodu)	
<p>„Sūkurio“ metodu grupės išnagrinėja klausimus:</p> <p>1 grupė – imigracijos trūkumai;</p> <p>2 grupė – imigracijos privalumai;</p> <p>3 grupė – emigracijos trūkumai;</p> <p>4 grupė – emigracijos privalumai.</p>	<p>Sūkurys (žr. „Metodų aprašymuose“ Nr. 27)</p> <p>Dideli popieriaus lapai, spalvoti rašikliai.</p>
Grupių darbų pristatymas	
Grupės pristato savo (sūkurio) darbus ir išvadas.	

Apibendrinimas	
<p>Mokiniam, susidomėjusiems šia tema, mokytojas gali pasiūlyti kitai klasės valandėlei namuose paruošti trumpą pranešimą arba parašyti rašinį (80-100 žodžių) pasirinkta viena iš pateiktų temų:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Ką reikia daryti, kad žmonės neišvažiuotų iš Lietuvos?</i> • <i>Kaip imigrantai gali lengviau integruotis į Lietuvos visuomenės gyvenimą?</i> • <i>Kiek aš esu pakantus kitų tautybių žmonėms?</i> 	

Refleksija

Pasiūlomi klausimai:

Ką nauja aš sužinojau apie migraciją?

Kaip pasikeitė/keičiasi mano požiūris į imigrantus?

1 PRIEDAS

Televizijos laidos anotacija

Emigrantų palikti vaikai: norime ne pinigų ar kompiuterio, o tėvų meilės

Šį trečiadienį LNK laida „Kaip gyveni?“ šį klausimą pateiks vaikams. Lietuvoje daugėja šeimų, kurių abu tėvai išvyksta į užsienį uždarbiauti, o Lietuvoje likusius jų nepilnamečius vaikus prižiūri seneliai ar kaimynai. Ar iš užsienio siunčiami pinigai gali atstoti tėvų meilę? Vaikai vienareikšmiškai pripažins: ne. Ir dėl to, deja, jie buvo priversti suaugti greičiau.

Bėgant metams užsienyje, finansai po truputį ima tvarkytis ir tėvams atrodo, kad jų pasirinkimas emigruoti buvo teisingas. Tačiau kalbinti vaikai tyliai, bet tvirtai prabilo apie skaudžiąją tėvų pasirinkimo pusę, apie yrančias šeimas.

Apie vaikų charakterio pakitimus, apie užsisklendimą savyje arba pernelyg didelį atsipalaidavimą, išvykus jų gimdytojams, pirmieji pastebi pedagogai. Neretai seneliams palikti vaikai pasidaro liūdnesni, o ir gyvenimo pavojai bei pagundos juos ima vilioti kur kas labiau.

Dabar jau atlikta ne viena studija apie emigracijos srautus bei išvykimo poveikį vaikams. Specialistai pastebi, jog tėvų ir vaikų santykiai gyvenant atskirai su laiku iškrypsta. Štai, vyresnėliai ima tėvais manipuliuoti, norėdami gauti asmeninę naudą. Žinodami, kad buvo palikti dėl materialinių paskatų, vaikai savo santykį su tėvais taip ir įsivaizduoja: „Palikote mane dėl pinigų? Tai dabar atsilyginkite“.

Tyrimais įrodyta, kad tėvų išvykimą į užsienį skirtingo amžiaus vaikai priima nevienodai. Mažieji tėvų emigraciją priima kaip netektį. Mažyliams, dar neturintiems laiko suvokimo, neretai sunku suprasti, kad išvykusių tėvų nebus tik kurį laiką.

Pedagogai pastebi, jog net vienam iš tėvų išvykus uždarbiauti, vaikų motyvacija mokytis krenta, jie dažniau vėluoja ir praleidžia pamokas, o apie 30 procentų vaikų ir patys pastebi, jog nebeliko motyvacijos mokytis.

5 skyrius

BENDRAVIMAS

Bendravimas su tėvais, seneliais, mokytojais, klasės draugais - tai mokinių kasdienis gyvenimas. Jame neišvengiama susvetimėjimo ir kartų nesusikalbėjimo problema. O dar didesnę nerimą kelia vaikų nemokėjimas, o gal nenoras bendrauti, vis dažniau pasirenkant televizijos žiūrėjimą, žalingus įpročius (pavyzdžiui, svaiginimąsi), internetinius žaidimus. Vaikams nėra lengva užjausti, suprasti kitą, išgirsti jo prašymą ar skausmą. Dažnas bendravimas virtualioje erdvėje tampa paviršutinis, neįpareigojantis, nesuteikiantis džiaugsmo ir šilumos. Dėl to siūlome valandėles, padėsiančias rasti nebendravimo priežastis, pasimokyti išgirsti bendraklasį, mokytoją, tėvus, įvertinti savo santykius su mokytojais, artimais žmonėmis, išsiaiškinti, kas juos sąlygoja.

Kadangi tema yra sudėtinga, tai ir šio skyriaus valandėles klasės vadovas turėtų atidžiai rinktis. Ypač daug mokytojų ginčų kilo dėl *Teismo* valandėlės. Ji praverčia, kai klasėje kas nors pasielgia netinkamai. Prisdengę teismo dalyvių vaidmenimis, mokiniai saugiai jaučiasi išsakydami net karčią tiesą bendraamžiui. Bet kitas svarstytinas klausimas, ar etiška mokiniams teisti vieniems kitus. Vis dėlto buvo nuspręsta pateikti tokios valandėlės planą kaip variantą. Žinodami savo klasės ypatumus, mokytojai kūrybiškai pritaikys metodą arba atsisakys jo. Šios valandėlės autorė sėkmingai taikė teismo inscenizavimą savo klasėje, auklėtinių tėvams pritarus. Todėl remiamės praktiniu įrodymu, jog tokia valandėlė gali būti efektyvi.

Kita sudėtinga, bet veiksminga valandėlė mokant spręsti bendravimo problemas – *Proceso drama*. Joje daug dėmesio skiriama atsakomybei už savo veiksmus: kritiškai vertinama, kas kaltas dėl įvykių, kurie nulėmė tam tikrą gyvenimo tarpą. Mokytojui tenka sunki užduotis - suvaldyti visas improvizacijas, bet jos vertos dėmesio, nes vaikai patys kuria situacijas ir jas išgyvena. Paprastai tokiai dramai įgyvendinti reikėtų daugiau laiko nei valandėlės. Bet visai įmanoma panaudoti tik kažkokią jos dalį, pvz., *nuomonių tunelį*. Mokytojui, norinčiam išbandyti *Proceso dramą* su savo auklėtiniais, rekomenduojame visų pirma atidžiai perskaityti priedus, kuriuose smulkiai aprašomas visas scenarijus.

Tolerancijos ugdymui skirtos valandėlės: *Tolerancijos ribos*, *Nacionaliniai stereotipai* ir valandėlė rusų kalba *Vienas už visus, visi už vieną*. Tikimės, kad jose siūlomos idėjos pravers kovojant prieš patyčias mokykloje.

Aš mokausi bendradarbiauti su mokytojais

Autorė Ramutė Balčiūtė (Vilniaus Pilaitės gimnazija)

Tikslinė grupė 6-12 klasės

Ugdomos kompetencijos

MOKYMOŠI MOKYTIS		INICIATYVUMO, KŪRYBINGUMO	
KOMUNIKAVIMO		ASMENINĖ	
PAŽINIMO		KULTŪRINĖ	
SOCIALINĖ PILIETINĖ			

Uždavinys

(numato klasės vadovas)

Rekomendacijos

Mokinius įspėti, kad jie pasakotų apie save tik tiek, kiek jie norėtų, kad kiti klasės draugai žinotų.

Eiga

Etapai/ veiklos aprašymas	Pastabos
Trumpas įvadinis pokalbis	
Mokiniams pasiūloma pasidalyti, kaip jie vertina savo santykius su mokyklos mokytojais, ar norėtų geresnių santykių ir kodėl.	
Darbas grupėse	
Klasė padalinama į keturias grupes. Kiekviena grupė gauna popieriaus lapą su skirtingomis antraštėmis: 1. Idealus mokytojas (gerosios mokytojo savybės). 2. Idealus mokinys (gerosios mokinio savybės). 3. Realus mokytojas (toks, kurį mato prieš save kasdien). 4. Realus mokinys (toks, koks būna kasdien). Mokiniai dirba sūkurio metodu. Patariama vengti konkrečių mokytojų pavardžių, kalbėti bendrai apie mokytojo ir mokinio savybes.	Sūkurys (žr. „Metodų aprašymuose“ Nr. 27)
Darbo pristatymas	
Kiekviena grupė dar kartą pasitaria ir deleguoja savo atstovą pristatyti temą, nurodytą lapo antraštėje. Grupės išrinktas atstovas pristato bendrą grupės nuomonę.	Patartina pristatymų tvarka: realus - idealus mokinys, realus – idealus mokytojas.
Darbas grupėse	
Mokytojas paaiškina, kad ideali ir reali situacija skiriasi. Todėl siūloma, kad kiekviena grupė sugalvotų po vieną būdą, kaip jų klasė galėtų pagerinti mokytojų ir mokinių santykius, kad bendradarbiavimas būtų sėkmingesnis. Grupės pristato savo nuomonę. Kiti klauso, stebi ir renka geriausią būdą, kurį vėliau planuoja įgyvendinti.	Tęstinė veikla priklauso nuo to, ką pasirinks mokiniai. Tai gali būti vienkartinės akcijos (pasveikinimai, nominacijų teikimai) arba suplanuoti paprasti poelgiai (pagirti mokytoją, pasiūlyti pagalbą, atsiprašyti neteisingai pasielgus ir t.t.)

Refleksija

Po valandėlės kiekvienas mokinys įvertina save **kontinuumo** metodu (žr. „Metodų aprašymuose“ Nr. 47). Kur aš esu idealaus - realaus mokinio linijoje?

Mano klasės draugas pasielgė netinkamai. Vaidybinis žaidimas „Teismas“**Autorė** Ramutė Balčiūtė (Vilniaus Pilaitės gimnazija)**Tikslinė grupė** 7-10 klasės**Ugdomos kompetencijos**

MOKYMOŠI MOKYTIS		INICIATYVUMO, KŪRYBINGUMO	
KOMUNIKAVIMO		ASMENINĖ	
PAŽINIMO		KULTŪRINĖ	
SOCIALINĖ PILIETINĖ			

Uždavinys

(numato klasės vadovas)

Priemonės

Teismo vaidmenų sąrašas (1 PRIEDAS)

Rekomendacijos

Reikia gauti nusizengusio mokinio tėvų leidimą naudoti šį metodą. Galimas išgalvotų asmenų, literatūros personažų teismas.

Eiga

Etapai/ veiklos aprašymas	Pastabos
Vaidmenų pasiskirstymas	
Šios pamokos metu reikia pasiskirstyti vaidmenimis ir jiems pasirengti. Visi vaidmenys, išskyrus kaltinamojo, mokiniams gali būti paskiriami arba klasė gali juos išrinkti balsuodama.	
Individualus ruošimasis	
Mokytojas kiekvienam mokiniui, gavusiam vaidmenį, individualiai padeda ruoštis teismui: <ul style="list-style-type: none"> • paaiškina teisėjui, kokia eilės tvarka suteikti žodį kiekvieno vaidmens atlikėjui, kiek laiko skirti kalboms; • padeda kaltintojui ir gynėjui paruošti įtikinamąsias argumentuotas ir įrodymais pagrįstas kalbas, pataria, kokius liudininkus kvieisti liudyti. 	Vaidmenų sąrašas (1 PRIEDAS)
Teismo pradžia	
Mokytojas arba teisėjas paaiškina elgesio taisykles, kurių reikės laikytis teismo metu. Teisėjas sėdasi prieš klasę. Jis vadovauja visam teismo procesui: suteikia žodį, nutraukia kalbėtoją ir t.t. Prisiekusieji sėdasi atskirai. Kiti vaidmenų atlikėjai gali sėstis atskirai arba pasilikti savo vietose, bet kalbėdami jie turi atsistoti prieš klasę. Klasės auklėtojas sėdasi klasės gale, bet jis irgi gali dalyvauti teisme, pavyzdžiui, atlikti liudininko, kaltintojo ar advokato vaidmenį. Draudžiama kalbėti iš vietos ar kalbėti, jeigu teisėjas nesuteikia žodžio.	

Kaltintojo kalba	
Kaltintojas papasakoja visiems, ką padarė prasižengusysis, ir įrodo, kad tai buvo neteisinga klasės atžvilgiu. Jis gali paprašyti teisėjo leisti kalbėti liudininkams, kurių parodymais remdamasis įrodytų, kad kaltinamasis kaltas.	
Gynėjo kalba	
Gynėjas mėgina apginti kaltinamąjį, įrodydamas, kad kaltinamasis nekaltas arba kad jis nesitikėjo tokių savo elgesio pasekmių. Gynėjas gali paprašyti teisėjo leisti kalbėti liudininkams, kurių parodymai padėtų apginti kaltinamąjį.	
Kaltinamojo ir nukentėjusiojo kalbos	
Nukentėjęs mokinys papasakoja savo įvykio versiją, išreiškia savo požiūrį į įvykį, išsako pageidavimus. Kaltinamasis papasakoja savo įvykio versiją, išreiškia savo požiūrį, išsako pageidavimus.	
Nuosprendžio skelbimas	
<ol style="list-style-type: none"> 1. Prisiekusieji išeina pasitarti. Sugrižę pasako, ar kaltinamasis kaltas, ar ne. 2. Jeigu kaltinamasis kaltas, prisiekusieji kartu su teisėju išeina ir pasitarę skiria bausmę (atsiprašymas, kompensacija, pranešimas direktoriui, tėvams, policijai ar kt.) 	<p>Kol prisiekusieji tariasi, klasėje organizuojama veikla (pvz., refleksija). Auklėtojas užtikrina, kad paskirta bausmė būtų vykdoma.</p>

Refleksija

Pokalbis su teisme dalyvavusiais mokiniais, ką patyrė, jautė valandėlės metu.

1 PRIEDAS

Vaidmenų sąrašas

1. **Kaltinamasis.** Prasižengęs mokinys. Sako kalbą, kurioje mėgina pateisinti savo poelgį, apgailestauja, atsiprašo.
2. **Nukentėjęs mokinys.** Sako kalbą, kurioje paaiškina, kas jam atsitiko.
3. **Teisėjas.** Organizuoja teismo procesą:
 - Paskelbia teismo pradžią.
 - Suteikia žodį kaltintojui, gynėjui, nukentėjusiajam, kaltinamajam, liudininkams.
 - Leidžia vesti kryžminę apklausą.
 - Kontroliuoja kalbų trukmę.
 - Jeigu prisiekusieji nusprendžia, kad kaltinamasis kaltas, dalyvauja bausmės skyrimo aptarime ir paskelbia bausmę.
4. **Kaltintojas.** Papasakoja, ką padarė kaltinamasis ir argumentais bei pavyzdžiais įrodo, kad poelgis buvo neteisingas, žalingas ir t.t.
5. **Gynėjas.** Sako kalbą, kuri gina kaltinamąjį ir pateisina jo poelgį.
6. **Liudininkai.** Mokiniai, kurie matė ar ką nors žino apie svarstomą poelgį.
7. **Prisiekusieji.** Trys mokiniai, kurie klausosi visų kalbų ir nusprendžia, ar kaltinamasis yra kaltas. Jie kartu su teisėju nusprendžia, kokią bausmę skirti kaltinamajam.

Mano ir tėvų kartos idealai (bendrumai ir skirtumai)**Autorė** Irina Rovda (Vilniaus „Santaros“ vidurinė mokykla)**Tikslinė grupė** 6-8 klasės**Ugdomos kompetencijos**

MOKYMOŠI MOKYTIS		INICIATYVUMO, KŪRYBINGUMO	
KOMUNIKAVIMO		ASMENINĖ	
PAŽINIMO		KULTŪRINĖ	
SOCIALINĖ PILIETINĖ			

Uždavinys

(numato klasės vadovas)

Priemonės

Merginos rašinys apie senelį (1 PRIEDAS)

Dviejų požiūrių pagalbinės frazės (2 PRIEDAS)

Eiga

Etapai/ veiklos aprašymas	Pastabos
Įvadinė diskusija	
Mokytojas užduoda bendro pobūdžio klausimus, skatinančius diskusiją: <i>Kiek žmonių yra jūsų šeimoje? Kiek žmonių gyvena kartu? Kokie jūsų santykiai su tėvais? Seneliais? Kokiose situacijose jaučiate amžiaus skirtumą tarp senelių ir tėvų? Kaip manote, kodėl sunku susikalbėti skirtingų kartų žmonėms? Kokiais būdais galima tokią problemą išspręsti? Kaip jūs sprendžiate?</i>	
Teksto skaitymas ir analizė	
Mokiniam pasiūloma perskaityti tekstą. Teksto suvokimas tikrinamas klausimais: <i>Kiek metų Marijai? Kodėl ji nenori būti suaugusi? Kodėl senelis mano, kad Marija yra nemandagi? Kodėl Marija mano, kad senelis nemandagus? Koks yra senelio požiūris į kosmetiką? Kodėl jis negali padėti Marijai atlikti matematikos namų darbus? Kodėl Marija mano, kad senelis neturi jos kritikuoti? Kodėl senelio klausimai piktina Mariją? Ar Marija padeda savo seneliui būti laimingam?</i>	Tekstas ekrane arba teksto kopijos padalijamos (1 PRIEDAS)
Žaidimas vaidmenimis arba kryžminė diskusija	
Mokytojui siūlomi keli darbo variantai: 1. Mokiniai dirba poromis - naudodamiesi pagalbinėmis frazėmis inscenizuoja pokalbį. 2. Mokiniam pasiūloma pasirinkti Marijos arba senelio poziciją ir užpildyti kryžminės diskusijos lentelę. Galima remtis mokytojo paruoštomis pagalbinėmis frazėmis.	Pagalbinės frazės ekrane (2 PRIEDAS) Kryžminė diskusija (žr. „Metodų aprašymuose“ Nr. 38)

Apibendrinimas	
<p>Mokiniai išsako savo nuomonę diskutuodami. Mokytojas – moderatorius.</p> <p><i>Kaip Marija ir jos senelis galėtų tapti laimingi?</i></p> <p><i>Kodėl seneliai, tėvai ir paaugliai turi skirtingą nuomonę apie rūbus, muziką ir kt.</i></p> <p><i>Teisingi /neteisingi sakiniai (atsakymą pagrįskite):</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>Seni žmonės nieko nežino ir nesupranta.</i> - <i>Seniems žmonėms dabar lengviau gyventi negu praeityje.</i> - <i>Seneliai lepina anūkus.</i> - <i>Trijų kartų žmonės negali gyventi po vienu stogu.</i> 	

Refleksija:

Mokiniam pasiūlomas **orų prognozės** pratimas (žr. „Metodų aprašymuose“ Nr. 52).

1 PRIEDAS

Marijos rašinys

Tikiuosi niekada netapsiu seneliu. Mano senelis gyvena su mumis ir daro mano gyvenimą nelaimingą. Kai buvau maža, jis buvo geras ir linksmas. Dabar senelis visada skundžiasi ir viską kritikuoja. Negaliu pertraukti, kai jis kalba. Jis, o ne aš, yra nemandagus. Seneliui nepatinka, kaip aš rengiuosi. Dažnai jis priekaištauja: „Geros merginos šitaip nesirengia. Tau nereikia jokios kosmetikos. Natūralus grožis yra geriausias“. Kartais senelis kišasi į mano namų darbus.: „Kai aš buvau jaunas, mes darydavom matematiką kitaip“. Jis yra senas ir nieko nežino, nesupranta. Seneliui nepatinka mano draugai ir mano mėgstama muzika: „Tu labai triukšminga. Negaliu miegoti“.

Kai senelis nesiskundžia ir nekritikuoja, jis labai daug klausinėja. Jam reikia viską žinoti: „Kur tu eini? Kur buvai? Kodėl nepadedi mamai?“ Jis mano, kad man šešeri metai, o ne šešiolika. Kodėl aš negaliu daryti tai, ko noriu? Štai toks yra mano gyvenimas.

2 PRIEDAS

Pagalbinės frazės

Marijos nuomonė	Senelio nuomonė
<ul style="list-style-type: none"> - Senelis daro mano gyvenimą nelaimingą; anksčiau - linksmas, dabar - nuolat skundžiasi, kritiškas. - Negaliu pertraukti - jis nemandagus: nepatinka mano rūbai, kosmetika. - Kiša nosį į matematikos užduotis - per senas suprasti, bet kritikuoja. - Nepatinka mano draugai, muzika - per daug triukšmo. - Užduoda per daug klausimų - tai mano gyvenimas. 	<ul style="list-style-type: none"> - Gyvenu su sūnumi ir jo šeima; Marija būdavo rami, mandagi, o dabar neklauso. - Anūkė dėvi baisius rūbus, naudoja labai daug kosmetikos - negražu, nenatūralu. - Bandau padėti ruošti namų darbus - matematika dabar kitokia. - Bandau pamėgti jos muziką, draugus - triukšmingi, neleidžia užmigti. - Nepadedą motinai; išeina nepasakiusi kur; nemandagi mergina, egoistė.

Proceso drama**Autorė** Audra Lenkauskienė (Klaipėdos „Ažuolyno“ gimnazija)**Tikslinė grupė** 9-12 klasės**Ugdomos kompetencijos**

MOKYMOŠI MOKYTIS		INICIATYVUMO, KŪRYBINGUMO	
KOMUNIKAVIMO		ASMENINĖ	
PAŽINIMO		KULTŪRINĖ	
SOCIALINĖ PILIETINĖ			

Uždavinys

(numato klasės vadovas)

Priemonės

Informacija apie pyktį, agresiją (1 PRIEDAS)
 Teorinė medžiaga apie proceso dramos metodą (2 PRIEDAS)
 Proceso dramos scenarijus mokytojui (3 PRIEDAS)

Rekomendacijos

Rekomenduojamos dvi klasės valandėlės
 Nebūtinai visi proceso dramos etapai turi būti atlikti, galima pasirinkti.
 Paruošta pagal proceso dramą „Linija“ (vadovai R. Menkevičienė, R. A. Medeišienė, J. Kanapinskaitė, S. Savickienė).

Eiga**I klasės valandėlė - pasiruošimas proceso dramai**

Etapai/ veiklos aprašymas	Pastabos
Supažindinimas su veikla	
Trumpa auklėtojo kalba: <i>Šiandien auklėjamosios valandėlės tema - pykčio, smurto, agresijos jausmai ir jų prevencija. Tai pirmoji šio ciklo klasės valandėlė. Visi mes esame patyrę, susidūrę vienokiu ar kitokiu būdu su šiais jausmais. Kitą susitikimą mes šiuos jausmus pabandysime išsiaiškinti, patys išgyventi per proceso dramą.</i>	
Blic turnyras	
Mokytojas sako po žodį: <i>pyktis, smurtas, agresija</i> . Mokiniai papasakoja, kokį vaizdinį pirmiausia pamato, su kuo asocijuojasi šis žodis, koks veiksmas geriausiai tai apibūdina, kokius veikėjus, atitinkančius šiuos jausmus, galėtų įvardinti iš knygų, filmų?	
Jausmų piešimas	
Mokiniam pasiūloma <i>pyktį, smurtą, agresiją</i> nupiešti intuityviai, nemažant, kaip jie gali atrodyti. Kokios spalvos šie jausmai? (Arba siūloma mokiniams šiuos jausmus išlankstyti iš popieriaus lapo.) Darbai parodomi klasei.	Klasėje ant suolų išdėlioti balti popieriaus lapai, įvairių spalvų pieštukai, flomasteriai.

Trumpa paskaita	
Mokytojas trumpai papasakoja, ką psichologai kalba apie pyktį, smurtą, agresiją.	Teorinė medžiaga (1 PRIEDAS)
Situacijų kūrimas	
<p>Mokytojas kartu su mokiniais sukuria situacijos dalyvių, aplinkybių sąrašą:</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>Pyktis (smurtas, agresija) tarp draugų; tarp šeimos narių; tarp mokinių ir mokytojų; tarp nepažįstamų; tarp žmonių ir gyvūnų...</i> - <i>Pyktis mokykloje, gatvėje, namuose...</i> - <i>Pykčio ir laiko santykis (ar tik tamsiu paros metu kyla konfliktai).</i> <p>Mokiniais pasiūloma papasakoti (aprašyti) situaciją iš čia išvardytų grupių, su kuria jie buvo susidūrę. <i>Kas išprovokavo tokį jų ar „nedraugo“ elgesį? Kaip taikiai galima buvo išspręsti konfliktinę situaciją?</i></p>	<p>Prieš pasakojant situacijas, atsiklausti, kurie mokiniai galėtų garsiai perskaityti, pasidalinti savo konfliktine situacija nesijausdami įskaudinti prisiminimų, neišduodami savęs.</p>
Pristatytų situacijų apibendrinimas	
<p>Mokiniai savo samprotavimais pratęsia, papildo galimus pykčio, smurto, agresijos sutramdymo būdus:</p> <p><i>suskaičiuoti iki dešimties, giliai kvėpuojant;</i> <i>nusišypsoti ir nueiti;</i> <i>į pyktį neatsakyti tuo pačiu tonu;</i> <i>vengti konfliktinių situacijų...</i></p>	<p>Galima stebėti parinktų filmų ištraukas ir svarstyti apie siūlomus pykčio sutramdymo būdus.</p>

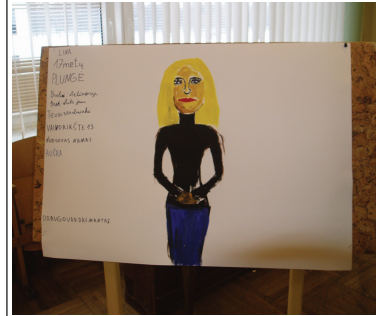
II klasės valandėlė - proceso drama

Pasiruošimas. Akcija	
<p>Scenoje juoda-balta draperijos (per galinę scenos uždangą permostos), per jų centrą eina raudona linija - kelias, kuris nusitęsia per žiūrovų erdvę. Pradžioje linija eina tiesiai, o vėliau - „žaibo“ posūkiomis, kampais. Ant scenos stovi raudona - „karštoji“ kėdė, ant jos - languotas šalikas. Salėje stovi stendas, ant kurio prikabinoti 4 balti popieriaus lapai (3A formatu), padėti žymekliai. Skamba rimta, susimąstyti verčianti muzika. Auklėtojas skelbia temą: <i>Pykčio, smurto, agresijos prevencija per proceso dramą</i>. Trumpai paaiškina, kas yra proceso drama. Susitaria dėl pagrindinių reikalavimų.</p>	 <p>Teorija apie proceso dramą (2 PRIEDAS)</p>
„Sceninių rūbų“ kūrimas	
<p>Mokiniais išdalinami lapeliai. Vaikai kuria sentencijas klasės valandėlės tema, jas užrašo ant lapelių ir šiuos prisisega. Visi dalyviai praeina ištiesta raudoną liniją (ji simbolizuoja berniuko gyvenimo kelią). Mokiniai atsisėda salėje ant žemės puslankiu. Auklėtojas paskutinis praeina „kelį“ ir skelbia išėjties situaciją - informaciją, kurią mes žinome apie berniuką. (Auklėtojo žodžiai 3 PRIEDE)</p>	 <p>Mokiniai su sentencijomis</p>

Berniuko ir jo tėvų portreto kūrimas

Mokytojui klausinėjant sukuriamas berniuko išorinis portretas, o vėliau ir jo biografija. Remiantis mokinių pasiūlymais, ant stendo kabančiame lape nupiešiamas berniuko portretas, užrašomi pagrindiniai jo biografijos faktai.

Tokiu pačiu būdu sukuriami berniuko tėvų portretai, biografijos. (Auklėtojo žodžiai 3 PRIEDE)

Mamos portretas

Berniuko gyvenamojo kambario kūrimas

Auklėtiniai tampa kokiu nors daiktu (pvz., baldu) berniuko kambaryje. Mokytojui klausinėjant apibūdina tą daiktą ir sukuria istoriją, kaip tas daiktas atsidūrė berniuko kambaryje.

(Auklėtojo žodžiai 3 PRIEDE)

Berniuko kambarys

Berniuko vaikystės nuotrauka - laiminga akimirka

Auklėtiniai padalijami į dvi grupes. Kiekviena grupė sukuria berniuko vaikystės laimingos akimirkos nuotrauką. Užimdami atitinkamą poziciją, paaiškina, kas jie, kur stovi ir kodėl (situaciją, kurioje užfiksuota akimirka). Berniukas nuotraukoje turi būti su languotu šaliku. Kol viena grupė „stoja“ į kadra, kita grupė būna nosisukusi, atsisuka tik vadovui pliaukštelėjus delnais (taip išgaunamas fotografavimo efektas). Vėliau grupės keičiasi ir tuo pačiu būdu kuriama kita nuotrauka. Kiekviena grupė pakomentuoja savo darbą. (Auklėtojo žodžiai 3 PRIEDE)

Vaikystės nuotrauka

Etiudas - įvykis, paskatinęs smurtauti

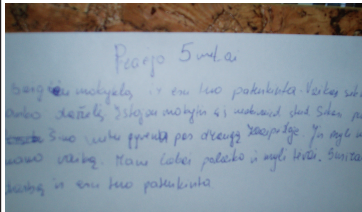

Tose pačiose grupėse auklėtiniai sugalvoja etiudą (trumpą vaidinimą) - įvykį, paskatinusį smurtauti. Vaidinime vėl turi būti berniukas languotu šaliku.

Po vaidinimų išrenkami iš etiudų savanoriai, kurie sėdasi ant karštosios kėdės, jiems, kaip personažams, užduodami klausimai, susiję su vaidinta situacija.

(Auklėtojo žodžiai 3 PRIEDE)

Ant karštosios kėdės

<p align="center">Nuomonių tunelis</p>	
<p>Auklėtiniai atsitiktine tvarka sustoja į 2 linijas per salę (klasę), padaro tarsi tunelį. Juo eina berniukas. I-oje linijoje stovintieji turi atkalbinėti berniuką nuo prisipažinimo, raginti nesikeisti. II-oje linijoje stovintieji turi įkalbėti berniuką prisipažinti ir keistis. Abi grupės turi susigalvoti frazes, kuriomis bandys paveikti einantįjį tuneliu. Tekstą reikia kartoti nuolat.</p> <p>Vėliau tuo pačiu tuneliu pereina kiekvienas dalyvis, o išėjęs iš tunelio sąmoningai pasirenka, į kurią liniją stosis, atsižvelgdamas, kurios pusės įkalbinėjimai jį labiausiai paveikė.</p> <p>Tuneliu einama užsimerkus, psichologinis spaudimas daromas žodžiais - liesti negalima.</p>	 <p align="center">Nuomonių tunelis</p>
<p align="center">Berniuko dienoraštis po 5-10 metų</p>	
<p>Dirbdami tose pačiose grupėse, mokiniai įsivaizduoja berniuką po 5-10 metų ir sukuria jo vardu dienoraštį. Ką jis jame rašo? Kaip nagrinėtas įvykis pakeitė jo gyvenimą?</p> <p>Sukurti dienoraščiai garsiai perskaitomi, pakabinami stende, šalia portretų.</p> <p>(Auklėtojo žodžiai 3 PRIEDE)</p>	 <p align="center">Berniuko dienoraštis</p>
<p align="center">Gyvas barometras</p>	
<p>Mokiniamis skiriama užduotis apsispręsti, kas kaltas dėl įvykių, kurie nulėmė berniuko gyvenimą? Tie, kurie mano, kad tėtis, stoja prie tėčio nuotraukos į vieną liniją; tie, kurie mano, kad mama, stoja prie mamos nuotraukos į vieną liniją, manantieji, kad pats berniukas kaltas - prie jo nuotraukos; jei yra tokių, kurie įvardija kitas aplinkybes, stoja į liniją prie tuščios stendo vietos.</p> <p>Išdalijami popieriaus lapai.</p> <p>Vienoje lapo pusėje mokiniai užrašo jausmus, kuriais galėtų pasidalinti su draugais, tėvais, pažįstamaisiais. Kitoje lapo pusėje užrašo jausmus, kurie slepia, yra slepiami giliai širdy, niekam neišsakomi.</p> <p>Prašytus lapus mokiniai susuka į piltuvėlius.</p> <p>Mokytojas pakomentuoja. Lapai sudedami į geležinį indą ir sudeginami.</p>	 <p align="center">Sudeginami sudėtingi jausmai</p> <p align="center">Auklėtojo žodžiai (3 PRIEDAS)</p>

Refleksija

Mokiniamis užduodami klausimai.:

Ką Jūs pajutote projekto metu?

Kaip jaučiatės, ką išgyvenate?

Ką dabar galvojate?

Vieno sakinio atsakymai užrašomi ant stende kabančio tuščio balto lapo.

1 PRIEDAS

Informacija apie pyktį, agresiją

Pyktis – emocija, kylanti, kai kliudoma patenkinti svarbų poreikį, norą. Pyktį gali sukelti išgyvenimai: grėsmė, konfliktas, neteisybė, pažeminimas, išdavystė ir kt. Pyktis yra aktyvi emocija, o liūdesys ir nusivylimas - pasyvios emocijos. Pykčio rūšys:

- pyktis, kylantis iš savigynos poreikio, pasireiškiantis tada, kai asmuo yra kankinamas ar pakliuęs į spąstus;
- pyktis - reakcija į kitų tyčia sukeltą žalą ar neteisingą elgesį;
- susierzinimas, grubumas, niūrumas, kuris labiau siejamas su asmens charakteriu nei suvokimu.

Šiuolaikiniai psichologai pyktį laiko pagrindine, natūralia ir netgi brandžia emocija, patirama visų žmonių. Pyktis gali padėti rasti situacijos sprendimą. Tačiau nevaldomas jis gali pakenkti asmens gerovei tiek psichologiniu, tiek socialiniu aspektu.

Agresija - priešiškas elgesys, kuriam būdingas išūlumas ar net jėgos naudojimas. Agresija dažnai aiškinama psichologinėmis priežastimis, alkoholio, narkotinių medžiagų poveikiu. Atsižvelgiant į individo elgesį konflikto metu, skiriamos trys agresijos rūšys.

- Gynybinė: vaikas ginasi nuo išorinio pasaulio, kuris, jo akimis, pavojingas.
- Griaunamoji: atsirandanti dėl savarankiškumo stokos vaikystėje, kai vaikas absoliučiai nieko pats negali spręsti, vertinti, rinktis ir pan.
- Demonstracinė: vaikas nori atkreipti į save dėmesį.

2 PRIEDAS

Teorinė medžiaga apie proceso dramos metodą

Tradiciniame teatre režisierius, aktoriai ir scenografai pateikia žiūrovams iš anksto parengtus vaidmenis, veiksmo vietą, laiką, net požiūrį į įvykius, o *proceso dramoje* dalyviai kartu su auklėtoja (specialistais) čia pat, veiksmo metu, susikuria jiems aktualius, dabartyje svarbius vaidmenis.

Proceso drama yra vienas iš teatro žanrų, kur pagrindinis vaidmuo tenka dalyviams: jie tampa pagrindiniais dramos plėtojais, pagrindiniais veikėjais. Dalyvių tikslas - vaidinant atrasti tam tikro reiškinio ir svarbaus jų gyvenimo įvykio ryšį.

Proceso drama - tai įtaigus būdas kalbėti apie jausmus, jų prigimtį. Svarbu suvokti, kad tai, ką sako kiti, gali būti tik stimulus, bet ne priežastis mūsų jausmams rasti. Mūsų jausmai atsiranda nuo reakcijos į kitų pasakytus žodžius, taip pat nuo mūsų norų ir lūkesčių tuo metu. Prisiimdami atsakomybę už save, savo elgesį, patys pasirenkame, įgyvendinsime savo svajones, susidarysime galimybes ar lauksime, kol už mus tai padarys kiti.

Proceso dramoje kalbama apie dalyviams aktualius dalykus, parodoma, kokie jie svarbūs, dažni mūsų gyvenime, kalbama apie jausmus, apie priimamus sprendimus, apie pasitikėjimą savimi, atsakomybę už savo veiksmus.

3 PRIEDAS

Proceso dramos scenarijus auklėtojui

PROCESO DRAMA „BERNIUKAS LANGUOTU ŠALIKU“

Ižanga

Šiandien, klasės valandėlės metu, norėčiau pristatyti Jums proceso dramą. Tai problemos sprendimas, pasitelkiant vaidinimą. O kalbėsime apie pyktį, smurtą, agresiją.

(Auklėtojas paaiškina proceso dramos principus. Žt. 2 PRIEDE)

„Scenos rūbų“ kūrimas

Klasės valandėlei mes turime pasiruošti „sceninius rūbus“: pasiimkite spalvotą lapelį, ant jo užsirašykite sukurtą mintį, sentenciją, šūkį. Atminkite, kad valandėlės tema - pykčio, smurto, agresijos prevencija, todėl toli nepabėkite nuo temos. Bet tai nereiškia, kad Jūs būtinai turite pavartoti šiuos žodžius. (Pavyzdžiui: „Išeitis visada yra“, „Be draugų negerai“, „Ateitis mūsų rankose“, „Žmogus be draugų - tik pusė žmogaus“, „Žmogus žmogui - bičiulis“, „Ne tas stiprus, kieno smūgis galingas“.) Sugulvotą mintį, užrašytą ant išdalintų lapelių, prisisekite ant švarkų atlapų.

Suėjimas į sceną

Kviečiu visus užlipti į sceną ir tarsi pereiti berniuko, kurio istoriją kursime, gyvenimo keliu - raudonąja juosta. O tada atsisėskite salėje ant žemės puslankiu.

Šiandien Jums pristatysiu proceso dramą „Berniukas languotu šaliku“ ir visi tapsime to berniuko gyvenimo modeliuotojais. Tik nuo Jūsų priklausys berniuko, kurio gyvenimo istoriją kursime, likimas.

Apie berniuką mes žinome tik tiek, kad pertraukos metu kieme (koridoriuje) jis sumušė bendraklasį. Šis neteko sąmonės ir buvo išvežtas į ligoninę. Įvykio liudininkų nėra. Dabar berniukas stovi ligoninėje, priešais palatą, kurioje guli jo sužalotas bendraklasis... Ar Berniukas prisipažins sumušęs draugą? Ar atsiprašys jo? Ar suvoks padaręs nusikaltimą, padarys išvadas, pasikeis?

Berniuko portreto kūrimas

Kadangi apie berniuką mes žinome tik tiek, kiek pasakyta, toliau turime sukurti jo gyvenimo istoriją. Pradėkime nuo išorinio portreto, vėliau sukursime berniuko biografiją. Koks vardas? Kiek jam metų? Kaip atrodo? Kur gimė? Ar turi seserų, brolių? Kaip augo? Kokie santykiai su tėvais ir t.t. Visi faktai turi būti tikroviški, realūs, tarsi berniukas gyventų šalia mūsų, tarsi mes jį pažinotume.

(Piešiamas portretas pagal vaikų komentarus.)

Mergaitės tėvų portretų kūrimas

Berniuko „X“ (auklėtojas pasako berniukui išrinktą vardą) portretą, gyvenimo istoriją jau turime. Jis iš nežinomo veikėjo mums tapo gyvu žmogumi, su savo vardu, biografija.

Dabar reikia sukurti berniuko tėvus. Pradėkime nuo mamos. Kiek jai metų? Koks vardas? Kokia išvaizda? Profesija? Ar pirmoji santuoka? Kokie šeimoje santykiai? Ar kartu gyvena? Kokiame name? Ir t.t.

(Vaikai atsakinėja į auklėtojo pateiktus klausimus, daugumos nuomone, priimamas vienas ar kitas sprendimas. Ant stendo kabančiame kitame lape nupiešiamas mamos portretas, užrašomi pagrindiniai faktai. Tada tuo pačiu būdu kuriamas tėvo portretas.)

Berniuko kambarys

Mes jau žinome berniuko ir jo tėvų biografijas. Žinome, kad ... (auklėtojas akcentuoja mokinių sukurtus pagrindinius faktus apie tėvus).

Dabar mums teks sukurti berniuko namus. Kokiame kambaryje gyvena berniukas? Kokie daiktai jame yra? Kur stovi? Suvokite daikto, esančio jo kambaryje, istoriją ir tapkite tuo daiktu (suvaidinkite). Vėliau Jūs tą daiktą galėsite panaudoti darydami nuotraukas, vaidindami etiudą. Koks esate daiktas? Senas, naujas? Kokios spalvos? Kaip daiktas atsirado berniuko kambaryje?

(Kai vaikai „apstato“ kambarį, auklėtojas toliau klausinėja, kokia daikto istorija, o mokiniai pasakoja monologą. Pavyzdžiui: „Esu rudas meškiukas, kurį mylima močiutė padovanojo per mano penktąjį gimtadienį. Berniukas mane labai mylėjo, ne vieną kartą verkė apkabinęs mane, guosdavosi, kad jo nemyli, skriaudžia“.)

Laimingos vaikystės nuotrauka

Turime „gyvus“ veikėjus, jų biografijas, berniuko kambarį su daiktų istorijom. Dabar sukursime berniuko laimingos vaikystės nuotrauką. Pasidalinkime į dvi grupes. O kiekviena grupė išsirinkite berniuką ir užriškite šaliką. Jums reikia sugalvoti laimingą akimirką iš jo gyvenimo tarpsnio.

Sustokite į sustabdytą kadrą atitinkamoje vietoje, atsižvelgdami, kas jūs esate: medis, žmogus, žaislas. Apgalvokite, kokioje vietoje ir kada, kokia proga fotografuojama.

Etiudas - įvykis, paskatinęs smurtauti

Dabar, pasilikę tose pačiose grupėse, sugalvokite etiudą - įvykį, paskatinusį smurtauti. (Etiudas - tai trumpas vaidinimas, kuriame kažkas atsitinka.) Vaidinime turi būti berniukas languotu šaliku. Kur tai įvyko? Kokios buvo aplinkybės? Kas pastūmėjo (pvz., nuolatinės patyčios, nesantaika)? Kur paguodos ieškojo?

(Kiekviena grupė suvaidina etiudą.)

Salėje sėdintys mokiniai, ką norėtumėt pasodinti ant karštosios kėdės ir pakalbinti? Atminkite, kad sėdintysis ant karštosios kėdės turi atsakinėti personažo vardu (ne savo), klausimai irgi užduodami kaip personažui, o ne asmeniškai. (Pvz.: „Kodėl tu, „Y“, tyčiojaisi iš berniuko? Kodėl tu nepadėjai jam, kai jis kreipėsi į tave užtarimo?“) Klausimai turi kilti iš etiudo siužeto. Ant karštosios kėdės gali sėsti bet kuris etiudo veikėjas.

Nuomonių tunelis

Apie berniuką „X“ mes jau žinome daug. Palietėme ne vieną jo gyvenimo problemą. Lieka berniuko atsakomybės problema - prisipažins tyčia sumušęs draugą ar ne? (Juk niekas nematė muštynių - liudytojų nėra.) Pasikeis berniuko charakteris, prisipažins, nebesmurtaus? Sustokime atsitiktine tvarka į 2 linijas per salę. Jums reikia padaryti tarsi tunelį. Tuneliu praeis berniukas, tuo pačiu būdu pereisite visi.

(Mokiniai sustoja į linijas)

I-oji linija kol kas esate už tai, kad berniukas neprisipažintų nusikaltęs, nepasikeistų.

II-oji - kad pasikeistų, prisipažintų. Abi grupės susigalvokite sakinių, frazių, kuriomis bandysite paveikti einantįjį tuneliu, kad priimtų Jūsų siūlomą poziciją. (Pvz.: „Neprisipažink, būk kietas“, „Tave išveš į koloniją“, „Prisipažink, tave sąžinė užgrauš!“)

(Berniukas pereina tunelį ir atsistoja į tą liniją, kuri jį įtikino.)

O dabar visi po vieną eisite tuneliu ir išmėginsite abiejų pusių įkalbinėjimus. Perėję atsistokite į tą liniją, kurios poziciją apsisprendėte palaikyti. Visi kiti stovėdami tunelyje nuolat kartokite tekstą, kol eis užsimerkę dalyviai. Tik jų nelieskite. Paveikti galite tik žodžiais. Taip jūs visi patirsite, ką jaučia žmogus, kuris yra nusikaltęs ir kuriam reikia priimti sprendimą.

(Visiems mokiniams praėjus tuneliu, auklėtojas suskaičiuoja, kiek kurioje pusėje atsistojo vaikų.)

Už berniuko „X“ prisipažinimą, pasikeitimą buvo dalyvių, už neprisipažinimą - dalyvių.

Berniuko dienoraštis po 5-10 metų

Po šito įvykio praėjo 5 metai. Mes skaitome berniuko dienoraštį. Ką jis jame rašo? Kur link jo gyvenimas pakrypo, kas jam nutiko, kaip laikosi? Kaip šis įvykis pakeitė jo gyvenimą? Remkitės berniuko istorija, kurią sukūrėte.

Vėl dirbsime tose pačiose grupėse: dvi berniuko istorijos, dvi išpažintys. Užrašymui turime 7 minutes.

(Grupės perskaito dienoraščius. Jie pakabinami stende.)

Gyvas barometras

Mums lieka pamąstyti - kas, Jūsų nuomone, kaltas dėl įvykių berniuko gyvenime? Kalbėti nereikės, Jūs tiesiog sustosite į gyvą barometrą. Jei manote, kad kaltas pats berniukas - stojate ties berniuko portretu (į liniją). Jei mama, tėtis - prie jų, jei kitos aplinkybės - į kitą liniją.

(Jei klasės valandėlėje dalyvauja psichologas, jis pakomentuoja smurto, pykčio priežastis. Jei jo nėra - pats auklėtojas pabrėžia, kad vaikas negimsta smurtautoju, dažnai tai atsitinka dėl nesutarimų šeimoje, draugų patyčių, noro pasirodyti, jausmų nevaldymo, neturėjimo kam pasiguosti, baimės ir t.t.)

Jūs gavote po baltą popieriaus lapą. Tai, ką užrašysite, nereikės skaityti. Vienoje lapo pusėje užrašykite jausmus, kuriais galėtumėte pasidalinti su draugais, tėvais, pažįstamais. Kitoje lapo pusėje - jausmai, kurie slegia Jus, bet niekam neišsakote.

(Užrašomi jausmai.)

O dabar susukite savo lapą į piltuvėlį. Vidinėje pusėje turi būti jausmai, kurių nenorite rodyti. Atminkite, jog jei vidinėje pusėje piltuvėlio (Jūsų viduje) susikaupė daug emocijų, jausmų, jie gali vienąkart sprogti, prasiveržti smurtu, patyčiom, nepasitikėjimu. Būkite atsargūs. Mokėkime užbėgti sprogimui už akių. O aplinkiniai, būkime dėmesingi vieni kitiems. Savo piltuvėlio vidinę pusę (savo negatyvius jausmus) reikia būtinai išpilti: tiesiog miške išrėkti savo skausmą, dienoraščiui patikėti savo paslaptis, draugui, tėvams, psichologams išpasakoti, išpiešti, iššokti... Tik nepasilikite su savo skausmu vieni. Patikėkite, išeitis visada yra.

O dabar tiesiog tuos jausmus sudeginkime.

(Lapai sudedami į metalinį indą ir sudeginami prie vaikų.)

Refleksija

Štai taip baigėsi proceso drama „Berniukas languotu šaliku“. Ačiū už buvimą kartu, už problemos sprendimą. Išeidami užrašykite ant stende kabančio tuščio balto lapo po vieną sakinį, ką Jūs pajutote dramos metu, kaip jaučiatės, ką išgyvenote, ką dabar galvojate. Arba tiesiog gal norite kažką pasakyti.

Gero ir tiesaus Jums kelio.

(Skamba muzika.)

Tolerancijos ribos

Autorė Živilė Meškėlienė (Vilniaus Martyno Mažvydo progimnazija)

Tikslinė grupė 9-12 klasės

Ugdomos kompetencijos

MOKYMOŠI MOKYTIS		INICIATYVUMO, KŪRYBINGUMO	
KOMUNIKAVIMO		ASMENINĖ	
PAŽINIMO		KULTŪRINĖ	
SOCIALINĖ PILIETINĖ			

Uždavinys Žaisdami imitacinį žaidimą mokiniai išmėgins bendravimo įgūdžius ir įvertins asmenines tolerancijos ribas: ką man sunku toleruoti, kodėl.

Priemonės Piešinys tolerancijos tema (1 PRIEDAS)
Laikrodžio metodo schema (2 PRIEDAS)
Kompromiso instrukcija (3 PRIEDAS)
Vaidmenų kortelės (4 PRIEDAS)

Rekomendacijos Tinka aktyviai, mėgstančiai vaidinti klasei.

Eiga

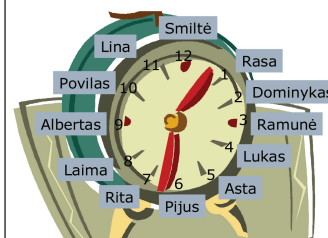
Etapai/ veiklos aprašymas	Pastabos
Sužadinimas	
Parodomas tolerancijos paveikslukas. <i>Kokia piešinio tema?</i> <i>Kokie klausimai kyla stebint piešinį?</i> <i>Kokius atsakymus siūlo meninis vaizdas?</i> <i>Apie ką kalbėsime per klasės valandėlę?</i>	Paveikslukas (1 PRIEDAS)
Imitacinis žaidimas „Dalinuosi kambariu“	
1. Mokiniai skiriami į 3 grupes. Pirmoje – mėgstantieji priimti sprendimus, antroje – mėgstantieji vaidinti, trečioje - mėgstantieji stebėti ir vertinti. 2. Laikrodžio metodu pirmos ir antros grupių atstovai pasidalina susitikimo valandas. (Ant laikrodžio ciferblato gali būti užrašomi tik priešingos grupės atstovų vardai, kad per pasimatymus susitiktų pirmos ir antros grupės atstovai.) 3. Kai visi mokiniai žino, kurią valandą su kuriuo klasės draugu susitinka, abiem grupėms išdalijamos instrukcijos. <u>1 grupei:</u> <i>Per vasaros atostogas tėvai išleido į pajūrį. Gavote labai gerą dviejų kambarių butą. Tačiau nuomos kaina jums per didelė, todėl reikia susirasti dar vieną nuomininką. Jūs turėsite per tris susitikimus išsirinkti tinkamą kandidatą. Svarbu pokalbių metu siekti kompromiso, argumentuotai pagrįsti savo sprendimą (ypač jei nuomininko nenorite), nežeminant pašnekovo, nepažeidžiant jo teisių, nediskriminuojant. (Išdalintoms kompromiso taisyklėms.)</i>	Laikrodžio metodas (žr. „Metodų aprašymuose“ Nr. 29) Laikrodžio schema vardams įrašyti (2 PRIEDAS) Imitaciniam žaidimui mokytojas gali parinkti kitą situaciją, pritaikytą mokinių amžiui, poreikiams. Kompromiso taisyklės (3 PRIEDAS)

2 grupei: Atvykę į pajūrį, ieškote, kur laikinai apsistoti. Sužinote, kad yra 3 galimybės gauti gerą kambarį už patrauklią kainą. Jūs turėsite tris susitikimus, per kuriuos reikia įtikinti kambarių nuomotojus, jog esate tinkamas nuomininkas. Bet esate suvaržytas savo vaidmens ir turite atvirai jį demonstruoti. (Išdalunami vaidmenys).

4. Padalijamos 1 grupei kompromiso taisyklės, o 2 grupei - vaidmenų kortelės. Skiriamos kelios minutės apmąstyti savo vaidmenį. Trečios grupės stebėtojai pasirenka po vieną buto savininką (pirmos grupės asmenį). Jiems reikės stebėti tris susitikimus ir užsirašyti, kaip sekėsi porai bendrauti.

5. Mokytojas skelbia valandą. Pirmos grupės mokiniai „nuomotojai“ pagal savo laikrodžio užrašus susitinka su antros grupės mokiniais „nuomininkais“. Vyksta derybos: nuomininkas neslėpdamas turi paaiškinti savo vaidmenį ir gauti kambarį. Derybas stebi trečios grupės stebėtojai ir užsirašo svarbiausius dalykus. Po trijų minučių mokytojas skelbia kitą valandą. Suformuojamos naujos poros. Taip kartojama 3 kartus - pabendraujama 3 porose.

Vaidmenų kortelės
(4 PRIEDAS)

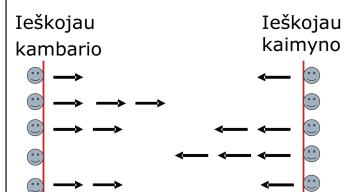

Pokalbių vertinimas žingsniais

I grupė (nuomotojai) ir II grupė (nuomininkai) sustoja į dvi eiles vieni prieš kitus. Mokytojas paaiškina, kad dabar pokalbiai bus vertinami ir tai darysime ne balsu, o žingsniais. Jei į klausimą gali atsakyti teigiamai, žengi žingsnį į priekį.

- Ar pasiekėte savo rezultatą (gavote kambarį/radote nuomininką)?
- Ar pokalbio metu buvote gerbiamas? (Nesvarbu, ar susitarėte dėl kambario nuomos.)
- Ar išgirdote/pasakėte bent vieną svarų, nežeminantį argumentą, kodėl kambarys neišnuomojamas?
- Ar buvo bent vienu pokalbiu pasiektas kompromisas (kambarys neišnuomotas, bet susitarta dėl kitokio abipusio sprendimo)?
- Ar šio žaidimo metu pajutote, kokį socialinį vaidmenį jums sunku toleruoti?

Kaskart klausimą įvertinus žingsniais, mokytojas pasirenka stebėtojus pakomentuoti įvertinimą, pvz.: *Kokie argumentai buvo išsakyti Jono (jis žengė į priekį) ir kuo jie pagrįsti: faktais, protu, emocijomis? Kodėl pavyko susitarti? Kodėl nepavyko gauti kambario ar nuomininko? Kokį vaidmenį sunku buvo toleruoti? Kodėl? Kiekvienas stebėtojas bent sakiniu pakomentuoja įdomiausias pokalbių akimirkas.*

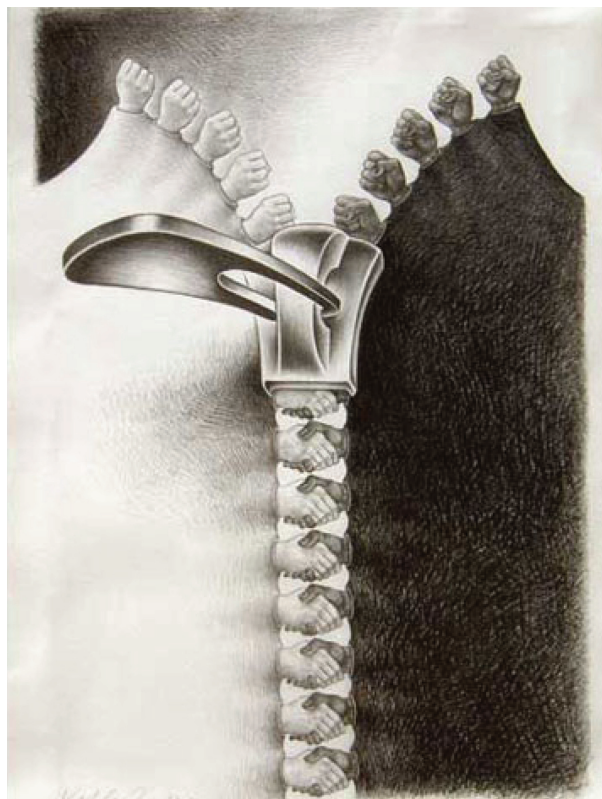
Refleksija

Mokiniais pasiūloma pasirinkti diskriminuojamo žmogaus konkretų vaidmenį (gali būti valandėlės žaidimo vaidmuo arba iš kasdienybės pažįstamas/ižymus asmuo, arba filmo/knygos personažas). Kokį 6 žodžių sakinių apie šią klasės valandėlę pasakytų pasirinktas žmogus? (Gali būti valandėlės vertinimas, kilusi idėja, pamąstymas valandėlės tema, palinkėjimas, padėka, prašymas, pasiūlymas ir kt.)

Pvz., Aš esu Apie valandėlę noriu pasakyti:1.....23.....456

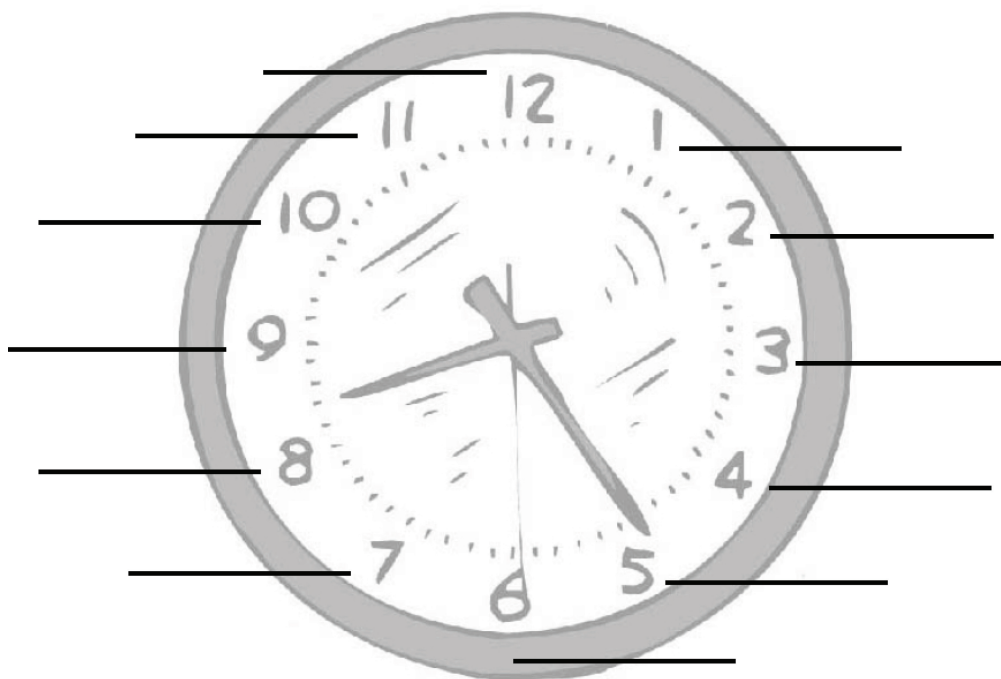
1 PRIEDAS

Piešinys tolerancijos tema

2 PRIEDAS

Laikrodžio schema

3 PRIEDAS

Kompromiso instrukcija I grupei

Kompromisas

- Kuo tiksliau apibūdinkite nuomonių prieštaras ir konflikto ypatybes. Prisiminkite, kad jums nepriimtinos vienos ar kitos idėjos, bet ne jas pareiškusieji žmonės.
- Pasitikrinkite, ar teisingai suprastas kitos pusės požiūris.
- Įvardinkite aspektus, dėl kurių galima susitarti, kuriais aspektais nuomonės griežtai skiriasi.
- Pateikite savo argumentus, parinkite atitinkamų pavyzdžių, paaiškinkite vieno ar kito proceso mechanizmą. Venkite abstrakčių teiginių ir deklaracijų.
- Įvertinkite kiekvienos nuostatos argumentų silpnąsias ir stipriąsias puses, aptarkite kiekvienos alternatyvos pasekmes.
- Suformuluokite kompromisinę nuostatą, grindžiamą esminiais argumentais ir tinkamai parinktais pavyzdžiais.

4 PRIEDAS

Imitacinio žaidimo 2 grupės vaidmenų aprašymai

Agresyvi senyvo amžiaus moteris, kurią ką tik apvogė gatvėje jaunuolis.
Ūkininkas iš kaimo, kuris kalba tarmiškai. Į pajūrį atsivežė pilną dėžę viščiukų, kuriuos žada parduoti per savaitę turguje.
Imigrantė, kalbanti nesuprantama kalba.
Mikčiojantis organizacijos „Už lygybę“ narys, atvykęs į konferenciją skaityti savo pranešimo.
Skustagalvis, pasipiktinęs, kad Lietuvoje vis daugėja kitos rasės imigrantų.
Vaikino palikta nepilnametė mama su kūdikiu.
Iš kalėjimo paleistas jaunuolis.
Romų šeima.
Homoseksualų pora.
Religinės mažumos narys, atvykęs į pajūrį padėti kitiems įtikėti.
Lietuvoje jau 20 metų gyvenantis rusų (arba lenkų) tautybės vyras, norintis, kad Lietuva būtų gražinta Rusijai (arba Lenkijai).

Дискуссия «Один - за всех, и все - за одного»

Autorė Alina Dubietienė (Vilniaus „Santaros“ vidurinė mokykla)

Tikslinė grupė 7 klasė

Ugdomos kompetencijos

MOKYMOSI MOKYTI		INICIATYVUMO, KŪRYBINGUMO	
KOMUNIKAVIMO		ASMENINĖ	
PAŽINIMO		KULTŪRINĖ	
SOCIALINĖ PILIETINĖ			

Uždavinys Работая в группах, анализируя поведение подростков в экстремальной ситуации (по рассказу Ольги Арс «Другое желание»), вы определите не менее 4-5 качеств толерантного человека, оцените степень своей толерантности и заполните лист самооценки работы в группе.

Priemonės 1 PRIEDAS - Рассказ Ольги Арс «Другое желание»

2 PPRIEDAS – «Волшебный магазин».

3 PPRIEDAS - Лист самооценки

Rekomendacijos Kūrinį siūloma perskaityti iki klasės valandėlės, bet ne visą tekstą (baigiant žodžiais „Ньямо, бежим, держись!“).

Eiga

Etapai/ veiklos aprašymas	Pastabos
Психологический настрой	
<p>Улыбнувшись, мы друг другу сказали: «Здравствуйте!» Что особого мы друг другу сказали? Ничего такого. Но на капельку солнца прибавилось в мире. На капельку счастья прибавилось в мире. На капельку радостней сделалась жизнь. Отчего? Давайте улыбнемся друг другу и начнем разговор о том, что волнует всех.</p> <p><i>Как бы вы ответили на вопрос:</i></p> <p>Чем отличаются друг от друга люди во всем мире?</p>	
Вспомним условия ведения диалога	
<p>1) нет неправильных мнений; 2) когда один говорит, другие слушают; 3) никто ни к кому не присоединяется.</p>	
Вспомним, что знаем о героях рассказа Ольги Арс	
<p>Какие же качества помогли мальчикам принять общее решение в сложной жизненной ситуации? Способны ли мы пойти на компромисс? Умеем ли мы слушать, быть терпимыми друг к другу, уважать чужое мнение?</p>	<p>Рассказ Ольги Арс «Другое желание» (1 PRIEDAS)</p>

Работа в группах	
<p><i>1 группа:</i> Расскажите о том, что произошло на берегу от имени Антона, от имени Робертаса, от имени Ньямо..</p> <p><i>2 группа:</i> Расскажите о том, что произошло на берегу от имени спасшихся бегством двоих троев, от имени троя, оставшегося лежать на берегу.</p> <p><i>3 и 4 группы:</i> Придумайте окончание рассказа. Напишите желание, общее для вашей группы и общее для всех, “К высшему благу всех”.</p> <p><i>5 группа:</i> По каким законам жили подростки? Благодаря каким человеческим качествам все закончилось благополучно? С кем из героев рассказа вы хотели бы дружить? Почему?</p>	
Выступление всех участников	
<p><i>Обобщение:</i> Что значит быть толерантным? А что нужно для того, чтобы класс был дружным?</p>	
«Волшебный магазин».	
<p>Для поиска ответа на этот вопрос мы отправились в «Волшебный магазин». Каждый ученик приобрел в «Волшебном магазине» одно качество толерантности, которое считает нужным воспитывать в себе, и написал его на ладошке, вырезанной из бумаги. Но взамен отдал написанное на кляксе, изображенной на бумажной ладошке, одно отрицательное качество, от которого он хочет избавиться.</p> <p>Заполнение листов самооценки (оценка моей толерантности).</p>	<p style="text-align: center;">«Волшебный магазин» 2 PRIEDAS</p> <p style="text-align: center;">Лист самооценки 3 PRIEDAS</p>
Учитель читает конец рассказа	
<p>Сравним свои варианты с авторским концом рассказа. В заключение: <i>Дети, взявшись за руки, произносят: «Один – за всех, и все – за одного!»</i></p>	<p style="text-align: center;">Конец рассказа 4 PRIEDAS</p>

Refleksija

Новым для меня было ...			
Самое яркое впечатление:			
Самым сложным оказалось...			
Я не совсем доволен работой, так как...			

1 PRIEDAS

Рассказ Ольги Арс «Другое желание»

Антон, Сашко и Ньямо уже долго сидели за компьютером. Мальчишки учились в межпланетной специализированной школе иностранных языков, жили неподалеку друг от друга и часто проводили время вместе. Они были не лучшими учениками, любили сидеть в Интернете, иногда упражнялись в языках: Антон и Сашко помогали Ньяму по русскому и по украинскому, а Ньямо учил их разговаривать, как разговаривают у него в Анголе. Как обычно, просидев больше положенного за компьютером, они забыли о времени, не заметили, как подступила усталость и их стало клонить в сон.

– Сашко, закрывай программу, – скомандовал Антон. Сашко хотел было еще потянуть время, но Антон, не дожидаясь щелчка мышью, быстро пробежался по клавиатуре, закрылось одно окно, второе... И вдруг, на экране мелькнул никому не известный, незарегистрированный сайт. Ньямо остановил Антона:

– Это еще что за штука? Давай посмотрим...

Мальчишки переглянулись, увидев необычный текст. Он был составлен из знаков различных алфавитов и на первый взгляд казался абракадаброй. Сон как рукой сняло. Ребята забыли о времени, усталости и принялись расшифровывать написанное: Волшебное место... на набережной... у дерева, разбитого молнией, исполнится любое человеческое желание... три условия: 1 – е – задуманное должно быть общим для всех, 2 – е – желание надо написать на песке, дождаться прилива, чтоб волна смыла написанное, 3 – е – все время мысленно повторять слова: “К высшему благу всех”. Неожиданно сайт исчез, и сколько мальчишки ни пытались, им не удалось вернуться и восстановить его.

– Ерунда какая-то, – сказал Сашко.

– Ерунда, не ерунда, а можно проверить, – возразил Антон.

– Я думаю, что это значит “К высшему благу всех”, – размышлял Ньямо.

– Это значит, – сказал Антон, – что любое твое желание не только для тебя, но и для всех должно быть во благо.

– А– а, – подхватил Сашко, – это чтоб твое сильное желание никому не принесло вреда. А то пожелаешь, чтоб тебя от двойки пронесло, а пронесет учителя, он в школу не придет, промучается бедный и ни за что из– за тебя пострадает.

– Ладно, я хочу проверить, – сказал Антон, – Кто со мной?

... Место им было хорошо знакомо, найти необычное дерево не составило труда. Желаний было много, но свое заветное, у каждого одно. Немного поспорив и хорошенько подумав, они сумели объединить свои заветные желания в одно. Решили, что желание надо написать трижды, каждый на своем родном языке. Стемнело. Развели костер и стали ждать прилива. Вдруг с той стороны, где уже зажглись городские огни, показалась небольшая группа таких же подростков, может чуть постарше, Ньямо почувствовал недоброе, но виду не подал. Сашко сидел как ни в чем ни бывало. Антон недовольно посмотрел в сторону приближающихся.

– Вон оно, дерево! – закричал один из них, и все прибавили шагу. Их было четверо. Одеты они были одинаково, словно в униформу. На голове у всех были одинаковые повязки. Антон, Сашко и Ньямо знали, кто носил такие повязки, под повязкой у них был слепой третий глаз. Из– за этого их дразнили слепыми троями.

– Валите отсюда, это наше место, и у нас мало времени – скоро будет прилив, – процедил сквозь зубы самый здоровый. Ребята молчали.

- Ну что, не ясно, – вслед за здоровяком поддакнул второй.
- Мы первые сюда пришли, – сказал Антон.
- И первыми уйдете, – подхватил верзила.
- Смотри, у них тут интернационал, – засмеялся его дружок, показывая на Ньяма.

И вдруг так его толкнул, что Ньямо не удержался на ногах и упал. Сашко не выдержал и бросился на помощь, сцепившись с обидчиком своего друга. Одни из троев бросился на Антона. Антон уложил его с одного удара, подскочил другой... Началась драка. В горячке никто не заметил, как было стерто и затоптано все написанное на песке. И вдруг кто-то закричал:

– Волна!

Все на мгновение остановились и оцепенели от ужаса: огромный вал, высоченной стеной, казалось до самого неба, надвигался на берег. Забыв обо всем, мальчишки бросились бежать. У каждого в голове была одна мысль: “Успеть!” И тут Сашко заметил, что среди них нет Ньяма.

– Антон, где Ньямо? – крикнул он, оглянувшись, они увидели отставшего Ньямо, хромящего на одну ногу, а чуть в стороне лежащего на песке одного из троев.

– Эй, вашему товарищу нужна помощь! – крикнул Антон самому сильному из троев. Но тот был уже так далеко, что даже не услышал. Зато его дружок оглянулся и, растерявшись, слегка замешкался: он был уже почти вне опасности, а спускаться к страшной воде было так глупо, и тогда он крикнул: – Это не моя вина, я его не бил.

Антон и Сашко, подхватившие Ньямо под руки, остановились и посмотрели на беспомощно стонавшего троя.

– Оставим его, он не такой, как мы. Он один из них, – попытался оправдать всех Сашко и отвернулся от троя.

– А ведь у него тоже было человеческое желание, и он пришел сюда, чтобы написать его, как мы “к высшему благу всех”, – вспомнил Ньямо.

– Ребята, мы не сможем все спастись. Это не реально. Кто-то погибнет, или нас всех смоеет волной. – И Антон очень грустно и серьезно посмотрел на друзей. “Надо спастись!” – словно молот стучала в голове одна единственная мысль...

– Зачем мы пошли сюда?! Мы погибнем по своей глупости, бедная моя мама, она этого не переживет, – чуть не заплакал Сашко.

– Надо найти в себе силы, забыть о жалости и спастись! – с этими словами Антон, еще крепче подхватив Ньямо, строго взглянув Сашко в глаза. – Ньямо, бежим, держись!

Дети работают с данным текстом, не зная его продолжения.

2 PRIEDAS

«Волшебный магазин». В нем продавались необычные вещи: определения слова «ТОЛЕРАНТНОСТЬ» на разных языках земного шара.

великодушие доброжелательность доброта милосердие понимание прощение расположение к другим снисходительность сострадание терпение	терпимость к различиям между людьми терпимость к чужому образу жизни терпимость к чужому верованию уважение друг к другу умение не осуждать других умение слушать умение считаться с мнением другого чувство юмора чуткость
--	---

3 PRIEDAS

Лист самооценки

Моё участие в групповой работе	Взаимооценка работы в группе	Самооценка	Итоговая оценка
Мне была понятна задача			
Я знаю свою часть работы			
Я представил свою работу в виде ...			
Я внимательно выслушивал всех членов группы			
Я предлагал идеи по разработке совместной версии			
Я был тактичен по отношению к своим товарищам			

4 PRIEDAS

Конец рассказа

Надо найти в себе силы, забыть о жалости и спастись! – с этими словами Антон, еще крепче подхватив Ньямо, строго взглянув Сашко в глаза. – Ньямо, бежим, держись!

Вдруг Ньямо вырвался у ребят из рук и, припадая на ушибленную ногу, бросился бежать. На песке, где они только что воевали, сцепившись друг с другом, у дерева, разбитого молнией, он стал заглаживать песок и что-то быстро писать. Сашко и Антон бросились к нему.

“Пусть волна спадет, – прочитали они и добавили, – к высшему благу всех”.

Еще не зная, произойдет чудо или нет, они со страхом посмотрели на море. И им показалось, что волна стала уменьшаться... Но тут из-за горизонта брызнули яркие лучи солнца, ребята зажмурились и открыли глаза.

– Ну что, опять до полуночи за компьютером просидели, – Сашкина мама, открыв шторы, потянулась к форточке.

– Вставайте, бездельники, еще не хватало, чтобы вы уроки прогуляли. Ох, уж этот компьютер, и когда у вас проснется другое желание.

Ypatingi žmonės tarp mūsų

Autorė Julija Muningienė (Šiaulių Didždvario gimnazija)

Tikslinė grupė 15 metų mokiniai

Ugdomos kompetencijos

MOKYMOŠI MOKYTIS		INICIATYVUMO, KŪRYBINGUMO	
KOMUNIKAVIMO		ASMENINĖ	
PAŽINIMO		KULTŪRINĖ	
SOCIALINĖ PILIETINĖ			

Uždavinys Ugdyti mokinių toleranciją neįgaliems žmonėms.

Priemonės

Vaizdo įrašas: Free Hug : we shouldn't need to dress up to get closer!
<http://www.youtube.com/watch?v=whbLpfQ46L8&feature=related>

Reportažas apie herojų rusų kalba: <http://www.1tv.ru/news/world/197032>

Reportažas apie herojų:
<http://www.youtube.com/watch?v=Nola3DVBVtk&feature=related>

Raktiniai žodžiai paieškai: free hug get closer.

Eiga

Etapai/ veiklos aprašymas	Pastabos
Pokalbis	
Pristatoma klasės valandėlės tema. Mokytojas paklausia mokinių: <i>Kas yra ypatingi žmonės?</i> Išklausomos nuomonės. Mokytojas gali paprašyti mokinių išplėtoti jų išsakytas mintis.	Mokiniai susėda ratu, kiekvienam yra užklijuotas lapelis su vardu.
Vaizdo įrašo peržiūra ir aptarimas	
Mokiniams parodomas Youtube įdėtas vaizdo įrašas „Free Hug: we shouldn't need to dress up to get closer!“. Aptarimą pradeda mokytojas: papasakoja herojaus gyvenimo istoriją, kokius jausmus sukelia šis nufilmuotas projektas, kokia bendravimo su neįgaliaisiais patirtimi herojus gali ir nori pasidalinti. Taip, ir... - Taip, bet... metodu organizuojama diskusija: <i>Ar priimtinas bendravimas su neįgaliaisiais?</i> <i>Ar jis gali būti nuoširdus?</i> Išsakęs savo mintis, mokinys nusiima lapelį su vardu. Kitas mokinys tęsia. Visi mokiniai turi pasisakyti. Mokytojas klauso mokinių pasisakymų, tačiau jų nevertina ir nekommentuoja. Po paskutinės kalbos, mokytojas gali užduoti papildomus klausimus, remdamasis mokinių pasisakymais.	Mokytojas turėtų būti susipažinęs su visais trim filmukais, klipo herojaus gyvenimo istorija. Taip, ir... - Taip, bet... (žr. „Metodų aprašymuose“ Nr. 41)

Refleksija

Ar reikia kalbėtis su mokiniais tokiomis temomis? Ar man naudinga ši klasės valandėlė? Kodėl? Pasi-sako iš eilės visi mokiniai. Refleksijos metu jie gali pakomentuoti draugo nuomonę: sutikti arba ne.

Nacionaliniai stereotipai

Autorė Irina Rovda (Vilniaus „Santaros“ vidurinė mokykla)

Tikslinė grupė 8-12 klasės

Ugdomos kompetencijos

MOKYMOŠI MOKYTIS		INICIATYVUMO, KŪRYBINGUMO	
KOMUNIKAVIMO		ASMENINĖ	
PAŽINIMO		KULTŪRINĖ	
SOCIALINĖ PILIETINĖ			

Uždavinys Mokiniai kritiškai įvertins savo požiūrį į stereotipus, suvoks skirtumą tarp išankstinės nuostatos ir tikro tautos pažinimo.

Priemonės Tekstas apie stereotipus (1 PRIEDAS)
Teksto suvokimo užduotis (2 PRIEDAS)
Stereotipų atpažinimo/kūrimo užduotis (3 PRIEDAS)

Eiga

Etapai/ veiklos aprašymas	Pastabos
Įvadinė diskusija	
Mokytojas užduoda klausimus, skatinančius diskusiją: <i>Kokios etninės grupės gyvena jūsų šalyje, mieste, rajone? Kaip ir kodėl jos čia atsirado? Ar mūsų šalis padeda pabėgėliams? Ar daug turistų lankosi mūsų šalyje?</i>	
Anekdoto aptarimas	
<i>Rojus – ta vieta, kur policininkais dirba britai, virėjais - prancūzai, mechanikais - vokiečiai, meilužiai yra italai, o viską organizuoja šveicarai. Pragaras ten, kur vokiečiai yra policininkai, anglai dirba virėjais, prancūzai - mechanikais, šveicarai yra meilužiai, o viską organizuoja italai.</i> Anekdotos aptariamas atsakant į klausimus: 1. Ar jums šitas anekdotas yra juokingas? Kodėl? 2. Ar manote, kad jis atitinka šių tautų stereotipus? 3. Ar įmanoma anekdote sukeisti tautybes ar profesijas?	Anekdotos rodomas ekrane
Teksto skaitymas ir analizė	
Mokytojas išdalina tekstą. Mokiniai perskaičius jį aptariamas: 1. Kas tekste jus nustebino? 2. Kuris, jūsų manymu, yra neteisingas? Mokiniai išdalinama užduotis rasti neteisingus sakinius.	Tekstas apie stereotipus (1 PRIEDAS) Užduotis (2 PRIEDAS)

Kūrybinis darbas	
Mokytojas išdalina žmonių apibūdinimus. Mokiniai dirba grupėse ir aptaria, kokios tautos atstovams galėtų tikti pateikti aprašymai. Mokiniais pasiūloma pratęsti sąrašą grupėse sukuriant trumpus lietuvių, lenkų, rusų, žydų nacionalinius stereotipus.	Žmonių apibūdinimai (3 PRIEDAS)
Kūrybinių darbų pristatymas	
Mokiniai pristato savo sukurtus nurodytų tautų stereotipus. Diskusija: <i>Kuo remdamiesi žmonės kuria stereotipus? Ar juose pateikiama informacija apie tautą yra objektyvi? Lengva/sunku buvo patiems kurti stereotipus? Kiek etiška taip daryti? Kodėl?</i>	Diskusijoje siekti, kad mokiniai kritiškai įvertintų stereotipų reikšmę.

Refleksija:

Mokiniais pasiūloma atsakyti į klausimą: *Kaip šis darbas pakeitė mano nuostatas, mano požiūrį į stereotipus, kuriuos turėjau?*

1 PRIEDAS

Tekstas apie stereotipus

Brazilai laikomi geriausia turistais, vokiečiai – blogiausia

Pagal paskutinę Amerikos Turizmo Departamento apklausą, visų regionų turizmo pramonės darbuotojai mano, kad brazilai yra geriausi turistai pasaulyje. Apklausoje jie gavo daugiausia taškų už mandagumą, norą kalbėti angliškai ir kultūros jautrumą. Įvairius darbus dirbantys žmonės, nuo taksi vairuotojų iki viešbučio administratorių ir stiuardesių, vieningai laiko brazilus mandagiausiais ir draugiškiausiais.

Priešinga nuomonė yra apie vokiečius. „Vokiečiai, atrodo, nesuvokia situacijos. Jie yra grubūs ir nekantrūs, tačiau pageidauja aptarnavimo su šypsena. Jie keliauja už Vokietijos ribų, bet nori, kad viskas būtų kaip namie. Be to, jie niekada nepalieka arbatpinigių,“ - sako viešbučių tinklo Naujajame Orleane vadybininkas.

Apklausos duomenimis, gausiausias arbatpinigių palieka japonai. Vienas iš kelionių agentų aiškina, kad jie bijo „prarasti veidą“ ir elgiasi taip, kaip dera toje šalyje, kurioje lankosi. Dėl to jie yra labai mandagūs. Be to, japonai yra labai jautrūs kitai kultūrai.

Prancūzai labai žemai vertinami pagal norą suprasti ir kalbėti angliškai. „Tai neįtikėtina, kad jie gali būti tokie grubūs ir snobiški. Mes bandom jiems kažką paaiškinti, bet jie apsimeta, kad nieko nesupranta. Be to, jie daug rūko, ypač ten, kur yra draudžiama. Jie yra netvarkingi, mėto cigarečių nuorūkas ir šiukšles ant grindų. Tai nepakenčiama,“ – skundžiasi Čikagos tarptautinio oro uosto bilietai agentas.

Pateikiama apklausos santrumpa.

Draugiškiausios tautybės	Mandagiausios tautybės	Norinčios suprasti ir kalbėti angliškai	Jautriausios kitai kultūrai tautybės
1. Brazilai 2. Japonai 3. Korėjiečiai 4. Kanadiečiai 5. Portugalai 6. Rusai	1. Japonai 2. Brazilai 3. Britai 4. Ispanai 5. Korėjiečiai	1. Brazilai 2. Olandai 3. Šveicarai 4. Vengrai 5. Lenkai 6. Lietuviai	1. Brazilai 2. Japonai 3. Rumunai 4. Egipto arabai 5. Korėjiečiai

2 PRIEDAS

Teksto suvokimo užduotis

Remdamiesi tekstu „Brazilai laikomi geriausiai turistais, vokiečiai – blogiausiai“, pažymėkite teisingus (+) ir neteisingus (-) sakinius:

1. Žmonės visame pasaulyje mano, kad brazilai yra geriausi turistai.
2. Japonai dažniausiai bijo padaryti ar pasakyti kažką ne taip ar neteisingai.
3. Prancūzai nelabai nori kalbėti angliškai.
4. Vokiečiai keliaudami nori realiai pajusti vietinį gyvenimo būdą.
5. Vokiečiai visada dėkingi už paslaugas.
6. Prancūzai keliaudami neatrodo labai tvarkingi.

3 PRIEDAS

Stereotipų įvertinimo užduotis

Aptarkite, kokių tautų atstovams galėtų tikti atitinkami apibūdinimai.

Apibūdinimas	Tauta
Jie visada gyvena grupėmis.	
Jie labai garsiai kalba.	
Jie yra geri šokėjai.	
Jie yra stori.	
Jie mano, kad yra geriausi.	
Jie linkę smurtauti.	
Jie yra šykštūs.	
Jie kalbėdami gestikuliuoja.	
Jie yra blogi vairuotojai.	
Jie nori, kad viskas būtų pagal juos?	
Jų gražios moterys.	
Jie visi yra žydraakiai blondinai.	

Vaikų privatumo apsauga internete

Autorė Jurgita Borusienė (Šiaulių Didždvario gimnazija)

Tikslinė grupė 9-12 klasės

Ugdomos kompetencijos

MOKYMOŠI MOKYTIS		INICIATYVUMO, KŪRYBINGUMO	
KOMUNIKAVIMO		ASMENINĖ	
PAŽINIMO		KULTŪRINĖ	
SOCIALINĖ PILIETINĖ			

Uždavinys Išsiaiškinti, kokia informacija laikytina privačiais asmens duomenimis. Išsiaiškinti grėsmes, kurios kyla vaikams virtualioje erdvėje.

Priemonės Filmukų šaltinis: Vaikų privatumo apsauga internete. 2011

Eiga

Etapai/ veiklos aprašymas	Pastabos
Įvadinė diskusija	
Mokytojo komentaras: Sparti interneto paslaugų plėtra atskleidžia tiek savo privalumus, tiek grėsmes, ypač privatumui. Šios grėsmės pirmiausia veikia vaikus, kurie ypač aktyviai naudojami interneto paslaugomis. Būtent dėl to atsiranda galimybės panaudoti asmens duomenis reklamoje neteisėtos rinkodaros tikslais ar nusikalstamai reklamai. Puikiai suprantu, kad <i>Facebook</i> , <i>Twitter</i> ar <i>Skype</i> jums yra neatsiejama gyvenimo dalis, tad šiandien norėčiau pasikalbėti apie tą informaciją, kurią įkeliate į viešą erdvę.	
Darbas grupėse	
Peržiūrėti filmukai: „Dalintis per daug“, „Darbo pokalbis“ „Justas“, „Papildymas“, „Žvaigždė“. Mokiniai suskirstomi į 5 grupes ir kiekviena grupė per 5 min. aptaria jiems skirtą filmuką. Jų tikslas: nustatyti grėsmes, kurios gali kilti virtualioje erdvėje. Grupių sprendimai pristatomi klasei.	Siūlomi filmai iš rinkinio <i>Vaikų privatumo apsauga internete. 2011</i> Mokytojas gali parinkti kitokių vaizdo įrašų.
Bendra diskusija	
Diskutuojant siekiama išsiaiškinti, kas yra asmens duomenys. Pvz., ar nuotrauka, vaizdo ir garso įrašas, skelbiamas virtualioje viešojoje erdvėje yra privatus. Aptarti, kokie atvaizdai skelbimuose kompromituoja asmenį, kokie vieši komentarai yra vulgarūs, ar prisijungimo vardas ir slaptažodis garantuoja vaiko saugumą.	

Refleksija

Saugaus elgesio internete patarimai. (Vaikai siūlo konkrečius veiksmus, o mokytojas žymi lentoje.)

Linksmintis smagu ir be alkoholio

Autorė Irena Varnienė (Rokiškio Juozo Tūbelio gimnazija)

Tikslinė grupė 10-12 klasė

Ugdomos kompetencijos

MOKYMOŠI MOKYTIS		INICIATYVUMO, KŪRYBINGUMO	
KOMUNIKAVIMO		ASMENINĖ	
PAŽINIMO		KULTŪRINĖ	
SOCIALINĖ PILIETINĖ			

Uždavinys 1. Išsakyti kontraversiškas nuomones apie alkoholio vartojimą, jo įtaką žmogaus organizmui, psichikai bei rasti svarių argumentų savo nuomonei pagrįsti.

2. Pateikti pasiūlymų, kaip galima linksmintis be alkoholio.

Priemonės H. Radauskas „Girtuoklis grįžta namo“ (1 PRIEDAS)

Rekomendacijos 1. Rekomenduojama pasikviesti į valandėlę mokyklos medicinos seselę ar kitą autoritetinę asmenį, galintį įtikinamai kalbėti apie alkoholio žalą.

2. Rekomenduojama supažindinti su grėsminga vietine statistika.

Eiga

Etapai/ veiklos aprašymas	Pastabos
Įvadinis pokalbis	
<p>Mokytojas perskaito H.Radausko eilėraštį „Girtuoklis grįžta namo“.</p> <p>Su mokiniais tekstas aptariamas:</p> <p><i>Kokia eilėraščio nuotaika?</i></p> <p><i>Kokia lyrinio aš linksmumo priežastis?</i></p> <p><i>Kaip turėtų jaustis tie, kurie laukia jo namie?</i></p>	<p>Eilėraštis (1 PRIEDAS)</p>
Debatai	
<p>Skelbiama debatų tema:</p> <p><i>Linksmintis smagu ir be alkoholio.</i></p> <p>Sutariama dėl taisyklių, kalbėjimo tvarkos ir dėl galimų klausimų kiekio vienam kalbėtojui.</p> <p>Mokiniai pasiskirsto į teigiančiųjų ir neigiančiųjų komandas. Skiriamas laiko pasiruošti kalboms.</p> <p>1. Teigiančiųjų atstovas kalba apie alkoholio žalą ir kaip linksmintis be jo.</p> <p>Po kalbos auditorija gali užduoti sutartą kiekį klausimų.</p> <p>2. Neigiančiųjų grupės atstovas teigia, kad alkoholis - svarbiausias švenčių atributas.</p> <p>Auditorija gali užduoti sutartą kiekį klausimų.</p> <p>3. Dar vienas teigiančiųjų grupės atstovas pateikia „receptus“, kaip švęsti be alkoholio.</p> <p>Auditorija gali užduoti sutartą kiekį klausimų.</p>	

4. Neigiančiųjų grupės antras atstovas teigia, kad alkoholis kelia malonių pojūčių. Auditorija gali užduoti sutartą kiekį klausimų. Suteikiamas žodis norintiems iš auditorijos kalbėti / replikuoti / klausti.	
Apibendrinimas	
Mokyklos medicinos slaugytoja apibendrina kalbėjusiųjų nuomones ir rodo filmą apie alkoholio poveikį organizmui. Trumpa diskusija – filmo aptarimas: <i>Ar filmo medžiaga buvo žinoma?</i> <i>Ar reikia šį filmą rodyti dažniau ir platesnei auditorijai?</i> <i>Kokie faktai įspūdingiausi/įtikinami?</i> <i>Ar filmas paveiktų vartojančiuosius alkoholi?</i>	
Rezoliucijos rašymas	
Mokiniam pasiūloma pasirašyti tekstą, kuriame pasižadama kalėdines šventes švęsti be alkoholio.	Tekstą stipresnių gebėjimų mokiniai parašo iš anksto. Lyderių klasėje tekstas galėtų būti kuriamas per valandėlę.
Apibendrinimas	
Baigiamąjį žodį taria gimnazijos direktoriaus pavaduotoja. Jei administracija nedalyvauja, apibendrinti galėtų klasės vadovas/dalyvaujantys tėvai ar klasės lyderis/aktyvūs mokinys.	

Refleksija

Atsakykite į klausimą, ar tikrai švęsite Kalėdas be alkoholio? Ar gali kas sutrukdyti tokiam sprendimui?

1 PRIEDAS

H.Radauskas „Girtuoklis grįžta namo“

Kai tu, šventa šeima, ilsies,
Girtuoklis vidury nakties
(Jo klauso liepos ir vežikai
Ir neužmigę katalikai)
Dainuoja apie mergeles,
Ir darželes, ir rūteles.

Jam grindinys kaip ratas sukas,
Jį stumdo lempų spinduliai,
Ir mažas auto kaip šuniukas
Jį puola, lodamas žaliai.

Jis mašinai per snukį duoda:
„Daugiau nebenorėsi lot!”
Bet auto meta jį į juodą
Klaną ir pradeda kvatot.

Jis mašinos juokų neboja,
Klane gulėdamas dainuoja.
Dainuoja apie žirgelius,
Ir mergelius, ir darželius
Girtuoklis vidury nakties,
Kai tamsta, angele, meldies.

SIŪLOMŲ DARBO METODŲ APRAŠAI

APŠILIMO PRATIMAI

1. Termometras
2. Pasisveikink kitaip
3. Žmonių mašina
4. Statybos
5. Pagal ūgį
6. Susipažinkime
7. Atomai ir molekulės
8. Žurnalistų spaudos konferencija
9. Piešiu save
10. Veidu į veidą
11. Indas
12. Atspėk, kas esi
13. Akla abėcėlė
14. Plojimai
15. Būtybė
16. Ar teisingai supratau savo partnerį?
17. Žmogeliukas
18. Idėjų mainai

PASIRENGIMO DEBATAMS METODAI

19. Minčių lietus
20. Sniego kamuolio ridenimas
21. Rašikliai viduryje
22. 3K metodas
23. Išankstinis orientyras
24. Pokyčių schema
25. Kritinis skaitymas
26. Teksto skaitymas, informacijos žymėjimas
27. Sūkurys
28. Spaudos konferencijos simuliacija
29. Laikrodis
30. Durstinys
31. Kampeliai
32. T ir M schemos

DEBATŲ METODAI

34. Karlo Poperio debatai
35. Forumo debatai
36. Kryžminis argumentų atrėmimas
37. Vieno žodžio debatai
38. Kryžminė diskusija
39. Kalba ekspromtu
40. Ryto kalba
41. Taip, ir... Taip, bet...
42. Apskritasis stalas
43. Kampai
44. Apsuk ratą
45. Laikas klausinėti
46. Mokinių kongresas
47. Kontinuumas
48. VAFT

REFLEKSIJOS METODAI

49. 7 K metodas
50. Vertinimo langas
51. De' Bono mąstymo kepuraitės
52. Orų prognozė
53. Popieriaus lapas vienos minutės refleksijai
54. Sinonimai
55. Kasdienių refleksijų dienoraštis
56. Nebaigti sakiniai
57. Paskutinis žodis priklauso man
58. Penkiaeilis (sinkveinas)
59. Popieriaus lankstymas
60. Vaidmenų pasirinkimas
61. Reklama
62. Komplimentų ratas
63. Darbo rėmeliai

1. Termometras

Šis pratimas siūlomas veiklos pradžioje, norint nustatyti dalyvių savijautą, grupės mikroklimatą.

Lentoje, dideliame lape nupiešiamas termometras. Dalyvių paprašoma pažymėti („nustatyti“) savo „temperatūrą“. Pratimo pabaigoje dalyviams pateikiamos nuotraukos su skirtingomis veido išraiškomis ir pasiūloma pasirinkti vieną, atspindinčią savijautą.

2. Pasisveikink kitaip

Pratimas padeda linksmai nuteikti dalyvius tolesnei veiklai, atsikratyti įtampos, varžymosi. Be to, tai puikus būdas parodyti, kokie visi esame skirtingi.

Dalyviai sustoja ratu. Skiriama užduotis: kiekvienam susigalvoti originalų, įdomų pasisveikinimo būdą (pvz., nusilenkiant, pamojuojant, nusišypsant ir kt.). Kai visi bus pasiruošę, iš eilės po vieną dalyviai sveikinas su grupe, ir visa grupė vienu metu privalo jam atsakyti tokiu pačiu pasisveikinimu. Svarbu, kad sveikinimosi būdas nesikartotų.

3. Žmonių mašina

Tai – nežodinis pratimas. Jo metu išsiaiškinama, kaip grupės nariai sugeba reaguoti vienas į kitą, ir patiriama, kokia svarbi grupės „mechanizmui“ kiekvieno nario funkcija.

Dalyvių paprašoma sustoti ratu. Paaškinama užduotis: naudojant tik savo kūną, sukonstruoti didžiulį mechaninį įrenginį. Vieno žmogaus paprašoma pradėti. Jis pradeda nuo paprasto, ritmingai kartojamo judesio, pvz., pakelia ir nuleidžia ranką. Tuo pačiu metu jis turi dar ir įgarsinti judesį, pvz., švilpti, imituojuot garvežio signalą. Tada pakviečiamas antras dalyvis atsistoti šalia. Jam reikia sugalvoti savo judesį ir garsą. Taip prisijungia po vieną likusieji dalyviai. Jie gali prisijungti prie bet kurios „įrenginio“ dalies, priderindami savo judesį ir garsą. Pratimo pabaigoje grupė turi pademonstruoti vientisai veikiančią sistemą. Vadovas gali pasunkinti užduotį - paprašyti toki „įrenginį“ veikti lėčiau arba greičiau.

Pratimą siūloma aptarti: *Kuo panašūs jūsų „įrenginys“ ir efektyvi darbo grupė?*

Kokių gebėjimų prireikė jį konstruojant (atsakingumo, įsiklausymo, bendradarbiavimo)?

4. Statybos

Dalyvių paprašoma pasiskirstyti į grupes (4-5 žmonės). Kiekviena grupė gauna po 5 skirtingus, tarpusavyje sunkiai suderinamus daiktus. Užduotis: iš visų skirtų daiktų pastatyti namą.

Daiktus naudoti pagal jų tiesioginę paskirtį (pvz., žvakė negali būti gulsčia, kaip rąstas, ir turi degti; virvė turi būti surišta; teptukas - stačiai atremtas į piešimo lapą ir pan. Pratimas baigiamas aptarimu, nuteikiančiu tolesnei veiklai:

- Kas vyko, kai bandėt statyti namą? (pvz., *namas kelis kartus sugriuvo; bandėm spręsti situaciją nusižiūrėdami nuo šalia dirbančios grupės ir pan.*)
- Kokių sunkumų iškilo derinant daiktus? (pvz., *daiktai „nesiklausė“, krito, norėjom kai kuriuos išmesti ir pan.*)
- Kaip manote, kuo naudingas buvo jums toks pratimas? (pvz., *buvo neblogas išbandymas; gimė gerų naujų idėjų; grupei buvo linksma ir pan.*)

5. Pagal ūgį

Mokiniai užsimerkę ir nesikalbėdami pabando sustoti pagal ūgį. Pagal rezultata kiekvienas gali save įsivertinti (kas per mažas pasirinktai vietai - linkęs save pervertinti, kas per didelis - neįvertina savęs.)

6. Susipažinkime

Šio žaidimo tikslas - padėti dalyviams susipažinti. Kiekvienam nariui iš anksto paruošiami lapai, kuriuos jie turi užpildyti žaidimo metu, t. y. rasti atitinkamą žmogų, kokio reikalaujama langelyje įrašytuose nurodymuose, ir gauti jo parašą. Mokiniai prieina vienas prie kito ir klausinėja. Pavyzdžiui: „Ar tu laikai šunį?“ Jeigu mokinys sako „taip“, jo paprašoma pasirašyti atitinkamame langelyje. Klausinėti tol, kol bus užpildyta visa lentelė. Aptariant lapus atkreipti dėmesį, ar užduotis atlikta laikantis instrukcijos (yra parašas, visi langeliai užpildyti ir pan.).

Siūloma lentelė - tik vienas iš variantų. Nurodymus galima sugalvoti kitokius, atsižvelgiant į mokinių amžių, pomėgius, pavyzdžiui:

surask ir gauk parašą iš žmogaus, kuris yra vegetaras / turi brolių / bijo tamsos / rūpinasi augintiniu / groja muzikiniu instrumentu / sportuoja / nemėgsta pasipūtėlių / matė kino filmą „.....“ ir kt.

Žaidimo lapas:

Jūsų vardas

Instrukcija. Atlikite žemiau surašytas užduotis kaip įmanoma greičiau. Stenkitės surinkti kuo daugiau skirtingų žmonių parašų. Paprašykite, kad šalia parašo jie parašytų ir savo vardą. Atlikę užduotį pasirašykite ir paduokite vadovui.

Paspauskite ranką dviems žmonėms ir gaukite parašus	Sužinokite, kas laiko šunį ir gaukite parašą	Pagirkite du žmones ir gaukite parašus
Sužinokite, kas slidinėja ir gaukite parašą	Sužinokite dviejų žmonių skaniausius patiekalus ir gaukite parašus	Parodykite dviem žmonėms liežuvį ir gaukite parašus
Apkabinkite du žmones ir gaukite parašus	Paprašykite, kad papasakotų trumpą anekdotą ir gaukite parašą	Paprašykite, kad nusiautų vieną batą ir gaukite parašą
Gaukite parašus iš to, kuris šiemet atostogavo prie jūros	Gaukite parašą iš žmogaus, kurio vardas prasideda balse	Jums pavyko atlikti visą užduotį. Pasirašykite.

7. Atomai ir molekulės

Pagal muziką grupės nariai tarsi atomai juda chaotiškai. Muzika pritildoma ir paskelbiamas koks nors požymis, pagal kurį atomai turi sudaryti molekules - sueiti į grupėles. Kai muzika pagarsinama, molekulės išyra ir atomai vėl juda chaotiškai.

Požymiai gali būti patys įvairiausi, priklausomai nuo to, ką norima sužinoti. Paprastai einama nuo išorinių prie vidinių požymių. Pvz., kieno rudos (žalios, mėlynos) akys, kas turi brolių ar seserų ir t.t. Požymius galima susieti su tema ir išsiaiškinti grupės narių požiūrį, galima taip spręsti ir organizacinius klausimus (kas pasirinko užklasinę veiklą?)

8. Žurnalistų spaudos konferencija

Sėdėdami po du, kiekvienas ima interviu iš savo suolo draugo ir per dvi minutes turi kuo daugiau apie jį sužinoti, kitas dvi minutes ims kitas mokinys interviu. Konferencijoje turi pristatyti savo nepaprastus suolo draugus.

9. Piešiu save

Kiekvienas žaidėjas gauna tvirto popieriaus lapą (A4 formato) ir flomasterį. Visi žaidžiantys sustoja ratu ir laiko popieriaus lapą prieš savo veidą. Taip jie pradeda piešti savo portretą, bet patys neturi matyti, ką jie piešia. Tam flomasterį turi laikyti iš priekio. Žaidimo vadovas pasako, ką reikia piešti: kairiąją akį, nosį, dantis, kairią ausį, veido ovalą ir t. t. Taip iškyla tikrai linksmas portretas, kuriame visos veido dalys supainiotos.

Kad žaidėjai pasirašytų po savo piešiniu, reikia sudaryti grupėles po tris. Vienas žaidėjas atsisoja ant kėdės ir ištiesia ranką, joje laikydamas flomasterį. Du pagalbininkai laiko portretą prieš jį ir judina paveikslą taip, kad flomasteris „menininko“ rankoje pieštų atitinkamą parašą. „Meno kūriniai“ iškabinami.

10. Veidu į veidą

Žaidėjai susėda po du, vienas priešais kitą. Užduotis: per tris minutes surasti penkis tarpusavio panašumus ir skirtumus. Po trijų minučių keičiamasi poromis ir tęsiama toliau. Kai visi pasikalbės arba kai matysis, kad nusibodo, visi žaidėjai susirenka ir surašo dažniausius savo klasės panašumus ir skirtumus.

Aptarimas:

- Ar yra tokių panašumų, kurie galėtų būti skirtumai (pvz., abu turi plaukus, bet vienas šviesius, o kitas tamsius)?
- Kokie pastebėti fiziniai skirtumai ir panašumai?
- Ar yra panašumų/skirtumų, su kuriais gimstama?
- Ar pasitaiko gyvenime momentų, kai būti tokiam, kaip visi, yra geriau?
- Ar pasitaiko gyvenime momentų, kai būti kitokiam, kaip visi, yra geriau?

11. Indas

Mokiniamis išdalinama po lapą ir flomasterį. Pasiūloma nupiešti indą. Iš piešinių mokiniai gali sužinoti apie save, o mokytojas apie savo mokinius:

- jei indas su siauru kaklu (pvz., vaza, ašotis) - kritiškas žmogus, atsirenka informaciją;
- jei indas su platėjančiu kaklu – žmogus noriai priima bet kokią informaciją;
- jei indas platus (pvz., lėkštutė, puodelis) – žmogus atviras informacijai ir bendravimui;
- jei indas su dangčiu - uždaras žmogus (mokytojui ženklas apie galimą vaiko nerimą).

12. Atspėk, kas esi

Kiekvienam žaidėjui ant nugaros priklijuojamas užrašas, kas jis toks yra (galima pasirinkti temą, parinkti animacinių filmukų ar knygų herojus). Žaidimo tikslas yra išsiaiškinti, kas toks esi. Tam, kad išsiaiškintum, reikia eiti prie kitų žaidėjų ir užduoti jiems klausimus. Į klausimus žaidėjai gali atsakyti tik „taip“ arba „ne“.

13. Akla abėcėlė

Grupės nariai sustoja ratu, užsiriša akis (arba užsimerkia), abiem rankom paima už virvės. Vadovas pasako raidę ar figūrą, kurią grupės nariai turi sudaryti iš virvės. Jie patys nusprendžia, kada užduotis atlikta. Pratimas kartojamas kelis kartus, nurodant grupei skirtingas raides ar figūras.

Diskusija

1. Ar ši užduotis buvo lengvai įvykdoma? Kodėl?
2. Kaip jūs įveikėte savo aklumą?
3. Kas (kokie lyderiai) išaiškėjo atliekant užduotį?
4. Ar pažįsti fiziškai neįgalų žmogų? Ko tu iš jo išmokai?
5. Kaip galėtų negalia būti palaiminimu tavo gyvenime?

14. Plojimai

Šis pratimas padeda sutelkti išsiblaškiusią klasę.

Mokiniai išsiskaičiuoja: 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, ...

Antrą kartą išsiskaičiuojama tuo pačiu būdu, tik paskelbiamas apribojimas: tie, kurių skaičius nelyginis, atėjus eilei garsiai jį pasakyti, ne balsu ištaria, o suploja.

Trečią kartą vėl visi mokiniai išsiskaičiuoja, bet pridodamas dar vienas apribojimas: jei išstartame (ar suplotame) skaičiuje yra skaitmuo 3, visi turi suploti.

Jei mokiniams patinka žaisti, apribojimų galima sugalvoti ir daugiau.

15. Būtybė

Tikslas - padėti grupei žmonių apsispręsti, kokios jiems svarbios vertybės dirbant kartu, kokių dalykų jie trokšta išvengti, kokie yra jų grupės tikslai. Tam reikia žmogaus dydžio popieriaus lapo, spalvotų kreidelių ir ryškių spalvų flomasterių.

- Išrinkite savanorį, kuris visu kūnu atsigultų ant popieriaus lapo.
- Keletas grupės narių (gulintis ant lapo žmogus pats gali juos išrinkti) su spalvotomis kreidelėmis apibrėžia gulinčiojo kontūrus.
- Tai ir bus būtybė.
- Grupės nariai, susirinkę aplink būtybę, turi minutę laiko pagalvoti apie tai, kokio elgesio ir kokios rūšies bendradarbiavimo tikisi sulaukti iš kitų grupės narių.
- Po minutės visi surašo į būtybės vidų savo troškimus.
- Po to minutę laiko visi svarsto apie tai, kokio elgesio jie nepageidautų, kai visi dirba kartu.
- Vėl viską surašo, tik šį kartą būtybės išorėje.

Pabaigus bet kokią grupinio darbo užduotį, galima pažvelgti į būtybėje nurodytus pageidavimus ir pasvarstyti, ar viskas vyko taip, kaip troško grupės nariai. Tokiu būdu galima reflektuoti.

16. Ar teisingai supratau savo partnerį?

Tikslas - geriau susipažinti su grupės draugais.

Mokinių paprašoma pasirinkti atsitiktinį partnerį. Skiriama jiems 5-10 minučių susipažinimui, tačiau per šį laiką, jie negali vienas su kitu kalbėtis ar bendrauti raštu. Leidžiama ką nors nupiešti, jei labai reikia. Pora turi papasakoti vienas kitam, ką jie mano esant svarbu, kad kitas žinotų. Pratimo pabaigoje kiekvienas mokinys grupei pristato savo naująjį draugą, papasakoja, ką sužinojo iš jo gestų ar mimikos. Būna nemažai juoko, kai paaiškėja, kad ne viską teisingai pašnekovas suprato.

17. Žmogeliukas

Priemonės: A4 popieriaus lapas, spalvotos rašymo priemonės (galima naudoti iškirptus žodžius ar paveikslėlius iš žurnalų ar laikraščių).

1. Lapo viduryje nupiešiamas žmogeliukas. Toks, kokį mokame, pvz.:

2. Ant lapo su žmogeliuku surašome (arba suklijuojame iš laikraščių, žurnalų) kuo daugiau savo charakterio savybių, pomėgių ir t.t.

3. Rašydami savybes sugrupuojame pagal tam tikrus požymius, pvz.:

- prie galvos rašome linksma(s), protinga(s) ir t.t.
- prie rankų – krepšininkė(as), dailininkė(as) ir t.t.
- ant pilvo ir prie jo – bandelės, cepelinai ir t.t.
- prie kojų – šokėja(s), futbolininkas ir pan.

Galima naudoti horoskopo ženklus, akių spalvą ir t.t.

18. Idėjų mainai

Tikslas - raginti dalyvius dalintis mintimis.

Mokytojas paprašo vieno mokinio, kad paskolintų vieną litą. Paskui to paties paprašo kito mokinio. Iš šio gautą pinigą atiduoda pirmajam, iš trečiojo mokinio pasiskolinęs litą atiduoda antrajam ir t.t. Svarbu, kad būtų pinigų. Po dalybų pateikiamas retorinis klausimas: „Ar po šio pratimo kuris nors praturtėjote?“ Atsakymas bus neigiamas. Ta pati užduotis atliekama naudojant idėjas. Kad būtų paprasčiau, galima kiekvienam išdalinti ant kortelių parašytas citatas. Iš vieno mokinio paimta citata atiduodama kitam ir t.t. Vėliau paklausama: „Ar keisdami idėjomis taptumėte turtingesni?“ Atsakymas, žinoma, bus teigiamas.

Klausimai diskusijai:

Kas trukdo mums keistis idėjomis?

Kas skatina mus dalytis idėjomis?

19. Minčių lietus

Tai būdas sukaupti kūrybinių minčių, kurios vertinamos paskui. Taisyklės tokios:

- Visos idėjos sveikintinos, nors būtų ir labai neįprastos ar kvailos.
- Grupės tikslas – kuo daugiau, o ne kuo geriau.
- Neleidžiama nuvertinti idėjų.
- Mintys - visų nuosavybė; skatinama jungti ar tobulinti išsakytas idėjas.

Kai mokiniai jau žino taisykles, aiškiai suformuluojamas klausimas. Mokiniai siūlo idėjas. Jos turi būti rašomos lentoje. (Rašyti galima pakviesti mokinį, kuris mažai kalba. Paprastai rašant atsiranda noras komentuoti ir tokio vaiko nereikėtų tildyti, bet pagirti, kad nugalėjo viešo kalbėjimo baimę. Arba metodą panaudoti aktyviųjų nuraminimui, nes rašant lentoje idėjas, negalima jų komentuoti.)

Svarbu paisyti nustatyto laiko ir idėjų kiekio. Neišbraukti nė vieno pasiūlymo.

20. Sniego kamuolio ridenimas

Mokytojas ar moksleiviai suformuoja atvirą klausimą ar problemą. Moksleivių paprašoma individualiai užrašyti atsakymą ar problemos sprendimo pasiūlymą. Pasiskirstoma poromis ir jose diskutuojama, suformuluojama bendra poros nuomonė. Mokytojui davus ženklą, susijungia poros į ketvertuką ir palygina savo pasiūlymus, sudaro bendrą problemos sprendimų sąrašą. Suformuluojama bendra ketveto nuomonė. Mokytojui vėl davus ženklą, susijungia po 2 ketvertus į aštuoneta, mokiniai palygina sąrašus ir suformuoja bendrą nuomonę. Ji pristatoma klasei.

21. Rašikliai viduryje

Šis metodas padeda mokiniams paskirstyti kalbėjimo laiką po lygiai. Kiekvienam mokiniui reikalingas pieštukas arba parkeris. Mokiniam skiriamas diskusijos klausimas.

Kai mokiniai pradeda dalytis savo mintimis, kiekvienas pažymi savo indėlį padėdamas rašiklį į stalo vidurį. Mokinys, jau išsakęs savo nuomonę, negali vėl kalbėti, kol visi grupės nariai nepadėjo savo rašiklių stalo viduryje. Tokiu būdu visi grupės nariai turi vienodas galimybes išsakyti savo nuomonę ir nėra dominuojančių. Mokinys, kuris nedalyvavo diskusijoje ar neturi ką papildyti svarstomu klausimu, taria „praleidžiu“ ir padeda savo rašiklį stalo viduryje.

Mokytojas bet kuriuo metu gali prieiti prie stalo, pasirinkti rašiklį ir paklausti, kokia buvo jo šeimininko mintis, pasiūlymas, argumentas.

22. 3K metodas

Šiuo metodu mokiniai stiprina tris komunikavimo įgūdžius: klausymosi, kalbėjimo ir vertinimo/konspektavimo.

Mokiniai suskirstomi į grupes po tris: vienas kalbės, kitas klausys, trečias konspektuos. Kalbantysis turi per kelias minutes argumentuotai išdėstyti savo poziciją svarstomu klausimu. Klausytojas turi atidžiai klausytis ir užduoti bent 3 klausimus. Stebėtojas klausosi ir vertina, kaip sekasi kalbėti ir klausytis, užrašydamas svarbiausius išsakytus teiginius. Jis pokalbyje nedalyvauja. Kas 5 min. dalyviai keičiasi vaidmenimis.

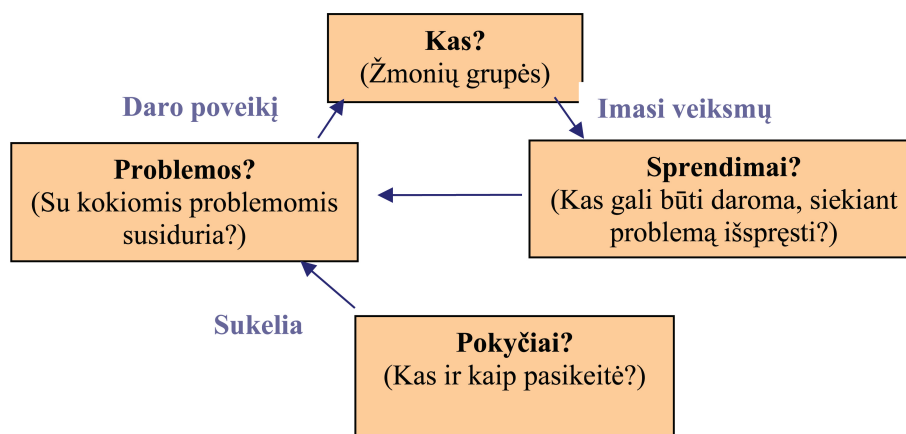
23. Išankstinis orientyras

Prieš nagrinėjant temą, mokytojas pateikia penkių provokacinių teiginių sąrašą, vadinamą išankstiniu orientyru. Mokiniai porose ar grupėse aptaria kiekvieną teiginį, pritardami ar paprieštaraudami siūlomai minčiai.

Kurdamas išankstinį orientyrą, mokytojas gali pateikti su būsima tema visiškai priešingai susijusį teiginį, provokuojančią, neigiamą ar diskutuotiną idėją. Gali būti viena kita idėja ir iš būsimo teksto. Svarbu, kad tiesiogiai ar perkeltine prasme teiginiai būtų kaip nors susiję su būsima tema, nors su vienu temos aspektu.

Aptarę teiginius porose ar grupėse, mokiniai klasėje žodžiu trumpai pateikia savo nuomones. Mokytojas neturėtų vertinti, ar teiginiai teisingi, nei kitaip komentuoti mokinių idėjų, turėtų priimti visus pasiūlytus teiginių vertinimus. Jei kyla diskusija, mokytojas turėtų ją nutraukti, nes išankstinio orientyro tikslas yra sužadinti susidomėjimą būsima tema, o ne ją išnagrinėti.

24. Pokyčių schema

25. Kritinis skaitymas

Skaitant informaciją vieną kartą, sunku ją suprasti, įsiminti, todėl mokytojai turi sugalvoti būdų, kaip sudominti mokinius skaityti tą patį tekstą kelis kartus. Prieš pateikiant skaitymo medžiagą, reikia suformuluoti užduotis, kurios skatintų kritinį mokinių mąstymą. Jeigu klasės auklėtojas turi mokinius supažindinti su ilgais ir nuobodžiais tekstais, pavyzdžiui, elgesio taisyklėmis, vaikų teisių konvencija ir t. t., galima darbą organizuoti kritinio skaitymo metodu.

Klasė padalijama į keturias grupes. Grupės gauna tekstus, užrašytus ant atskirų popieriaus juostelių. Juostelių skaičius gali būti įvairus, bet kiekvienoje juostelėje informacija turi būti pateikiama trumpai ir aiškiai. Grupė turi perskaityti informaciją, esančią popieriaus juostelėse, ir išrinkti iš jų kelias (nuo 3 iki 10) svarbiausias. Šią informaciją reikia sudėlioti pagal svarbą.

Grupės keičiasi vietomis, palikdamos sudėliotas juosteles. Naujai atėjusi grupė iš paliktos informacijos turi išrinkti vieną-dvi, jų nuomone, svarbiausias. Savo pasirinkimą jie privalo pagrįsti argumentais. Grupė pasiruošia pristatymui.

26. Teksto skaitymas ir informacijos žymėjimas

Mokytojas nurodo mokiniams, kaip jie gali tekste pasižymėti reikiama informacija:

- v (paukščiuku) tai, ką žino;
- (minusu) žinias, prieštaraujančias tam, ką manė žina;
- + (pliusu) ypač įdomią informaciją, apie kurią dar negalvojo;
- ? (klaustuku) tai, kas dar ne visai aišku.

Skaitydami užduotus tekstus, parašėse mokiniai deda atitinkamus ženklus. Baigę skaityti sudaro lentelę. Vėliau su partneriais ją aptaria, stengiasi išsiaiškinti klausukus.

v	-	+	?

27. Sūkurys

Metodas skirtas grupiniam darbui, gali būti panaudotas minčių generavimui, temos nagrinėjimui ar apibendrinimui.

Klasė skirstoma į grupes. Kiekviena grupė gauna atskirą užduotį ir atlieka ją ant atskiro didelio lapo skirtingos spalvos rašikliu. Kiekvienam darbo etapui skiriamas *griežtai apibrėžtas laiko tarpsnis*. Kai skirtas laikas baigiasi, kiekviena grupė perduoda savo lapus kitai grupei (pvz., pagal laikrodžio rodyklę). Perduoti lapą reikia apvertus neprirašyta puse, kad teksto skaitymas nesutrukdytų išklaudyti instruktažo tolesnei veiklai. Prieš pradėdant kiekvieną ratą *būtina eigos instrukcija* – iki 1 min. Pirmos grupės pradėtą darbą kita grupė tęsia savo spalvos rašikliu. Lapas keliauja ratu, kol pasiekia savo „šeimininkus“. Gavusi savo lapą, grupė turi pasiruošti darbo rezultatų pristatymui. Atlikus užduotį, privaloma kiekvienos grupės prezentacija. Apibendrinti ir pristatyti gali vienas, gali keli ar visi mokiniai. Darbui grupėse galimos įvairios užduotys: teksto nagrinėjimo, problemų sprendimo, refleksijos. Kaip pavyzdys, siūlomos užduotys informacijai rinkti.

1-as ratas - 6 min.

- 1 grupė - ką žinote (atsakyti galima vadovaujantis nuojauta, patirtimi) apie temą, teiginį?
- 2 grupė - ką norėtumėt sužinoti?
- 3 grupė - koks galimas praktinis šių žinių pritaikymas?
- 4 grupė - konkrečių praktinių veiksmų siūlymai-scenarijai.
- 5 grupė - prezentacijos būdas ir taisyklės.

2-as ratas - 5 min.

Grupės turi susipažinti su parašytomis mintimis, įvertinti jas savo spalvos rašikliu pažymint atitinkamus ženklus:

- „+“ mintys, su kuriomis sutinka,
- „-“ mintys, su kuriomis nesutinka,
- „?“ mintys, kurių nesuprato ar turi abejonių.

Po to savo spalva prirašyti papildymus.

3-ias ir 4-as ratas – po 4 min.

Ta pati užduotis, bet reikia įvertinti jau kelių spalvų darbą.

5-as ratas – 5 min.

Į grupes grįžta savas lapas. Susipažinus su kitų grupių papildymais, ruošiamas darbo pristatymas: susitarti dėl pristatančio asmens (kelių pristatančiųjų), dėl pristatymo formos, kaip atsakys į klausukus.

Prezentacija – 2-3 min.

Jos metu būtinai padėkoti daugiausiai padėjusiai „spalvai“ (grupei).

28. Spaudos konferencijos simuliacija

I etapas. Darbas grupėse. Klasė suskirstoma į grupes. Kiekviena iš jų pasirenka vieną iš pasiūlytų temų (informacija turėtų būti jau išnagrinėta) ir deleguoja atstovą į spaudos konferenciją.

II etapas. Spaudos konferencija. Grupių atstovai susodinami klasės priekyje prieš auditoriją, jie - atskiros temos ekspertai. Likusieji tampa žurnalistais, parengia klausimus. Žurnalistai eina prie mikrofono, prisistato vardu, pavarde, kokiam spaudos leidiniui jie atstovauja, pateikia klausimą. Atsako atitinkamos srities ekspertas, jį papildyti gali ir kiti ekspertai. Žurnalistai įrašo atsakymą diktofonu arba pasižymi užrašų knygelėje. Diskusijos nevyksta, priimami ir prieštariniai argumentuojami teiginiai. Ekspertų komandos nariai gali papildyti vienas kitą, bet žurnalistai nediskutuoja su ekspertais.

III etapas. Spaudos konferencijos apibendrinimas. Žurnalistai parengia straipsnį savo leidiniui, ekspertai parengia ataskaitą raštu.

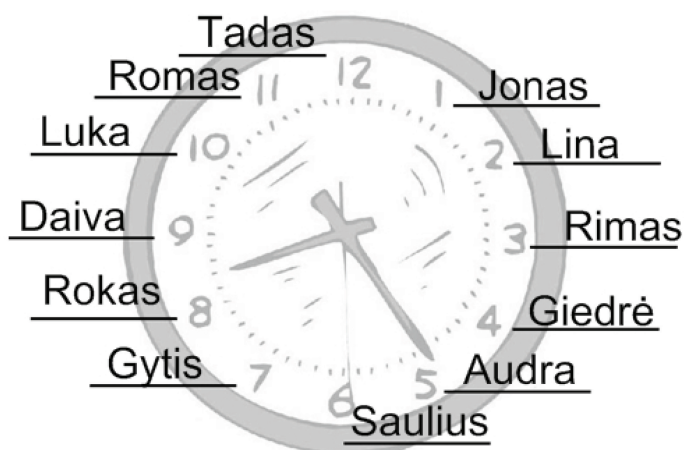
IV etapas. Užduoties aptarimas. Dažniausiai aptariamos dvi sritys: turinys ir forma. Kalbėdamas apie turinį mokytojas primena neteisingai pateiktus faktus, diskutuotinas idėjas bei kitus netikslumus. Kalbėdamas apie formą mokytojas paminėti kalbos klaidas, neteisingai pavartotus terminus, nepakankamai konkrečius klausimus.

V etapas. Straipsnių ir ataskaitų paroda klasėje ar internetinėje aplinkoje.

29. Laikrodis

Grupinio darbo metodas, padedantis mokiniams pasiskirstyti poromis, greitai rasti naują partnerį ir taip pasidalinti ir gauti kuo daugiau informacijos.

Visi dalyviai nuspiešia laikrodžio ciferblatą. Užduotis: kiekvienai laikrodžio valandai susirasti žmogų ir jam paskirti pasimatymą. Susitarusiųjų pora ties sutarta valanda užsirašo vienas kito vardą. Užduotis įvykdyta, kai kiekvieno laikrodžio visos valandos yra išdalintos.

Mokytojas skelbia valandą. Dalyviai susieina į poras pagal iš anksto tai valandai paskirtą pasimatymą. Mokytojas skelbia temą arba situaciją ir 2 min. dalyviai poroje bendrauja. Davus ženklą, skelbiama kita valanda - naujas pasimatymas, nauja arba ta pati situacija.

Tokį laikrodį galima naudoti kaskart per pamoką, klasės valandėlę, kai skiriama užduotis porose. Tokiu būdu mokiniai turės galimybę pabendrauti su skirtingais bendraklasiais.

30. Durstinys

- Mokiniai susėda grupelėmis (pvz., po 4-5).
- Kiekvienas grupės narys gauna po skirtingą medžiagos dalį, su kuria susipažįsta arba kuria remdamasis atlieka tam tikrą užduotį.
- Tuomet susėdama į naujas (ekspertų) grupes. Šios suformuojamos iš mokinių, kurie gavo tą pačią medžiagos dalį ar užduotį. Ją ekspertai kartu nagrinėja, aiškinasi, atlieka užduotį.
- Mokiniai sugrįžta į pirmąsias grupes ir iš eilės supažindina vieni kitus su savo medžiaga. Tikslas, kad kiekvienas komandos narys gerai išmoktų visą informaciją.

31. Kampeliai

Kampuose paruošta po popieriaus lapą ir rašymo priemonę.

- Mokiniai paskirstomi į grupes (po 4 ar 5). Kiek vaikų grupėje, tiek turėtų būti ir grupių (4x4 ar 5x5).
- Grupės išsiskirsto po kampus. Ten generuoja idėjas duota tema, remdamiesi turimomis žiniomis.
- Po 10 min. grupės gauna papildomos medžiagos. Ją išstudijuoja ir papildo savo lapą.
- Grupės performuojamos į naujas taip, kad kiekvienoje naujoje grupėje būtų po atstovą iš kiekvienos pradinės grupės (pvz., išsiskaičiuoja savo grupėje ir į naują vieną grupę sueina visi pirmieji, į kitą - antrieji ir t.t.)
- Pagal duotą ženklą grupės eina ratu per kampus. Atitinkamo kampo „šeimininkas“ pristato pradinės grupės darbą visiems. Pristatę vieną lapą, išsiaiškinę neaiškumus, atsakę į galimus klausimus, pereina prie kito kampo ir jau kitas „šeimininkas“ pristato savo pradinės grupės darbą.

32. T ir M schemas

Tikslas - mokyti spręsti įvairias problemas bei diskutuoti įvairiais klausimais.

Tuščias popieriaus lapas T raidės pavidalu padalinamas į dvi lygias dalis. Viršuje parašomas temos, kuria vyksta diskusija, pavadinimas, kairėje - visi jai pritariančios teiginiai. Tai gali būti temai tinkami sinonimai, pavyzdžiai, idėjos ir t.t. Tada įsijautus į oponentų vaidmenį dešinėje T schemas pusėje parašomi paneigiantys argumentai. Peržvelgus visus argumentus, galima pradėti diskusiją, per kurią mokiniai aptaria savo schemas, dalijasi mintimis, keičiasi nuomonėmis.

T schema yra naudinga norint atkreipti dėmesį į kraštutinius ir susisteminti problemas, tačiau kartais reikia padėti mokiniams rasti aukso vidurį.

Tokio tikslo galima siekti M schema: tuščias popieriaus lapas M raidės pavidalu suskirstomas į tris dalis: kairė pusė skiriama teigiamiems argumentams, dešinė - neigiamiems, o vidurinė - neutraliems argumentams ar asociacijoms.

34. Karlo Popperio debatai

Kiekviena etape dalyvauja dvi komandos, sudarytos iš trijų narių. Viena komanda yra teigiantieji, kurie pritaria temai ir savo argumentais stengiasi ją įrodyti, o kita komanda – neigiantieji, kurie nepritaria temai, pristato savo argumentus bei neigia teigiančiųjų bylą.

Debatai vyksta taip:

Pirmo teigiančiojo kalba (6 min.)

Kryžminė apklausa: trečias neigiantysis klausia pirmo teigiančiojo (3 min.)

Pirmo neigiančiojo kalba (6 min.)

Kryžminė apklausa: trečias teigiantysis klausia pirmo neigiančiojo (3 min.)

Antro teigiančiojo kalba (5 min.)

Kryžminė apklausa: pirmas neigiantysis klausia antro teigiančiojo (3 min.)

Antro neigiančiojo kalba (5 min.)

Kryžminė apklausa: pirmas teigiantysis klausia antro neigiančiojo (3 min.)

Trečio teigiančiojo kalba (5 min.)

Trečio neigiančiojo kalba (5 min.)

Kiekviena komanda turi 8 min. pasiruošimui (išnaudoja ruošdamasi kalboms bei kryžminėms apklausoms).

Bylų struktūra

<i>Teigiančiųjų byla</i>	<i>Neigiančiųjų byla</i>
Komanda deklaruoja savo pritarimą debatų temai.	Komanda deklaruoja savo nepritarimą debatų temai.
Pagrindinių temos terminų apibrėžimai (jie turi būti objektyvūs, t.y. nė vienai komandai nesuteikti daugiau galimybių laimėti).	Jeigu teigiančiųjų apibrėžimai yra teisingi ir objektyvūs, neigiantieji su jais sutinka, o jei ne, neigiantieji tai įrodo ir pateikia savo apibrėžimus.
Pirmas teigiančiųjų argumentas, įrodantis, kodėl tema yra teisinga.	Argumentuotai paneigiamas pirmas teigiančiųjų argumentas.
Antras teigiančiųjų argumentas, įrodantis, kodėl tema yra teisinga.	Argumentuotai paneigiamas antras teigiančiųjų argumentas.
Trečias teigiančiųjų argumentas, įrodantis, kodėl tema yra teisinga. (Jei pirmieji du argumentai pakankamai išsamūs, trečio gali ir nebūti.)	Argumentuotai paneigiamas trečias teigiančiųjų argumentas (jei yra).
Antro teigiančiojo kalboje argumentuotai paneigiamas pirmas neigiančiųjų argumentas.	Pirmas neigiančiųjų argumentas, įrodantis, kodėl tema nėra teisinga.
Antro teigiančiojo kalboje argumentuotai paneigiamas antras neigiančiųjų argumentas (jei yra).	Antras neigiančiųjų argumentas, įrodantis, kodėl tema nėra teisinga. (Jei pirmasis argumentas pakankamai išsamus, antro gali ir nebūti.)
Galutinė išvada: kaip teigiančiųjų argumentai įrodo temą.	Galutinė išvada: kaip neigiančiųjų argumentai paneigia temą.

KALBĖTOJŲ FUNKCIJOS

Pirmas teigiančiųjų komandos kalbėtojas turi pristatyti savo komandos bylą. Jis privalo išaiškinti visus savo komandos argumentus, tačiau jei byloje yra trys argumentai ir trečiajam išaiškinti nebeužtenka laiko, pirmasis gali tik pristatyti argumentą (pasakyti jo pavadinimą) ir pranešti, kad jį išaiškins antras teigiančiųjų komandos kalbėtojas.

Pirmas neigiančiųjų komandos kalbėtojas pristato savo komandos bylą. Visų pirma jis privalo paaiškinti, kodėl teigiančiųjų argumentai nėra teisingi, ir tuomet pateikti ir paaiškinti savo komandos argumentus – visus, nes antras neigiantysis pristatyti naujų argumentų nebegali.

Antras teigiantysis turi atstatyti savo komandos argumentus – paaiškinti, kodėl neigiančiųjų pa- neigimai nėra teisingi. Taip pat jis privalo atsakyti į neigiančiųjų argumentus – paaiškinti, kodėl jie neteisingi.

Antras neigiantysis turi atsakyti į antro teigiančiojo argumentų aiškinimus: parodyti, kodėl teigiančiųjų argumentai yra neteisingi ir kodėl neigiančiųjų argumentai yra teisingi.

Trečias teigiantysis apibendrina debatus: apžvelgia svarbiausius ginčus (susikirtimo taškus) tarp komandų (jų paprastai būna trys ar keturi) ir įrodo, kodėl kiekvieną iš tų ginčų laimėjo teigiantieji.

Trečias neigiantysis taip pat apibendrina debatus: apžvelgia svarbiausius ginčus tarp komandų (susikirtimo taškų paprastai būna trys ar keturi, jie gali sutapti su trečio teigiančiojo parodytais) ir įrodo, kodėl kiekvieną iš tų ginčų laimėjo neigiantieji.

ARGUMENTO STRUKTŪRA

1. **Teiginys** – baigtiniu sakiniu pareiškama tai, ką norima įrodyti tuo argumentu. (*Argumento teiginys negali sutapti su temos formuluote. Teiginys yra tai, kas turi įrodyti ar paneigti temą. Pvz., jei tema yra „Mirties bausmė turi būti įteisinta“, tai teiginys gali būti toks: „Asmuo, nužudęs kitą žmogų, nėra vertas gyventi“.*)

2. **Vertybė** – argumento prielaida. (*Pateiktame pavyzdyje argumento vertybė būtų atpildas – už nužudymą baudžiama tuo pačiu, ir tai laikoma teisinga.*)

3. **Paaiškinimas** – logiškai išaiškinama, kodėl pateiktas teiginys yra teisingas, o vertybė – svarbi. Atsakoma į klausimus: *kaip? kodėl? kas iš to?*

4. **Įrodymas** – realus pavyzdys, statistiniai duomenys, eksperto nuomonė ir pan., įrodantys teiginio teisingumą. Pateikiant įrodymus svarbu žinoti: *Kur ir kada surinkta informacija (negalima naudoti senesnių nei 5 metų duomenų)? Kas jos autorius? Kaip šis įrodymas įrodo argumento teiginį?*

5. **Išvada** – kaip visas šis argumentas įrodo debatų temą.

ARGUMENTO STRUKTŪRA	ARGUMENTO PANEIGIMAS
1. Teiginys	← Teiginys nėra teisingas
2. Vertybė	← Vertybė nėra svarbi
3. Paaiškinimas - <i>kaip?</i> - <i>kodėl?</i>	← Paaiškinimas nėra teisingas - <i>iš tiesų yra kitaip</i> - <i>klaidingas priežasties-pasekmės ryšys</i>
4. Įrodymas - <i>kas?</i> - <i>kur? kada?</i> - <i>kas iš to?</i>	← Įrodymai nėra tinkami - <i>netinkamas šaltinis/nekompetingas autorius</i> - <i>pasenusi informacija</i> - <i>neįrodo argumento</i> - <i>išimtis iš taisyklės (pateikti kontrapavyzdžiai)</i>
5. Išvada - <i>kaip šis argumentas įrodo temą?</i>	← Išvada nėra teisinga - <i>argumentas neįrodo temos</i>

ĮRODYMAI

Jei nori, kad tavo argumentas skambėtų įtikinamai ir oponentams būtų sunku jį atremti, reikalingi įrodymai. Jie gali būti įvairių tipų:

1. Eksperto nuomonė

Gali pacituoti pasisakymą žmogaus, turinčio daug patirties srityje, apie kurią kalbama. Pavyzdžiui, profesoriaus, apsigynusio disertaciją vaikų teisių Afrikos šalyse tema, nuomonė bus labai svarbi kalbant apie vaikų ėmimą į kariuomenę Ugandoje. Tačiau nepamiršk, kad turi gerai žinoti cituojamo asmens kvalifikaciją (savo kalboje pristatyk ją labai trumpai, arba būk pasirengęs, jei oponentas paklaustų per kryžminę apklausą).

2. Statistiniai duomenys

Statistika yra labai naudinga siekiant parodyti problemos mastą ir svarbą – sakydamas, kad Lietuvos Seime moterys sudaro tik 7%, labiau įtikinsi nei tiesiog teigdamas, jog moterų Seime yra labai mažai. Tačiau statistika dažnai gali klaidinti, todėl labai svarbu žinoti, kas ir kur rinko informaciją, kokio dydžio grupė buvo apklausta ar tiriama.

3. Nuomonės iš įvairių šaltinių

Galima cituoti ne tik srities ekspertą, bet ir kitokius šaltinius: spaudą, knygas, žinomus žmones. Tai nebus taip įtikinama, kaip eksperto nuomonė, tačiau gali praversti kaip papildomas įrodymas tavo argumentui (pvz., „Ekonomisto“ žurnale teigiama, jog žmonių pasitikėjimas politinėmis partijomis mažėja daugelyje Europos valstybių). Svarbiausia, kad šaltinis būtų patikimas, nešališkas ir pakankamai kompetentingas.

4. Pavyzdžiai ir analogijos

Jei žinai realų įvykį, panašų į aptariamą situaciją, gali pasinaudoti juo savo pozicijai sustiprinti (pvz., tiesioginė demokratija puikiai funkcionuoja Šveicarijoje, vadinasi, ją būtų galima įgyvendinti ir kitose demokratinėse šalyse). Tačiau turėk omenyje, kad kelios situacijos retai būna identiškos, taigi vieno atvejo sėkmė dar negarantuoja pasisekimo kitam. Be to, oponentas gali

- nesunkiai rasti priešingą pavyzdį (pvz., Britų Kolumbijoje tiesioginė demokratija nebuvo efektyvi, taigi negalima teigti, kad ji visada veiksminga);
- atremti tavo duotąjį (pvz., Šveicarijos rinkėjų aktyvumas nuolat mažėja, taigi tiesioginė demokratija mažina žmonių norą dalyvauti politiniame gyvenime);
- ginčytis, jog duotas pavyzdys yra išimtis iš taisyklės (pvz., Šveicarija yra vienintelė šalis pasaulyje, kur veikia ši valdymo sistema).

Todėl prieš pateikdamas pavyzdį, gerai pagalvok.

Pateikdamas bet kokio tipo įrodymus, privalai žinoti, iš kokio šaltinio jie yra gauti, kas yra citatos autorius, kurioje šalyje vykdytas tyrimas ar apklausa, kelintais metais tai atlikta. Labai svarbu nepateikti per senų įrodymų, nes juk situacija 2003-iaisiais metais gerokai skiriasi nuo 1980-ųjų. Dažniausiai debatuose priimta naudoti ne daugiau nei penkerių metų senumo duomenis.

KRYŽMINĖS APKLAUSOS TIKSLAI

1. Gauk informacijos, kurios tau gali prireikti per debatus (pvz., „Keliose pasaulio šalyse šiuo metu yra įteisinta mirties bausmė?“).

2. Išsiaiškink argumentą, kurio nesupratai, arba pasitikslink, ar supratai teisingai (pvz., „Ką jūs vadinate žalos mažinimo strategija? Ar tai reiškia, jog už narkotikų vartojimą nebus baudžiama?“).

3. Jei oponentų komandos pozicija turi svarbių neigiamų pasekmių, užduok kelis tarpusavyje susijusius klausimus ir priversk tas pasekmes pripažinti (pvz.: „Ar tiesa, kad jūsų siūlomas planas bus įgyvendinamas už Jungtinių Tautų fondo pinigų?“ – „Taip.“ – „Ar tiesa, kad jūsų plane siūloma statyti po 10 naujų ligoninių kiekvienoje trečiojo pasaulio šalyje?“ – „Taip.“ – „Ar žinote, kad trečiajam pasauliui priskiriama daugiau nei 60 valstybių?“ – „Taip, žinau.“ – „Tokių atveju, jei už JT pinigų bus statoma daugiau nei 600 naujų ligoninių ir samdomi jų darbuotojai, ar sutinkate, kad visos kitos JT vykdomos programos turės būti nutrauktos?“).

4. Gauk informacijos, kurią gali panaudoti savo komandos argumentams (pvz., „Kokia yra narkomanų gydymo metadonu nauda?“ – „Metadonas nesukelia haliucinacinio efekto, todėl narkomanas gali visiškai kontroliuoti savo veiksmus.“ – Tai savo kalboje gali teigti, jog narkomanams labai svarbu patirti haliucinacijas ir dėl to jie nesutiks dalyvauti metadono programose, taigi jos bus neefektyvios).

5. Parodyk teisėjams ir publikai oponentų argumentuose esančias logikos klaidas, įrodymų stoką ar nepatikimus šaltinius, netinkamus pavyzdžius ir t.t.

Patarimai klausiančiajam

- Užduok klausimą, o ne sakyk kalbą.
- Leisk oponentui atsakyti į klausimą, nereikalauk atsakymo „taip“ arba „ne“.
- Mandagiai sustabdyk oponentą („ačiū, atsakymą supratau“), jei jis kalba per ilgai, arba patikslink savo klausimą, jei oponentas taip ir neatsakė į jį.
- Užduodamas klausimą žinok, kokio atsakymo tikiesi, net jei oponentas ir atsakys kitaip, nei norėtum, tavo klausimas teisėjams paliks gerą įspūdį.
- Užduok trumpus ir aiškius klausimus, kiek įmanoma venk ilgų ir sudėtingų.
- Stenkis klausinėti nuosekliai, tarpusavyje susijusius klausimus užduok vieną po kito.
- Nepalik svarbiausio klausimo pabaigai, nes gali paprasčiausiai pritrūkti laiko.
- Nebijok baigti kryžminės apklausos anksčiau nei baigiasi skirtas laikas; kita vertus, nepamiršk, kol tu klausinėji, tavo komandos draugai gali ruoštis kalbai.
- Prieš eidamas klausinėti, pasitark su tuo komandos draugu, kurio kalba bus po kryžminės apklausos, ir sužinok, kokios informacijos jam reikės.
- Nepamiršk to, ką išgavai apklausos metu, panaudoti savo ir komandos draugų kalbose.

Patarimai atsakančiajam

- Visuomet gerai pagalvok prieš atsakydamas.
- Gink savo komandos poziciją, net jei oponentas bando priversti tave elgtis priešingai.
- Atsakyk į užduotą klausimą, nesistenk išsisukti nuo atsakymo.
- Jei iš tavęs reikalauja atsakymo „taip“ arba „ne“, o tu manai, jog į šį klausimą taip atsakyti neįmanoma, paaiškink tai.
- Paprašyk oponento patikslinti klausimą, jei jo nesupratai.
- Jei manai, kad oponento klausimas nėra korektiškas (pvz., „Kas geriau – A ar B?“), o tu manai, kad geriausia yra C), taip ir pasakyk.
- Nesiginčyk su visiems žinoma tiesa, nors ji ir nebūtų palanki tavo komandos pozicijai.

35. Forumo debatai

1. Mokytojas organizuoja trumpą diskusiją - apibūdinama problema. Pasakoma tema. Visi mokiniai rengiasi kalbėti. Du iš jų mokytoja paskiria ekspertais, kurių vienas bus teigiantysis, t.y. mėgins įrodyti temos teiginį, o kitas – neigiantysis, turės jį paneigti.

2. Kitas variantas - mokiniai pagal savo poziciją pasiskirsto į dvi grupes: teigiančiųjų ir neigiančiųjų. Grupėse yra ruošiamos kalbos savo požiūriui įrodyti. Išsirenkamas atstovas kalbai sakyti.

3. Kalba teigiančiųjų grupės atstovas (5-6 min.). Jam baigus, vyksta kryžminė apklausa, klasė klausinėja 3 minutes, mėgindama nustatyti silpnąsias kalbos vietas, arba tiesiog prašo paaiškinti vieną ar kitą teiginį.

4. Kalba neigiančiųjų grupės atstovas (5-6 min.). Jis stengiasi paneigti teigiančiojo argumentus savo argumentais ar patraukti auditoriją į savo pusę. Baigus kalbėti, vyksta kryžminė apklausa (3 minutes). Auditorija mėgina klausimais įrodyti, kad neigiantysis neteisus, arba tiesiog aiškinasi, ar tinkamai suprato jo pasakytas mintis.

5. Kalba žiūrovai, jie trumpai pasako, pritaria ar nepitaria kalbėjusiems ekspertams, gali (jei lieka laiko) ir plačiau aptarti kalbėjusiųjų mintis. Bendra diskusija.

6. Kai norinčių pasisakyti nebėra, vėl kalba teigiantysis ir neigiantysis. Šį kartą jie kalba trumpiau – po 3 min. Jų užduotis – apibendrinti žiūrovų mintis, įrodyti savo teisumą ir patraukti žiūrovus.

7. Formuluojuama bendra nuomonė: perskaitoma visiems, daromos argumentuotos pataisos, balsuojama. Arba žiūrovai nebalsuoja, o prieina prie to kalbėtojo, kuris juos įtikino. Laimi tas, prie kurio priėjo daugiau klausytojų.

36. Kryžminis argumentų atrėmimas

Šis metodas taikomas norint kuo daugiau mokinių įtraukti į diskusiją. Mokiniai padalinami į dvi grupes. Tai galima padaryti balsuojant, kas palaiko ir kas prieštarauja temai, arba tiesiog skiriant klasę į dvi dalis. Prieš pamoką arba pamokos pradžioje visi moksleiviai gauna užduotį parengti savo argumentus už ir/ar prieš paskelbtą rezoliuciją/temą. Tada kiekvienai iš pusių duodamos 5-6 min. susitarti, kokius jie turi argumentus ir kuris iš 5 kalbėtojų pristatys kokį argumentą bei jį išplėtos. Kiekvienas kalbėtojas turi 2 min. savo kalbai.

Debatams vesti reikia laiko matuotojo, kuris rodo laiką ir kviečia kalbėtojus.

- Debatus pradeda 1-asis teigiantysis: pristato ir pagrindžia savo argumentą, kuris turėtų būti ir pats stipriausias komandos argumentas.

- 1-asis neigiančios pusės kalbėtojas atremia teigiančiojo argumentą ir pristato bei išplėtoja savąjį.

- 2-asis teigiantysis visų pirma atremia neigiančiosios komandos argumentą, o tada pristato savąjį, ir t.t., kol pasisako keturi kalbėtojai.

- 5-asis kiekvienos komandos kalbėtojas susumuoja visus savo pusės argumentus ir parodo, kur priešininkai klysta, kodėl oponentų argumentai silpnesni.

Apibendrinimą gali daryti mokytojas, bet galima turėti ir teisėjų komandą (tris mokinius). Vienas iš teisėjų po pasitarimo (1-2 min.) išsako, kuri pusė ir kodėl buvo stipresnė (pvz., labiausiai įtikino). Svarbu, kad mokiniai-teisėjai patys jau būtų debatavę, turėtų patirties. Kiekvienas teisėjas turi gebėti užsirašyti pagrindines kalbėtojų mintis, kad remtųsi jomis priimdamas sprendimą, o išsakydamas kritiką galėtų cituoti.

37. Vieno žodžio debatai

Mokytojas ant lapelių (jų reikia šiek tiek daugiau, nei yra mokinių) užrašo po du žodžius: vienas konkretus, kitas – abstraktusis daiktavardis. Paaiškinęs užduotį, duoda mokiniams ištraukti po vieną lapelį.

Užduotis. Pasirinkti vieną iš lapelyje esančių žodžių ir parengti 2 minučių kalbą pagal šiuos reikalavimus:

- Įžanga (2-3 sakiniai);
- Daikto ar reiškinio apibūdinimas (1-2 sakiniai);
- Gerųjų jo ypatybių įvertinimas (3-5 teiginiai);
- Neigiamųjų ypatybių nusakymas (3-5 teiginiai);
- Baigiamosios išvados.

Užduočiai parengti skiriama 10-15 minučių. Likusi pamokos dalis skiriama kalboms išklaudyti. Kad mokiniai ne tik sakytų (ar pradžioje skaitytų) savo parengtą kalbą, bet ir klausytų, jiems liepiama įvertinti draugų kalbą trimis aspektais:

- 1) kaip kalba atitiko mokytojo pateiktus reikalavimus (struktūra);
- 2) koks kalbos turinys (įdomus, informatyvus...);
- 3) kaip kalba buvo perteikta (patraukliai, tinkama intonacija, kontaktas su auditorija...);

Už struktūrą didžiausias balas - 3. Už turinį ir dėstymą - po 3,5 balo. Taigi bendras didžiausias balas – 10. Pamokos pabaigoje surenkami vertinimo lapeliai ir kitą pamoką išvedamas vidurkis.

Galimi variantai. Dalyvis, ištraukęs numerį, sužino, kokia tema turės kalbėti. Dažniausiai tai konkretus žodis: aguona, kailinis paltas, lėlė Barbė, lopšys, žibintas ar kt. Kalbama ekspromptu 3 minutes, tuomet, teisėjui davus ženklą, paskelbiamas kitas žodis. Antrajai kalbai skiriama tik 1 minutė. Kalbėtojai kaip įmanydami stengiasi, kad jų kalbos būtų kuo žaismingesnės, stilius įmantresnis, laikysena laisva, nesukaustyta. Pavyzdžiui, gavęs žodį „rabarbaras“, kalbėtojas paaiškina, kad jo platus viršutinis lapas tinka vietoj skėčio, kad tai nuostabus maistas - ir virtas, ir žalias, ir t. t. Vėliau gavęs antrąjį žodį - „skyrybos“, pasakė, kad jo draugas išsiskyrė su žmona, nes ši per daug žavėjosi rabarbarais. Teisėjai reikalavo, kad pirmasis ir antrasis žodžiai kaip nors sietųsi, t. y. kad trijų ir vienos minutės kalba atrodytų kaip vienas pasisakymas.

38. Kryžminė diskusija

Kryžminė diskusija - tai vienas iš būdų formuoti nuomonę. Metodas skirtas individualiam darbui. Dalyviams pasiūloma tema. Kiekvienas nusibraižo lentelę ir būtinai užpildo abi jos puses. Kai argumentai „už“ ir „prieš“ paruošti, pagal siūlomą schemą formuluojama išvada.

„UŽ“	„PRIEŠ“
1.	1.
2.	2.
3.	3.

Išvada: Mano pozicija.

Pagrindimas („už“).

Galimi prieštaravimai („prieš“).

Mano pozicijos pranašumai.

39. Kalba ekspromtu

Tai trumpa kalba be specialaus pasiruošimo. Kalbėtojai nereikia gerai išmanyti temos. Užduotis - kalbant 2-4 min. logiškai susieti tris gautus žodžius.

Kalbos planas:

1. Patraukti auditorijos dėmesį (trumpa istorija, anekdotas, stebinantys faktai).
2. Pristatyti savo teiginį/mintį ir kalbos planą (Pvz.: Atsakysiu į *abra kadabra* klausimą, kalbėdamas apie *en, den, du*).
3. Pateikti 1-2 argumentus, paremtus asmenine patirtimi, skaityta, girdėta istorija.
4. Pasiūlyti problemos sprendimą arba trumpai pakartoti svarbiausią savo mintį, arba paraginti kitus spręsti jūsų klausimą.
5. Žodžiais arba gestais parodyti, kad kalba baigta.

Kaip pasirengti per 1 min.?

- Koks klausimas, probleminė situacija asociatyviai kyla pažvelgus į gautus žodžius?
- Apsispręsk, kokią mintį/teiginį nori išsakyti auditorijai, kuo juos norėtum įtikinti.
- Savo mintis gali išdėstyti įvairiai:
 - problema - sprendimas
 - situacija - priežastys
 - anksčiau - dabar - praeityje
 - aš-kaimynas/draugas-žmonija
 - situacijos plusai-minusai
 - kas-kada-kur-ką-kaip-kodėl?
- Apgalvok ir parink įtaigių asmeninių pavyzdžių.

Žodžių grupių pavyzdžiai:

mokytojas kaukė dialogas	atsiskyrėlis skambutis tiesa	grupė sarkazmas argumentas
išvaizda šauktukas pertrauka	pamoka kantrybė nuomonė	čempionas iniciatyva palikimas
kartos rizika dialogas	laisvalaikis ženklas žala	pyktis sutarimas įtikinėjimas

Lygiai taip pat galima parinkti skirtingų aforizmų, citatų.

40. Ryto kalba

Pakviečiamas mokinys savanoris prieš klasę per 3 minutes smulkiai papasakoti, ką veikė ryte (nuo pabudimo iki atėjimo į klasę). Kiti klausydami turi užduoti kalbančiajam klausimų (atvirų ir uždarų), nesusijusių su pasakojimu. Pvz., mokinys pasakoja, kad valė dantis, o jo klausama, kaip supranta sąvoką meilė.

Su dar vienu klausytoju iš anksto susitariama, kad jis rodytų su pasakojimu nesusijusius gestus. Pvz., mokinys pasakoja, kad valė dantis, o tuo metu rodomi gestai, kaip valyti batus. Rodantis gestus mokinys turėtų stovėti priešingoje klasės pusėje, už sėdinčių mokinių nugarų, t.y. jie neturėtų jo matyti.

Kalbėtojas, pasakodamas apie savo rytą, turi atkartoti priešais gestikuliuojančio bendraklasio judesius ir atsakyti į klausytojų klausimus, nenukrypdamas nuo savo temos.

41. Taip, ir ... Taip, bet...

Mokytojas pasako diskutuotiną teiginį ir kviečia savanorį mokinį. Šis turi pritarti arba paprieštarauti:

1. Pakartoja girdėtą teiginį.
2. Atsižvelgdamas į savo poziciją, pradeda argumentą: „*Taip, ir ...*“ (jei pritaria teiginiui), „*Taip, bet...*“ (jei nepritaria teiginiui).
3. Savo argumentą paremia įrodymu.
4. Kviečia kitą kalbėtoją.

Kitas kalbėtojas išsako savo nuomonę laikydamasis tų pačių taisyklių.

Pavyzdžiui:

Mokytojas: Bananus valgyti labiau apsimoka nei mandarinus. (Kviečia I mokinį)

I mokinys: Taip, bananus valgyti labiau apsimoka nei mandarinus, nes juose daug kalio. (Kviečia II mokinį.)

II mokinys: Taip, bananuose yra kalio, bet daug geriau valgyti mandarinus, nes juose yra vitamino C. (Kviečia III mokinį.)

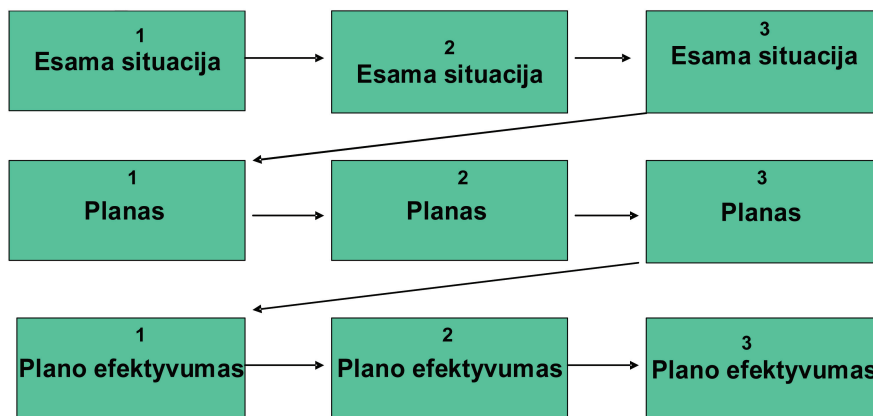
III mokinys: Taip, mandarinai naudingi, nes turi vitamino C. Ir vitaminas C yra reikalingesnis žmonių sveikatai, nei kalis, nes (Kviečia IV mokinį.)

42. Apskritasis stalas

Dalyviai dalinami po tris. Kiekvienas ant lapelio užrašo savo temą ir kelias tezes - kokiais aspektais žada nagrinėti pasirinktą temą. Rašyti reikia į kas trečią-ketvirtą eilutę, kad liktų vietos draugų įrašams.

Lapeliai siunčiami ratu. Kiekvienas dalyvis išnagrinėja gautus draugo teiginius.

Jo užduotis - sutikti arba nesutikti su perskaitytomis mintimis, paplėsti, išsamiau paaiškinti jas. Jei reikia, galima papildyti savo teiginiais. Tada vėl keičiamasi lapeliais. Ir kiekvienas dalyvis gauna jau dviejų draugų parašytas mintis. Reikia įvertinti, ar tema bus išnagrinėta pakankamai, ir parašyti tinkamą pabaigą.

43. Kampai

Mokytojas trijuose klasės kampuose prikabina lapelius su užrašais: pritariu, nepritariu, neturiu nuomonės. Mokiniai turi pasirinkti klasės kampą, atitinkantį jo nuomonę. Kiekvienas savo pasirinkimą turi argumentuoti.

44. Apsuk rata

Šiame pratime mokomasi reaguoti į kitų argumentus.

Užduotis:

- Dalyvius suskirstyti grupėmis, po daugiau kaip 10 žmonių (svarbu lyginis skaičius).
- Teiginius surašyti ant atskirų popieriaus lapų. Jų turi būti perpus tiek, kiek grupėje yra žmonių.
- Dalyviai susėda dviem ratais, kurių vienas apgaubia kitą. Sėdintieji vidiniame rate veidu atsisuka į sėdinčiuosius išoriniame rate. Taip kiekvienas turi po oponentą.
- Sėdintieji vidiniame rate turi po teiginį ir pasako savo porininkui, kodėl pritaria teiginiui. Tuomet oponentas turi pasakyti, kodėl jis nepitaria teiginiui. Tam duodama minutė.
- Po 2 minučių išorinis ratas pasisuka per vieną žmogų į kairę. Vidiniame rate sėdintieji vėl sako argumentus „už“.
- Procedūra kartojama, kol visi pasikalbės su visais arba kol vidinis ratas pasakys sutartą kiekį argumentų „už“.
- Po to galima pasikeisti vaidmenimis. Dalyviai išoriniame rate laiko teiginius, o vidinis ratas sukasi.
- Pratimas baigiamas bendra diskusija. Atkreipiamas dėmesys į šiuos dalykus:
 - Ar žmonės, kurie buvo „prieš“ turėjo skirtingus argumentus?
 - Ar jūs pakoregavote savo replikas, atsižvelgdami į ką tik išgirstus argumentus „prieš“? Kodėl?
 - Galiausiai aptarkite, ko pasimokėte iš šio pratimo.
 - Pratimą galima atlikti ir išrikiavus dalyvius į dvi eiles.

45. Laikas klausinėti

Užduotis - replikuoti į savo oponento komentarus pateikiant klausimą. Pratimo metu mokiniai turėtų suprasti, kodėl tokia diskusijos strategija yra gera.

Užduotis

- Reikalingas teiginys debatams.
- Pasidalinama į dvi grupes.
- Išrenkamas vienas teisėjas.
- Viena grupė gauna teiginį ir turi jį ginti. Jiems skiriama šiek tiek laiko pasiruošti.
- Kol viena grupė rengiasi teiginį ginti, kita grupė sutaria, kokius užduos klausimus.
- Kai pasirengimui skirtas laikas baigiasi, grupės išsirikiuoja eilėmis viena priešais kitą. Pirma- sis pradeda kalbėti teiginį ginančios grupės narys (1-asis teigiantysis). Klausinėjančios grupės narys (1-asis klausinėtojas) pateikia klausimą, susijusį su 1-ojo teigiančiojo argumentu. Į šį klausimą atsako 2-asis teigiantysis. Tuomet klausimą užduoda 2-asis klausinėtojas, o į jį atsako – 3-iasis teigiantysis. Taip tęsiasi tol, kol nebelieka klausimų, arba kol į klausimą nebus tiksliai atsakyta. Tą nusprendžia teisėjas.
- Po šio klausimų-atsakymų turnyro, panagrinėjamas pratimas ir aptariama klausinėjimo nauda.
- Pratimą galima kartoti paėmus naują teiginį arba teigiantiesiems ir klausinėtojams pasikeitus vaidmenimis.

46. Mokinių kongresas

Mokinių kongresas – dialogas tarp mokinių, mokytojų ir mokyklos administracijos.

Kongreso **tikslas** – diskusijų būdu rasti aktualios problemos sprendimo būdus.

Veiklos žingsniai	Konkretus pavyzdys
Nuspręsti, kokia problema yra aktuali.	<i>Mokiniai nenori nešioti uniformų mokykloje. Dėl to kyla konfliktų su mokytojais, mokyklos vadovybe.</i>
Pasiskirstyti tam tikromis grupėmis, komitetais, atstovaujančiais skirtingus interesus.	<i>Mokinių komitetas ir mokyklos administracijos komitetas.</i>
Viena grupė turėtų parengti nutarimą, kuriame išdėstyti veiksnius, jų nuomone, padedančius išspręsti problemą. Jei toks nutarimas būtų priimtas, jo reiktų laikytis visai mokyklos bendruomenei.*	<i>Mokinių komitetas parengia nutarimą, kuris leistų penktadieniais išvis nedėvėti uniformų, o kitomis dienomis reiktų nešioti bent vieną uniformos dalį, pavyzdžiui, švarką.</i>
Vyksta diskusija.**	

*Nutarimus reikia iš anksto atspausdinti ir kiekvienam komitetui pateikti po kopiją prieš diskusiją. Tekstas neturėtų būti ilgesnis negu 1 puslapis.

**Diskusijos taisyklės:

- Vienas mokinių komiteto atstovas 3 minučių kalboje paaiškina problemą, kodėl ji aktuali visai mokyklai, pristato siūlomus sprendimo būdus, jų efektyvumu stengiasi įtikinti visą kongresą.
- Kryžminė apklausa (2 min.) – kitų komitetų nariai klausinėja atstovą, pristačiusį nutarimą.
- Bet kurio komiteto atstovas turi galimybę po kelis kartus išsakyti savo nuomonę dėl nutarimo, ar siūlo jį priimti, ar atmesti („už“ ir „prieš“ kalbos po 3 min.).
- Galimos pataisos. Bet kuris kongreso narys gali raštu siūlyti pataisą nutarimui, pavyzdžiui, išbraukti kurį nors straipsnį, žodį, juos pakeisti. Diskusijos dėl pataisų vyksta tokia pačia forma, kaip ir diskusijos dėl nutarimo: pristatomoji 3 minučių kalba, kryžminė apklausa, kitų narių „už“ ir „prieš“ kalbos.
- Balsavimas. Balsuoti gali ir komiteto, pasiūliusio nutarimą, nariai. Nutarimas priimamas paprastosios daugumos principu. Jei nutarimas atmetamas, galima atidėti jo svarstymą kitam kartui, tam pačiam komitetui jį pataisius.

Nutarimo pavyzdys:

<p>Nutarimas dėl uniformų nešiojimo mokykloje</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Mokinių komitetas siūlo: 2. I straipsnis. Penktadieniais mokiniai neprivalo nešioti uniformų. 3. II straipsnis. Kitomis savaitės dienomis mokiniai privalo nešioti bent vieną pasirinktą uniformos dalį (švarką, kelnes, sijoną ir kt.). 4. III straipsnis. Mokytojai, mokyklos vadovybė ir administracija įsipareigoja nepriekaištauti moksleiviams dėl jų aprangos. Mokiniai, patiriantys dėl to diskriminaciją, gali kreiptis į klasės auklėtoją arba socialinį darbuotoją. 5. Šis nutarimas įsigalios nuo kito mėnesio 1 dienos. <p>Pataisa</p> <p>Pataisos autorius:.....</p> <p>Nutarimo pavadinimas:</p> <p>Keičiamos eilutės (-ių) numeris:</p> <p>Pakeitimas:</p>

7. Kontinuumas

Tikslas - apsvarstyti visas įmanomas kontraversiškos temos puses.

Stiprinami įgūdžiai: sugebėjimas plačiau išsigilinti į problemą, pamatyti jos skirtingas puses, diskutuoti tam tikru klausimu, suprasti kitus žmones, jų poziciją.

Eiga:

- Mokytojas turi ant lentos nubrėžti kontinuumo liniją. Šios linijos galuose jis parašo kraštutines, radikaliausias pozicijas. Prie linijos vidurio mokytojas užrašo dar kelias galimas, jau kiek švelnesnes, pozicijas diskutuojamu klausimu.
- Mokiniai yra paprašomi nuspręsti, kuriai iš nuomonių, pritaria. Savo apsisprendimą būtina pagrįsti dviem pagrindiniais argumentais.
- Kiekvienas mokinys pasikeičia su kaimynu savo užrašais. Išnagrinėja jo argumentus ir paaiškina savo kaimyno poziciją.
- Mokinių paprašoma iš naujo pergalvoti savo poziciją. Jei ji pasikeitė, gerai būtų, kad mokinys pateiktų pagrindinius savo draugų argumentus, privertusius jį pakeisti savo požiūrį.
- Kiekvienas mokinys kontinuumo pabaigoje turi pateikti argumentus, kurie labiausiai įtikino. Tai privers mokinius atidžiai klausytis savo draugų minčių.
- Mokiniams pasiūloma apsvarstyti, kokias pasekmes visuomenei ir kiekvienam jos nariui atskirai atneštų politika, paremta kiekviena iš pateiktų pozicijų.

48. VAFT

Galimi keli šio metodo variantai.

Sąvokoms aiškinti

Pasiūlomas konkrečios temos sąvokų sąrašas (3-10 žodžių). Dirbdami grupėse mokiniai, remdamiesi VAFT schema, turi sukurti rišlų tekstą, kuriame tiesiogiai sąvokų neįvardydami išaiškintų jų turinį, sukurtų apibrėžimus (nebūtinai visų). Kitų grupių mokiniai turi labai atidžiai klausytis ir žymėtis, apie kurias sąvokas buvo kalbama. Vėliau visos grupės pristato atpažintas sąvokas ir paaiškina, kodėl taip nusprendė.

VAFT schema:

V - *vaidmuo* (kieno vardu kalbama - pradinuko, abituriento, direktoriaus...)

A - *auditorija* (kam skirta kalba - švietimo ministrui, tėvams, valytojai...)

F - *forma* (pasirinkta kalbos forma - eilėraštis, pasaka, miniatiūra, skundas, reklama...)

T - *tema* (pasirinkta tema)

Kitas šio metodo variantas - teksto kūrimas poroje. Pirmiausia kiekvienas mokinys individualiai perskaito sąvokų sąrašą. Tada suėję į poras vienas kitam paaiškina, kaip suprato kiekvieną žodį. Po to pasirenkamas vaidmuo, kurio vardu bus kalbama, ir kuriama susitarto žanro istorija, skirta pasiūlytai auditorijai. Būtina sąlyga - panaudoti visas sąvokas iš aptarto sąrašo. Istorijos pristatomos.

Refleksijai

Siekiant įsivertinti pamoką ar klasės valandėlę, mokiniams skiriama užduotis grupėje pagal duotą VAFT schemą sukurti trumpą tekstą apie patirtus įspūdžius, sėkmes ir nesėkmes. (Pvz., vaikas mamai telefonu skundžiasi klasės vadovo priimtu sprendimu.) Kalbos pristatomos visiems.

REFLEKSIJOS METODAI

49. 7 K metodas

Metodas naudojamas individualiam ar grupiniam apibendrinimui.

Trukmė: 5 – 7 minutės.

Mokiniam siūloma apibūdinti įvykusią veiklą, trumpai atsakant į klausimus:

Kas? Kam? Ką daro? Kur? Kada? Kodėl? Kaip?

Po to iš visų atsakymų sudėti vieną gražų sakinį. Autoriams skaitant sakinius, kiti stebi, ar į visus klausimus atsakė.

50. Vertinimo langas

Būtina sąlyga – individualiai užpildyti visas skiltis. Vėliau galima perskaityti visus ar kelis vertinimus prieš klasę arba surinkti ir išanalizuoti po susitikimo.

Aš manau, kad ...	Ypač sėkmingai pavyko ...
Ar sutiktumėte, kad ...	Dar patarčiau ...

51. De‘Bono mąstymo kepuraitės

Visi dalyviai pasirenka iš anksto paruoštas skirtingų spalvų nupieštas kepuraites (ruošiama pagal dalyvių skaičių). Pagal pasirinktą spalvą suskirstomi į grupes. Po to paskelbiama, kaip kiekvienos spalvos grupė turės apibendrinti ir įvertinti darbą:

- **Raudona** – emocijos (pirmoji grupė)
- **Balta** – statistika
- **Juoda** – minusai
- **Geltona** – plusai
- **Žalia** - praktinė nauda
- **Mėlyna** – apibendrinimas (paskutinioji grupė)

52. Orų prognozė

Mokiniai kelias minutes pagalvoja apie klasės valandėlę: kas patiko, nepatiko, kas buvo nauja, naudinga, kas pravers ateityje. Paprašoma įsivaizduoti, kad jie yra sinoptikai. Pasiūloma parašyti trumpą orų prognozę, kuri iliustruotų klasės valandėlės darbą. Pvz.: prieš valandą oras buvo apsiniaukęs, debesuota, trumpalaikiai lietūs, bet kitą savaitę atšils (tai reiškia, kad iš pradžių mokinyms turėjo sunkumų, bet ateityje įgyti įgūdžiai jam pravers). Norintieji savo orų prognozes perskaito.

53. Popieriaus lapas vienos minutės refleksijai

Mokinių paprašoma pasiimti tuščią popieriaus lapą. Mokytojas pateikia klausimą/-us (specifinius arba atvirus). Minutę laiko leidžiama pagalvoti ir atsakymas užrašomas.

54. Sinonimai

Dalyvių paprašoma minutę tyloje pagalvoti apie nagrinėtą sąvoką/temą/problemą ir parinkti taikliausią, jų nuomone, sinonimą (žodį, kuris būtų tos pačios reikšmės, arba artimą savo prasme asociaciją). Visi paraginami atsistoti. Vienas iš dalyvių garsiai visiems pasako savo sinonimą. Jei grupėje yra žmonių, kurie buvo sugalvoję tą patį žodį, jie kartu su kalbėjusiuoju atsisėda. Tada sako savo žodį kitas dalyvis, o su juo atsisėda kiti, manantys taip pat. Pratimas baigiamas, kai nelieka nė vieno stovinčio žmogaus.

55. Kasdienių refleksijų dienoraštis

Skatinant mokinius įvertinti ir apmąstyti atliktą darbą, galima skirti laiko per pamoką ar klasės valandėlę, kad jie užpildytų savo „dienoraščio puslapį“ (popieriaus lapą), arba šią užduotį skirti namų darbams. Mokytojas gali užduoti konkretų klausimą. Svarbu, kad grįžtamasis ryšys nebūtų pateiktas „akimirksniu“, kai atsakymai surenkami tą pačią dieną.

56. Nebaigti sakiniai

Mokinių paprašoma susėsti ratu. Trumpai primenama, kas nuveikta per klasės valandėlę. Mokytojas išsirenka vieną nebaigtą teiginių porą iš sąrašo. Paprašoma iš eilės kiekvieno mokinio pabaigti sakinius, bet negalima komentuoti, diskutuoti.

Teiginiai:

- Geriausiai pavyko..... Ypač nepavyko.....
- Įdomiausia buvo..... Neįdomiausia buvo.....
- Man labai patiko..... Labiausiai nepatiko.....
- Linksmiausia..... Rimčiausia.....
- Kitą kartą norėčiau daugiau..... mažiau.....

57. Paskutinis žodis priklauso man

Mokiniai lapelyje ar nedidelėje kortelėje užrašo įsimintą pamokos ar klasės valandėlės momentą, kuris jiems atrodo ypač įdomus ar vertas komentarų. Kitoje kortelės pusėje užrašo komentarą: galima vertinti, kritikuoti, palyginti, siūlyti ir pan.

Papasakojęs savo pasirinktą akimirką iš klasės veiklos, mokinys paragina klasės draugus pareikšti savo nuomonę tuo pačiu klausimu. Mokytojas privalo kontroliuoti, kad diskusijos nenukryptų nuo temos, nevirstų kandžiomis replikomis ar nereikšmingais komentarais.

Užbaigti svarstymą pakviečiamas tas mokinys, kuris pradėjo. Jis garsiai perskaito savo komentarą, ir tai viskas - daugiau jokių diskusijų: kad ir kaip sunku būtų sutramdyti įsiaudrinusius mokinius, tolesni komentarai draudžiami.

Vėliau perskaityti pasirinktą akimirką kviečiamas kitas mokinys, ir viskas pradeda iš naujo.

58. Penkiaeilis (sinkveinas)

Mokiniam pasiūloma pamąstyti apie temą ir sukurti penkiaeilį pagal reikalavimus:

1 eilutė: temos pavadinimas. (*Vienas žodis – daiktavardis.*)

2 eilutė: temos aprašymas. (*Du žodžiai – būdvardžiai.*)

3 eilutė: temos veiksmo aprašymas. (*Trys žodžiai – veiksmažodžiai.*)

4 eilutė: požiūris į temą, nuomonė, jausmai. (*Keturi žodžiai, frazė.*)

5 eilutė: temos sinonimas, esmės pakartojimas. (*Vienas žodis.*)

Pvz.: Atostogos

Laukiamos, trumpos

Planuoji, svajoji, nespėji

Kodėl laikas žaibiškai bėga?

Akimirka.

59. Popieriaus lankstymas

Mokiniam išdalinama po popieriaus lapą. Užduotis - išlankstyti savo išpūdžius, savijautą po pamokos ar klasės valandėlės. Negalima popieriaus plėšyti ar karchyti. Kai užduotis atlikta, mokiniai be žodžių susiranda kitų draugų, kurie išlankstė savo lapą panašiai. Susidariusiose grupėse aptariamos sulankstytos mintys.

60. Vaidmenų pasirinkimas

Ką apie praėjusią pamoką pasakytų:

- geras mokinys ir blogas mokinys
- mokyklos direktorius ir valgyklos vedėja
- karalienė ir vargšas ...

61. Reklama

Mokinys sukuria trumpą pasirinkto ar burtų keliu ištraukto klasės draugo reklamą. Pravartu pamokos pradžioje paskirti, kuris mokinys kurį stebi. Reklamuojant svarbu įvardinti draugo sėkmes, atradimus, kuo tas žmogus per valandėlę buvo įdomus, netikėtas.

62. Komplimentų ratas

Mokiniai sustoja ratais į poras (vidinis ir išorinis). Sukasi tik išorinis ratas, vidinis stovi vietoje. Mokiniai sako komplimentus vienas kitam, pasiremdami naujai sužinota informacija, stebėjimais, kaip draugas elgėsi per klasės valandėlę, pamoką, kokių naujų savybių, gebėjimų pastebėjo, atrado. Sakant komplimentą reikia žiūrėti į draugo akis. Ratas sukasi tol, kol visi mokiniai pasako vienas kitam komplimentus.

63. Darbo rėmeliai

Skirti savęs vertinimui. Užpildomi langeliai, apsvarstomas kiekvieno įnašas į darbą.

Kaip darbą organizavome?	Kas patiko?
Kas liko neaišku?	Koks mano įnašas į grupės darbą?

PAMOKŲ, KLASĖS VALANDĖLIŲ VAIZDO ĮRAŠAI

Pamokos bei klasės valandėlės buvo vedamos ir filmuojamos skirtingų dalykų skirtingos patirties mokytojų įvairiose šalies mokyklose: didmiesčių, rajonų centrų ir kaimo gimnazijose, vidurinėse ir pagrindinėse mokyklose, progimnazijose. Pamokas ir klasės valandėles vedė lietuvių, anglų ir rusų kalbos, matematikos, biologijos, istorijos ir pilietinio ugdymo, kūno kultūros, etikos ir tikybos, teatro mokytojai. Filmavo skirtingos patirties operatoriai: mokytojai-kolegos, mokyklų fotobūrelių nariai, vyresnių klasių mokiniai (todėl nufilmuotoje medžiagoje kartais nesutampa garsas, kartais trūksta apšvietimo). Rezultatai taip pat skirtingi, nes ir vaikai nevienodai priima naujus dalykus. Vienur aktyviai imasi neišbandytų dalykų ir jiems įdomu, kitur matome, kad jiems tai nepriimtina arba ne pagal jų galimybes, tretiems tai ne naujiena, jie jau įpratę diskutuoti. Bet patirtis vienodai reikšminga, nes svarbu buvo išbandyti debatų metodikos veiksmingumą įvairioje mokymo aplinkoje. Net jei nufilmuoti mokiniai dar nediršta pakelti akių nuo užrašų ar kalba labai trumpai, iš susijaudinimo pamiršdami elementarius dalykus, vis tiek džiaugiamės jų aktyvia veikla. Net jei mokytojui tenka pačiam „gelbėti“ situaciją, vis tiek matome susidomėjusias vaikų akis, besiveržiančias emocijas. Be to, atkreipkime dėmesį - vaikai prie kamerų neįpratę. Ne tai svarbiausia. Įsitikinome, kad naudojant debatų metodus pamoka gali tapti (ir tampa) kitokia. Ir tai įmanoma bet kurio dalyko pamokoje, bet kuria kalba, bet kurioje klasėje.

Kai kurių pamokų/valandėlių pateikiami atskiri epizodai, tam tikros akimirkos, kuriose parodomas metodo taikymas. Mums buvo svarbu ne turinys, o parodyti, kaip veikia metodas, kaip jį taikyti.

Esame nuoširdžiai dėkingos Kolegėms, pasiryžusioms išbandyti debatų metodus ir drąsiai pasidalinti patirtimi. Tikimės tokio pat nuoširdaus, pozityvaus ir empatiško žiūrovo, kuris supratingai įvertins Kolegų triūną, o „pagavęs“ idėją ir pats pabandys pritaikyti jam tinkantį metodą.

DVD MEDŽIAGOS AUTORĖS

Nijolė Braukylienė	Utenos r. Užpalių gimnazijos istorijos mokytoja metodininkė, pilietinio ugdymo pamoka „Grėsmės demokratinei valstybei ir nacionaliniam saugumui“
Daiva Dūdėnienė	Utenos Adolfo Šapokos gimnazijos istorijos mokytoja metodininkė, istorijos pamoka „1863-1864 m. sukilimas“
Audronė Domarkienė	Palangos senosios gimnazijos matematikos mokytoja metodininkė, matematikos pamoka „Lygčių sistemų sprendimo būdai“
Daiva Urbštienė	Palangos senosios gimnazijos biologijos mokytoja ekspertė, biologijos pamoka „Embrioninių kamieninių ląstelių naudojimas yra amoralus“
Asta Klydžienė	Panevėžio r. Velžio gimnazijos istorijos mokytoja metodininkė, klasės valandėlė „Priimk mane tokį, koks esu“
Alė Krinickienė	Švenčionėlių Mindaugo gimnazijos lietuvių kalbos mokytoja ekspertė, pamoka - valandėlė, skirta <i>Paskutiniojo skambučio šventei</i> , „Išėjimo tema poezijoje ir gyvenime“
Julija Muningienė	Šiaulių Didždvario gimnazijos IV klasių kuratorė, klasės valandėlė „Ypatingi žmonės tarp mūsų“
Dalia Rakauskienė	Palangos senosios gimnazijos kūno kultūros mokytoja ekspertė, mokinių-mokytojų-tėvų susirinkimas „Kaip pagerinti 3G klasės pažangumą ir lankomumą“
Genė Pečiukevičienė	Palangos senosios gimnazijos anglų kalbos mokytoja ekspertė, anglų kalbos pamoka „Western Celebrations Have Made a Negative Influence on Our Celebrations“
Janina Dombrovskienė	Šiaulių Didždvario gimnazijos lietuvių kalbos mokytoja ekspertė, lietuvių literatūros pamoka „Ar dėl šeimos aukotis prasminga?“ (pagal H. Ibseno dramą „Lėlių namai“)
Jovana Šikšnian	Vilniaus „Santaros“ vidurinės mokyklos rusų kalbos mokytoja metodininkė, rusų literatūros pamoka „Žmonės turi dalintis į teisę turinčius ir drebančius gyvius“ (pagal F. Dostojevskio romaną „Nusikaltimas ir bausmė“)
Laima Pranskūnaitė	Vilniaus Pilaitės gimnazijos tikybos mokytoja metodininkė, tikybos pamoka „...Kiek kartų tai padarėte vienam iš šitų mažiausiųjų...“ (Mt 25)

NAUDOTOS LITERATŪROS SĄRAŠAS

1. Alina Gutauskienė, Virginija Pakšienė. Debatai. Kaunas, Šviesa. 2001
2. Alina Gutauskienė, Virginija Pakšienė. Kaip rengti debatus? Kaunas, Šviesa. 2004
3. Michael K. Middleton. Lygios dalyvavimo teisės visiems: Jaunimo parlamentų vadovams. Išvertė Jūratė Motiejūnaitė. Youth Parliament Projekt. 2004
4. Ken Broda-Bahm, Daniela Kempf, Williams Driscoll. Argumentacija ir viešieji debatai. Išvertė Jūratė Motiejūnaitė. Youth Parliament Projekt. 2004
5. Alan Crawford, Wendy Saul, Samuel R. Mathews, James Makinster. Teaching and Learning Strategies for the Thinking Classroom. IDEA, New York. 2005
6. Alan Crawford, Wendy Saul, Samuel R. Mathews, James Makinster. Mokymo(si) strategijos mąstymą skatinančioje pamokoje. Išvertė V. Jonaitienė. IDEA, New York. 2005
7. Speaking Across the Curriculum: Practical Ideas for Incorporating Listening and Speaking into the Classroom. IDEA Press. 2004
8. Geoff Petty. Šiuolaikinis mokymas (Praktinis vadovas). Vilnius, Tyto Alba. 2007
9. Ko reikia šiuolaikiniam mokytojui? Aktualus mokytojų kvalifikacijos tobulinimo turinys (Mokomoji knyga mokytojams). Vilnius, 2008
10. Современный студент в поле информации и коммуникации. Санкт - Петербург. PETROC, 2000
11. Инновационные методы преподавания. Сборник материалов международной конференции. Бишкек. 2003
12. Сергей Лысенко. Дебаты. Кишинэу, 2002
13. Тинатин Цервадзе, Константин Маградзе, Натия Пирцхалава, Нино Беришвили. Конструктивные дебаты. Тбилиси. 2006
14. Т.В. Светенко. Е.Калинкина. О.Петренко. Дебаты. Учебно-методический комплекс. Москва. «БОНФИ», 2001
15. Alma Harris. Pasidalytoji lyderystė mokykloje (Ateities lyderių ugdymas).
16. Parengė doc. dr. L. Bulotaitė ir kt. Gyvenimo įgūdžių ugdymas V-VIII klasėse. Vilnius, 2005
17. Parengė doc. dr. L. Bulotaitė. Gyvenimo įgūdžių ugdymas IX-X klasėse. Vilnius, 2005
18. Piličiauskas A., Navickienė L., Navickas A., Karalienė S. Gėrio ir grožio link: klasės auklėtojo knyga. Vilnius, Ciklonas. 2007
19. Craft A. ir kt. Creativity in Education. New York: Continium. 2000
20. Donna Styles. Klasės susirinkimai. Kaip veiksmingai vadovauti klasei. Vilnius, Tyto alba. 2009
21. Konfliktai ir bendravimas. Vilnius, ALF. 1996
22. Mokyklą visiems kuriame šiandien, Šiaurės ir Baltijos šalių projektas „Mokykla visiems“. Vilnius. 2003
23. Visvaldas Legkauskas. Socialinė psichologija. Vilnius, Vaga. 2010
24. Koženiauskienė Regina. Retorika. Iškalbos stilistika. Vilnius, NELI. 2001
25. Z. Nauckūnaitė. Iškalbos mokymas. Kaunas, Šviesa. 1998
26. Stefan Spies. Kūno kalba. Vilnius, Vaga. 2008

EUROPOS SOCIALINIO
FONDO AGENTŪRA

Švietimo ir mokslo ministerija